

2011

TONEELHUIS
JAARVERSLAG

INHOUD

Voorwoord	4
Kerncijfers	6
ARTISTIEKE WERKING	
1. Inleiding	9
2. Eigen producties	
2.1 GUY CASSIERS	10
<i>Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles</i>	
<i>Het mystieke huwelijk. De man zonder eigenschappen II</i>	
<i>Duister hart</i>	
<i>Bezonken rood</i>	
<i>Onder de vulkaan</i>	
2.2 OLYMPIQUE DRAMATIQUE	18
<i>Bij het kanaal naar links</i>	
<i>Het litteken lip</i>	
2.3 BENJAMIN VERDONCK	22
<i>DISISIT</i>	
<i>Sometimes I sits and thinks and sometimes I just sits</i>	
<i>1/2</i>	
<i>Handvest voor een actieve medewerking van de podiumkunsten aan een transitie naar rechtvaardige duurzaamheid</i>	
<i>KALENDER ZWART</i>	
<i>McBennie</i>	
2.4 ABKE HARING	28
<i>FLOU</i>	
<i>HOUT</i>	
2.5 BART MEULEMAN	31
<i>Gregoria</i>	
<i>The Bult and the Beautiful</i>	

2.6 EASTMAN SIDI LARBI CHERKAOUI	33
<i>IT 3.0</i>	
2.7 JOSSE DE PAUW	34
<i>Die Siel van die Mier</i>	
2.8 LOTTE VAN DEN BERG	35
<i>Les spectateurs</i>	
2.9 PROJECTEN SAMENWERKINGEN	36
210 VARIA	40
3. Eigen activiteiten	41
4. Receptieve werking	43
5. Spreiding en internationale werking	46
6. Communicatie	49
7. Kunsteducatieve werking	56
8. Ons publiek	59
ZAKELIJKE WERKING	
1. Inleiding	68
2. Jaarrekening 2011	69
3. Analyse van opbrengsten en kosten	74
4. Mensen en middelen	76
5. Aandacht voor milieu en energie - het ecoteam	78
6. Infrastructuur	79
7. Samenwerkingsovereenkomsten	81
TONEELHUIS IN DE PERS: EEN SELECTIE	82

NGBARTMEUL
 EMANEAST
 MANOLYMP
 IQUEDRAMATI
 QUEBENJAMIN
 VERDONCKGUYCASSIERS
 BARTMEULEMANABKE
 HARINGEASTMANOLYM
 PIQUEDRAMATIQUEB
 ENJAMINVE
 RDONCKGU
 YCASSIERSA
 BKEHARING
 BARTMEULEM
 ANEASTMANO
 LYMPIQUEDRAM
 ATIQUEBENJAMINV
 ERDONCKGUYCASS
 IERSABKEHARIN
 GEASTMA

VOORWOORD

Toneelhuis verfijnt met elk jaar dat vordert de formule die het in 2006 ontworpen heeft voor Toneelhuis-nieuwe-stijl. Die nieuwe formule werd geïnitieerd bij het aantreden van Guy Cassiers als artistiek leider in 2006: het Antwerpse stadstheater Toneelhuis zou vanaf dit moment niet meer gestoeld zijn op één hoofdregisseur die geregeld gastregisseurs zou uitnodigen om zijn acteursensemble te regisseren. Toneelhuis werd vanaf dat moment een ensemble van zeven makers die door Guy Cassiers gekozen waren omwille van hun intrinsieke artistieke waarde, én omdat ze samen een wereld van verschil in zich droegen. Op de hedendaagse complexe maatschappij kan men immers niet één theatraal antwoord formuleren; tegenover de gelaagdheid van onze wereld kunnen alleen meerdere antwoorden, in meerdere disciplines staan.

Vandaar de toenmalige keuze voor artiesten als choreograaf Sidi Larbi Cherkaoui, voor Wayn Traub met theaterwerk dat sterk filmisch gericht is, voor Lotte van den Berg die woordeloos, beeldend werk tot ontroerend theater maakt, voor Peter Missotten die met heftig visueel performancetheater nog een ander akkoord slaat, voor Olympique Dramatique dat scoort met potig acteurstheater-met-een-slagje, en tot slot voor Benjamin Verdonck, acteur, performer die zich zowel laat opvallen met intrigerende acties in de openbare ruimte als met hoogst persoonlijk werk op de theaterscène. Voeg daarbij de sterk visuele voorstellingen van Guy Cassiers met zijn grote voorliefde voor literatuur en taal, en er ontstaat een breed palet dat zich zowel lokaal wil verankeren als zich meten met internationale tendensen in de podiumkunsten. Samen vormen de namen van deze zeven makers het logo, *de 't' van Toneelhuis*.

Naar het einde van de eerste subsidieperiode 2006-2009 komt de 't' in beweging: Lotte van den Berg krijgt de kans om in het Nederlandse Dordrecht een eigen gezelschap OMSK te stichten, Wayn Traub en Sidi Larbi Cherkaoui richten elk hun eigen gezelschap op, resp. Service to Others en Eastman; ze ontvangen hiervoor ook subsidies van de Vlaamse overheid. Intussen komen actrice en theatermaakster Abke Haring en auteur-regisseur Bart Meuleman de Toneelhuisploeg verwoegen. Zo ontstaat *een nieuwe 't'*: voor de periode 2010-2012 is Toneelhuis Guy Cassiers, Benjamin Verdonck, Olympique Dramatique, Abke Haring en Bart Meuleman.

De lancering van deze formule als artistieke keuze ging hand in hand met een herinrichting van de werkaanpak. Het was vanaf het prille begin de vaste intentie om – ook binnen een grote structuur als een stadsgezelschap – de artiest in heel de werkorganisatie centraal te zetten en hem/haar tot vertrekpunt van elke handeling te maken. Het motto van deze 'change' was vanaf het begin: Toneelhuis moet zich wenden naar de artiest en niet andersom. Om dit te realiseren werd Toneelhuis – zowel organisatorisch als op het niveau van de inzet van mensen, middelen en infrastructuur – de laatste jaren grondig getransformeerd. Met elke nieuwe artiest die het palet verwoegt, moeten telkens nieuwe werkwijzen ontwikkeld worden en dat vergt een inspanning. De Toneelhuisformule heeft intussen flink wat faam verworven in binnen- en buitenland. Het is geen wonderformule maar wel een formule-in-beweging en – *for the time being* – effectief.

In de toekomstige subsidieperiode 2013-2016 zullen de Toneelhuismakers anno 2011 – Guy Cassiers, Benjamin Verdonck, Abke Haring, Bart Meuleman, Olympique Dramatique - versterkt worden door drie nieuwe namen: FC Bergman met sterk beeldend, poëtisch werk op locatie en in het theater, Mokhallad Rasem met meertalig theater waarin de politieke gebeurtenissen in het Midden-Oosten middenin onze wereld geplaatst worden, en tenslotte Ivo van Hove, artistiek leider van Toneelgroep Amsterdam, met twee regies voor een gemengd ensemble van Toneelhuis- en Toneelgroep-Amsterdamacteurs. (En ook dat laatste is een nieuwe stap in 2013).

Op die manier kan Toneelhuis in de toekomst zijn actieradius verbreden, verdiepen én verfijnen: met verregaand repertoire-onderzoek bij de regisseurs Cassiers en van Hove; met nieuwe instromers die hun werk op hun eigen tempo kunnen realiseren, met nieuw repertoire dat gecreëerd wordt door Abke Haring en Bart Meuleman, terwijl Olympique Dramatique inspirerende ontmoetingen opzoekt via samenwerkingen met STAN, Mexicaanse Hond en KVS. Benjamin Verdonck, tenslotte, pendelt tussen installaties die speels ingrijpen op stad & omgeving, en meer klassieke theatervoorstellingen die het beeldende en het theatrale op geheel eigen wijze verknopen. Samen een wereld van verschil, in één huis, Toneelhuis.

2011 is een spannende etappe in het traject dat hierboven werd geschetst: 2011 kent een nieuwe reeks krachtige voorstellingen en projecten die in Antwerpen een omvangrijk publiek aantrekken en die opnieuw de weg naar andere speelplekken in binnen- en buitenland weten te vinden. Samen goed voor 451 activiteiten en maar liefst 124.233 personen die deze activiteiten bijwoonden. Bovendien gedijen al deze activiteiten in een context die financieel en organisatorisch gezond is (cf. deel 2 van dit jaarverslag). Samen met ons publiek kijken wij met spanning uit naar de subsidiebesluiten van de Vlaamse overheid: wij hopen dat het project Toneelhuis-nieuwe-stijl zich ook in de komende periode verder mag ontwikkelen.

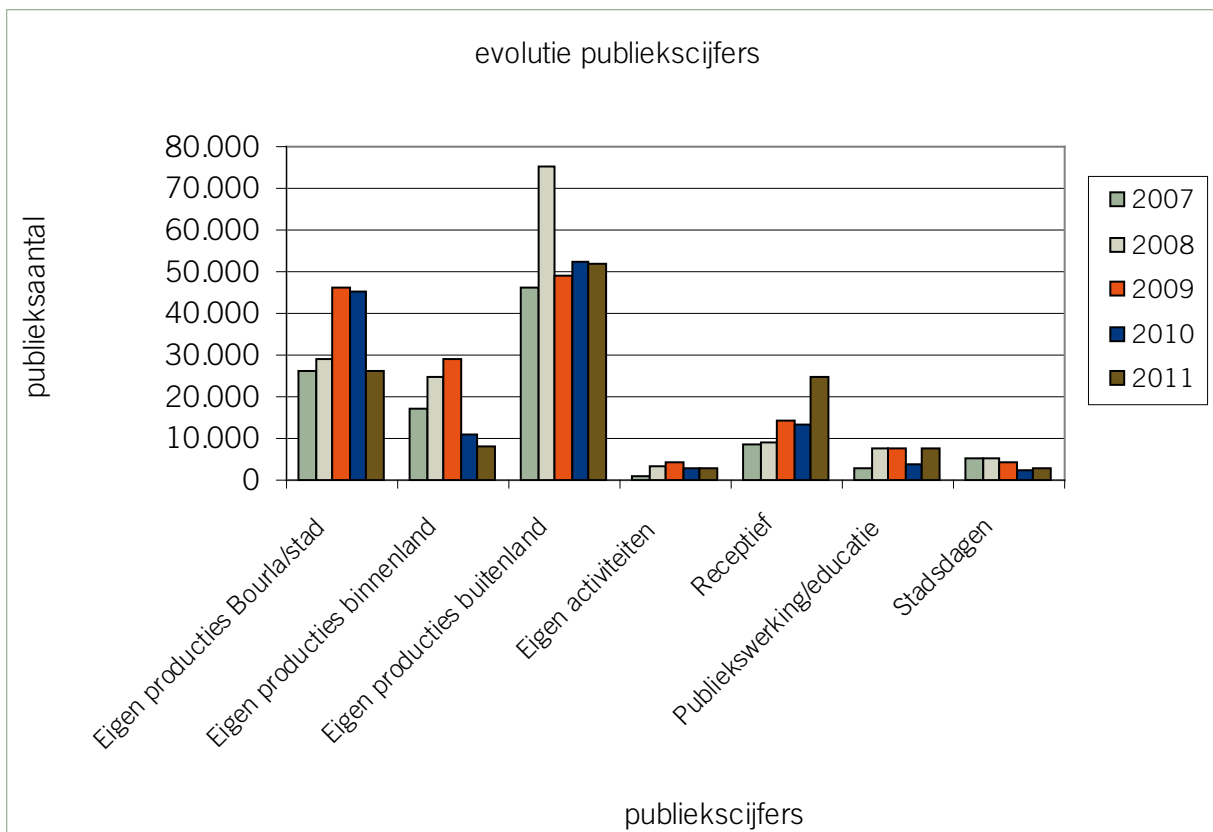
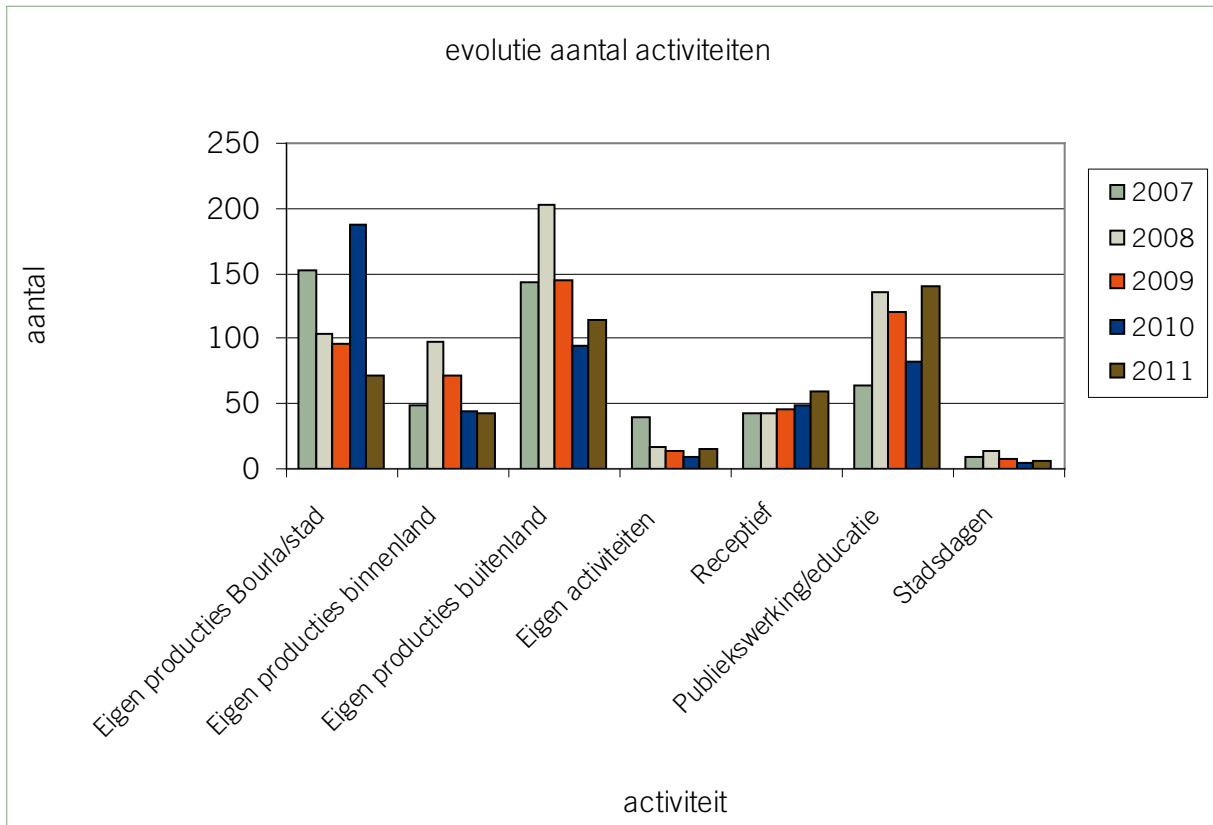
KERNCIJFERS

Kerncijfers: activiteiten

	2007	2008	2009	2010	2011
Eigen producties Bourla/stad	153	103	96	187	72
Nieuwe creaties	113	84	55	156	53
Hernemingen	40	19	41	31	19
Eigen producties binnenland	49	98	71	44	43
Nieuwe creaties	17	51	48	39	32
Hernemingen	32	47	23	5	11
Eigen producties buitenland	143	202	145	95	115
Nieuwe creaties	76	58	76	52	82
Hernemingen	67	144	69	43	33
Eigen activiteiten	39	17	14	9	15
Receptief	42	43	46	49	60
Publiekswerking/educatie	64	136	120	82	141
Stadsdagen	9	13	8	5	6
TOTAAL	499	612	500	471	452

Kerncijfers: publiekscijfers

	2007	2008	2009	2010	2011
Eigen producties Bourla/stad	26.125	28.914	46.100	45.071	26.080
Nieuwe creaties	17.009	25.735	37.243	36.265	20.632
Hernemingen	9.116	3.179	8.857	8.806	5.448
Eigen producties binnenland	17.161	24.625	29.081	10.903	8.074
Nieuwe creaties	5.127	17.304	22.872	9.437	6.407
Hernemingen	12.034	7.321	6.209	1.466	1.667
Eigen producties buitenland	46.255	75.105	48.818	52.229	51.774
Nieuwe creaties	32.593	22.167	25.016	35.392	43.884
Hernemingen	13.662	52.938	23.802	16.837	7.890
Eigen activiteiten	1.082	3.475	4.271	3.048	3.023
Receptief	8.360	9.155	14.151	13.451	24.931
Publiekswerking/educatie	3.005	7.561	7.561	3.637	7.523
Stadsdagen	5.457	5.092	4.157	2.555	2.828
TOTAAL	107.445	153.927	154.139	130.894	124.233

Kerncijfers: vermogen en resultaat

	2007	2008	2009	2010	2011
<i>Actief: totaal</i>	1.821.715	2.153.936	2.676.827	4.101.997	3.561.798
Actief: vaste activa	301.141	650.445	688.272	877.192	900.421
Actief: vlottende activa	1.520.574	1.503.491	1.988.555	3.224.806	2.661.377
<i>Passief: totaal</i>	1.821.714	2.153.936	2.676.828	4.101.997	3.561.798
Passief: eigen vermogen	-711.247	-361.150	-130.454	738.661	552.881
Passief: voorzieningen	263.351	234.312	770.555	921.234	749.041
Passief: schulden	2.269.610	2.280.774	2.036.727	2.442.103	2.259.876
<i>Resultaat</i>	-683.819	350.097	230.697	207.413	206.080
Uitgaven	9.436.170	9.822.271	8.661.951	7.904.904	8.336.130
Inkomsten	8.752.351	10.172.368	8.892.648	8.112.317	8.542.210
Overgedragen resultaat	-736.036	-385.939	-155.242	52.171	258.251

Kerncijfers: personeel

	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal voltijdse equivalenten	111,91	92,81	78,53	75,36	72,9
Verdeling man/vrouw	63/71	58/54	53/46	49/45	51/46
Verdeling voltijds/deeltijds mannen	48/15	48/10	40/13	40/9	38/13
Verdeling voltijds/deeltijds vrouwen	38/33	36/18	26/20	25/20	24/22
Gemiddelde leeftijd	41	42	43	42	41

(Cijfers op 31/12.)

ARTISTIEKE WERKING

1. INLEIDING

2011 is een jaar waarin Toneelhuis zich productioneel ten volle kan ontplooiën:

- Artistiek leider **Guy Cassiers** maakt deel II van de trilogie *De man zonder eigenschappen*, en hij creëert het indrukwekkende *Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles* dat niet alleen scoort in de theaterzaal maar ook een opgemerkte passage maakt in de beruchte Cour d'Honneur van het Pausenpaleis in Avignon, meteen de bekroning van Cassiers' eerdere aanwezigheid op het Festival van Avignon. Met kompaan Josse De Pauw maakt hij *Duister hart*, een "reis naar de hel in het hoofd, een straffe monoloog" (Geert Van der Speeten, *De Standaard*, 28.11.11). De producties *Bezonken rood* en *Onder de vulkaan* toeren intussen verder.
- **Olympique Dramatique** maakt samen met Mexicaanse Hond/Orkater een opmerkelijke productie *Bij het kanaal naar links* die meteen geselecteerd wordt voor het Nederlandse Theaterfestival. Met groot plezier wordt ook *Het litteken lip* hernomen.
- **Benjamin Verdonck** bespeelt de hele breedte van het spectrum; hij maakt een nieuwe theatervoorstelling *DISISIT*, "De inventaris van de wereld als een spel" (Stijn Dierckx, *De Morgen*, 15.11.11), bouwt de nieuwe installatie ½ in Berlijn en monteert een tentoonstelling in Kortrijk. Daarnaast blijft hij *KALENDER / ZWART* spelen en brengt hij *het Handvest voor een actieve medewerking van de podiumkunsten...* in stelling.
- **Abke Haring** speelt niet alleen de productie *HOUT*, ze creëert ook een mooie opvolger met *FLOU*.
- **Bart Meuleman** is aanwezig met *The Bult and the Beautiful* en met de door KVS geproduceerde voorstelling *Gregoria* die geselecteerd wordt voor het Vlaamse Theaterfestival. Ook *DUTS*, de tv-serie waarvan hij co-scenarist en -regisseur is, is integraal te zien in de Bourla.
- Residentiehouder **Sidi Larbi Cherkaoui** brengt met *IT 3.0* een her-creatie van *IT*.
- Verwanten **Josse de Pauw** en **Lotte van den Berg** spelen resp. *Die Siel van die Mier* en *Les spectateurs*.
- Ook de **debatcultuur** maakt integraal deel uit van het productionele luik van Toneelhuis met o.m. de reeks *LinksRechtsdebatten* en *De utopie van de vrije markt*.

Toneelhuis stelt zich in de eerste plaats een productionele taak. De receptieve werking vormt een eerder beperkt onderdeel van het programma. Om hierover helder te kunnen communiceren is deze receptieve werking in clusters opgedeeld. De belangrijkste daarvan zijn de Antwerpse Kleppers, de huisruil, de muziekprogrammering, en de samenwerkingsverbanden met Behoud de Begeerte, Tutti Fratelli en 0090. Daarvan vindt u verderop verslag.

Een belangrijk aandeel in dit hoofdstuk van het jaarverslag wordt ingenomen door een beschrijving van de spreidingsstrategie van al deze projecten en de communicatie die errond gevoerd wordt. Tot slot bespreken we ook het publieksbereik en alle acties die op dit terrein ondernomen worden.

2. EIGEN PRODUCTIES

2.1 GUY CASSIERS

GUY CASSIERS MAAKT

REGIE
GUY CASSIERS
TEKST
TOM LANOYE
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
SPEL
KATELIJNE DAMEN
STEEFAAN DEGAND
ABKE HARING
HAN KERCKHOFFS
JOHAN LEYSEN
JOHAN VAN ASSCHE
JOS VERBIST
VORMGEVING
GUY CASSIERS
ENRICO BAGNOLI
IEF SPINCEMAILLE
LICHTONTWERP
ENRICO BAGNOLI
GELUIDSONTWERP
DIEDERIK DE COCK
VIDEO-ONTWERP
IEF SPINCEMAILLE
KOSTUUMONTWERP
TIM VAN STEENBERGEN
ASSISTENTIE KOSTUUMONTWERP
MIEKE VAN BUGGENHOUT
MUZIKALE COMPOSITIE
DOMINIQUE PAUWELS
ZANG
COLLEGIUM VOCALE GENT
PRODUCTIE
TONEELHUIS
COPRODUCTIE
FESTIVAL D'AVIGNON
LES THÉÂTRES DE LA VILE DE LUXEMBOURG
DE TIJD
COLLEGIUM VOCALE GENT
DESINGEL

BLOED & ROZEN HET LIED VAN JEANNE EN GILLES

BOURLA & TOURNEE

Jeanne d'Arc en Gilles de Rais. Op het eerste gezicht zijn deze twee historische figuren elkaars absolute tegenpool. Het eenvoudige Franse boerenmeisje Jeanne d'Arc sterft na enkele spectaculaire overwinningen op Engeland als heks op de brandstapel. De rijke en adellijke Gilles de Rais, die aan haar zijde vocht, geeft zich na haar dood over aan magie, moord en seksuele excessen en sterft op de brandstapel als een boetvaardige zondaar. Jeanne en Gilles: de Maagd en de Duivel!

Guy Cassiers en Tom Lanoye concentreren zich op de macht van het instituut Kerk. Brandend actueel.

Tom Lanoye schrijft de tekst op vraag van regisseur Guy Cassiers, speciaal voor het Festival van Avignon. Het stuk wordt er na de première in Antwerpen opgevoerd in de Cour d'Honneur du Palais des Papes.

Première 26 mei 2011 Tournée Avignon

Na buitengemeen fraaie voorstellingen als Mefisto for ever en Atropa. De wraak van de vrede, presenteren regisseur en auteur nu bij het Antwerpse Toneelhuis hun nieuwste: Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles. Opnieuw een geslaagde samenwerking, waarin vaak overrompelend beeld en bijzonder, poëtisch taalgebruik elkaar versterken in prikkelende en verschrikkelijke taferelen. - De Volkskrant, 30.05.11

Aantekening

Het opzet van Bloed & rozen is van meet af aan behoorlijk complex. Er is om te beginnen een dubbele verhaallijn: na de geschiedenis van Jeanne d'Arc volgt die van Gilles de Rais. De twee verhaallijnen zijn door Lanoye intens met elkaar verweven (zowel inhoudelijk als concreet via boeiende dubbelrollen van haast alle acteurs), maar ze hebben elk hun eigen spanningsboog die op scène waargemaakt moet worden. Daarnaast ambieert Guy Cassiers om de muziek van Dominique Pauwels live op scène te

laten uitvoeren. Ook hier moet worden gezocht naar een organisch samengaan van theater en zang, van acteurs en zangers: de stemmen die Jeanne d'Arc hoort en de duivelsbezwoeringen bij Gilles de Rais spelen immers een cruciale rol in de afwikkeling van de feiten. Maar bovendien moeten twee ensceneringsruimtes met elkaar verbonden worden: die van de theaterzaal en die van de Cour d'honneur van het Pausenpaleis in Avignon waar de productie na zijn première in open lucht zal spelen (datzelfde

KOEN BROOS

Pausenpaleis speelt bovendien inhoudelijk ook een belangrijke rol in Lanoyes tekst). Om deze dualiteit te overbruggen kiest Cassiers er van meet af aan voor om de context van het Pausenpaleis visueel aanwezig te stellen in de voorstelling in de Bourla via vooraf opgenomen video-opnames van het Pausenpaleis, waartegen dan via blue key gespeeld wordt. Op de scène is dus tegelijk de interactie tussen vooraf opgenomen beelden en live opname te zien, én het resultaat daarvan dat meters groot wordt geprojecteerd. Op die manier zijn de 'binnen-' en 'buiten'versie evenwaardig.

Dit project tot een goed einde brengen is een heksentoer gebleken, maar het is – aan de uiterst positieve reacties te oordelen – geslaagd in zijn opzet. De factoren die we in de reacties het meest genoteerd hebben zijn de bijzondere prestaties waartoe Cassiers deze uitzonderlijke acteurscast heeft weten te bewegen, de uitgekende visuele technologie die intussen zijn handelsmerk is geworden, dit keer ook versterkt door de prachtige stemmen van het Collegium Vocale. “Een project”, in de woorden van Cassiers zelf bij de laatste voorstelling in maart 2012, “zoals hij gedroomd had te kunnen waarmaken toen hij aantrad als artistiek leider in Toneelhuis”.

**GUY
CASSIERS
MAAKT**

HET MYSTIEKE HUWELIJK DE MAN ZONDER EIGENSCHAPPEN II

BOURLA & TOURNEE

REGIE

GUY CASSIERS

TEKST

ROBERT MUSIL

DRAMATURGIE

ERWIN JANS

SPEL

KATELIJNE DAMEN

GILDA DE BAL

VIC DE WACHTER

TOM DEWISPELAERE

LIESA VAN DER AA

MARC VAN EEGHEM

VORMGEVING

GUY CASSIERS

ENRICO BAGNOLI

LICHTONTWERP

ENRICO BAGNOLI

GELUIDSONTWERP

DIEDERIK DE COCK

BEELDMONTAGE

FREDERIK JASSOGNE

KOSTUUMONTWERP

BELGAT (VALENTINE KEMPYNCK)

PRODUCTIE

TONEELHUIS

COPRODUCTIE

HOLLAND FESTIVAL

LES THÉÂTRES DE LA VILLE DE LUXEM-

BOURG

MAISON DE LA CULTURE D'AMIENS

CDN ORLÉANS

DESINGEL

Agathe: "Als we samen over straat lopen, kijken de mensen naar ons als naar een jong, verliefd koppel. Misschien zijn we pas in hun blik wat we echt zijn en niet zelf durven aanvaarden."

Een man (Ulrich) ontmoet zijn zus (Agathe) na het overlijden van hun vader. Broer en zus hebben elkaar sinds hun jeugd nauwelijks nog gezien. Ze zijn vreemden voor elkaar en op een speciale manier toch met elkaar vertrouwd. Al snel ontstaat tussen hen een intense band die zowel mystieke als incestueuze kantjes heeft. Ze praten om elkaar niet in de ogen te moeten kijken. Via een omweg proberen broer en zus dat wat tussen hen niet uitgesproken mag worden, toch tegen elkaar te zeggen. In hun 'maanlicht'gesprekken tasten zij de mogelijkheden van een ander en authentieker bestaan af. Maar hun wankele evenwichtsoefening wordt ruw verstoord door de personages van de Weense beau monde die we uit het eerste deel van de Musilcyclus al kennen: de idealistische Diotima die zich uit amoureuze frustraties op de studie van de seksuologie heeft gestort; de hysterische Clarisse die volledig in de ban is geraakt van de verkrachter en moordenaar Moosbrugger; de conservatieve Graaf Leinsdorf die greep verliest op de voorbereidingen van het feest voor de Keizer en de naïef-geslepen generaal Stumm von Bordwehr die gouden zaken doet voor de militairen. Tijdens de officiële inhuldiging van een nieuwe vleugel in de psychiatrische kliniek wordt de grens tussen gek en gezond wel heel erg dun... Uiteindelijk houdt ook de utopische wereld van Ulrich en Agathe geen stand.

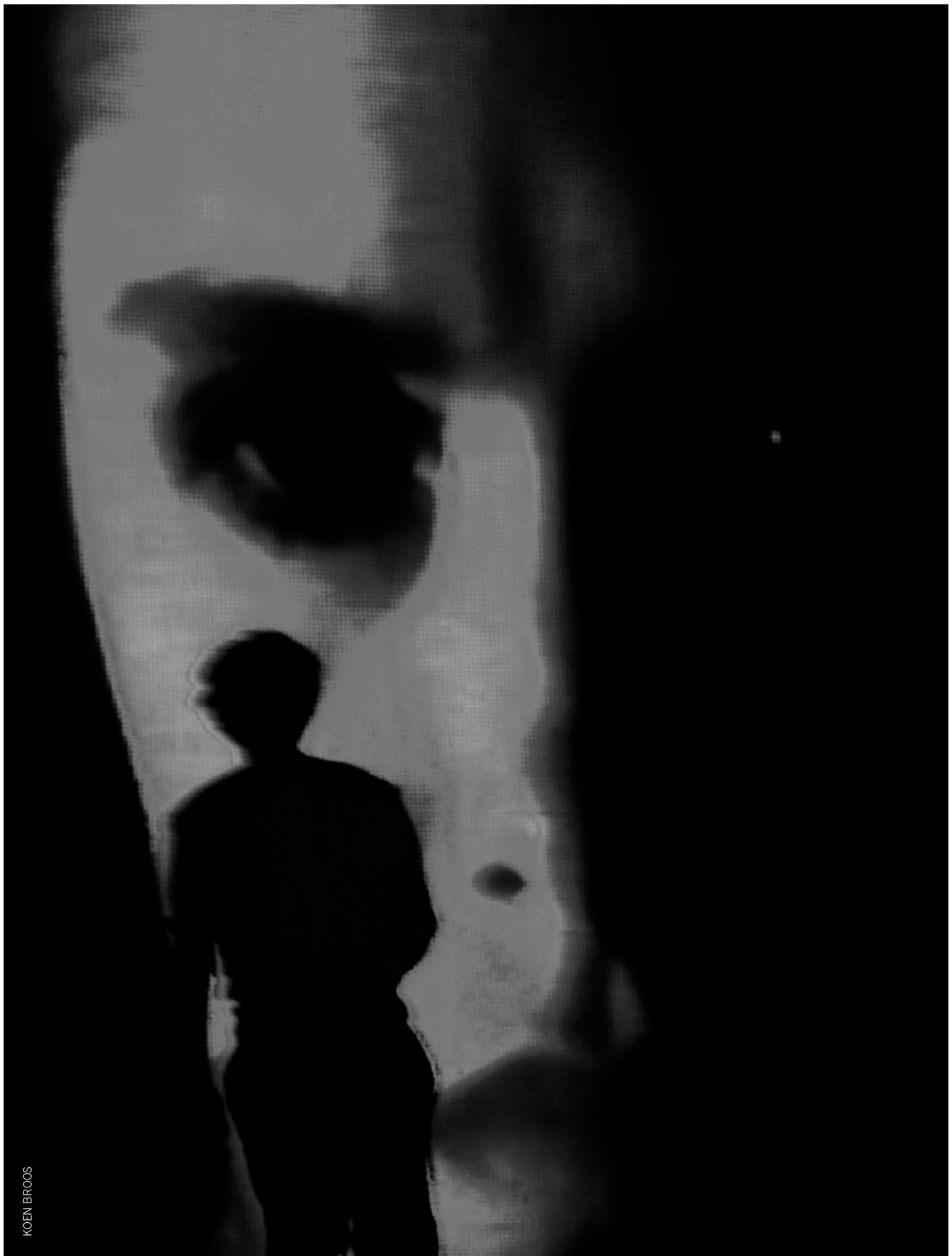
Première 29 september 2011
Tournee Vlaanderen, Nederland.

Een pareltje van vorm én inhoud. - De Morgen, 03.10.11

Aantekening

Als De man zonder eigenschappen I een palet in de breedte schildert van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie en zijn burgermaatschappij, dan wil Cassiers voor het tweede deel van De man zonder eigenschappen een meer intimistisch portret maken van de personages en de relaties die zij aangaan of proberen aan te gaan met de mensen rondom hen. De uitdaging is om enerzijds trouw te blijven aan het idioom van de auteur Musil – met zijn lucide, lachconieke maar uiterst complexe zinswendingen – maar om anderzijds ook de (fysieke) aantrekkingskracht tussen de personages, hun twijfels, hun besluiteloosheid... concreet op scène via spel aanwezig te stellen, zodat de voorstelling ook heel erg 'hier-en-nu' zou worden, met concrete situaties tussen mensen van vlees en bloed op de scène. Die evenwichtsoefening bleek een hele uitdaging tijdens de repetities, maar is uiteindelijk wonderwel geslaagd.

"Bovendien speelt de ploeg van Toneelhuis werkelijk de pannen van het dak. Niet alleen de twee hoofdrollen staan er als een huis, maar ook een ingehouden hysterische Katelijne Damen en een in liefde ontgoochelde, seksueel geobsedeerde Gilda De Bal zetten een wauw-prestatie neer. Vic De Wachter als Graaf Leinsdorf en Marc van Eeghem als generaal Stumm zorgen dan weer voor de grimmig-hilarische noot met hun commentaar op de politiek realiteit en intriges. Zelden zie je mensen met zoveel spelplezier met elkaar staan dollen op een podium."- Yves Desmet in De Morgen, 03.10.11

KOEN BROOS

BOURLA, ANTWERPEN	29.09 - 01.10.11	CHASSÉ THEATER, BREDA	08.11.11
BOURLA, ANTWERPEN	05.10 - 09.10.11	STADSSCHOUWBURG AMSTERDAM	14.11 - 15.11.11
CC HASSELT	18.10.11	PARKTHEATER EINDHOVEN	22.11.11
30CC, LEUVEN	21.10 - 22.10.11	KONINKLIJKE SCHOUWBURG DEN HAAG	26.11.11
CC BRUGGE	25.10.11	STADSSCHOUWBURG GRONINGEN	29.11.11
ROTTERDAMSE SCHOUWBURG	28.10.11	STADSSCHOUWBURG UTRECHT	06.12.12
VOORUIT, GENT	03.11 - 05.11.11	BOURLA, ANTWERPEN	09.12 - 10-12.12

**GUY
CASSIERS
MAAKT**

DUISTER HART

BOURLA & TOURNEE

REGIE
GUY CASSIERS
TEKST
JOSSE DE PAUW
NAAR DE ROMAN VAN
JOSEPH CONRAD
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
SPEL
JOSSE DE PAUW
VORMGEVNIG
GUY CASSIERS
ENRICO BAGNOLI
ARJEN KLERKX
LICHTONTWERP
ENRICO BAGNOLI
GELUIDSONTWERP
DIEDERIK DE COCK
VIDEO-ONTWERP
ARJEN KLERKX
KOSTUUMONTWERP
KRISTIN VAN PASSEL
CHARLOTTE WILLEMS
KAP EN GRIME
INGEBORG VAN EETVELDE
CAMERA
PATRICK OTTEN
PRODUCTIE
TONEELHUIS
COPRODUCTIE
THÉÂTRE DE LA VILLE PARIS
FESTIVAL D'AUTOMNE À PARIS

*Als het verguldsel van de
beschaving is weggekrabd,
rest ons slechts een duister hart.*

Duister hart vertelt het verhaal van Marlow die als stoombootkapitein, in dienst van een Brusselse handelonderneming, in de onherbergzame binnenlanden van Congo op zoek gaat naar de handelsagent Kurtz. Wanneer Marlow na een slopende, krankzinnig makende zoektocht in het oerwoud eindelijk aankomt bij de losgeslagen Kurtz, die diep in de jungle zijn paradijs heeft uitgebouwd – een hel waar de enige geldende wet zijn wil is – vindt hij niet alleen een fysiek maar ook een moreel wrak.

Heart of Darkness van Joseph Conrad verscheen in 1902 op het hoogtepunt van de Europese expansie. De tocht naar de gruwel van het koloniale geweld is ook een tocht naar de peilloze diepte van een 'duister hart', naar de donkere afgronden van de menselijke ziel. Het boek raakte in grote kringen bekend omdat de Amerikaanse regisseur Francis Ford Coppola het gebruikte als inspiratie voor zijn Vietnam-film *Apocalypse Now* (1979).

Josse de Pauw speelt Marlow, maar tegelijk ook alle andere personages die als video-projectie verschijnen. Zijn tocht doorheen het oerwoud is een opeenvolging van ontmoetingen met aspecten van zichzelf totdat hij zich uiteindelijk ook moet herkennen in het 'duister hart' van Kurtz.

Na het geprezen *Onder de vulkaan* is *Duister hart* een nieuwe samenwerking tussen Guy Cassiers en Josse De Pauw.

Première *Duister hart* 24 november 2011 in Antwerpen

Première *Coeur ténébreux* (franstalige versie) 6 december 2011 in Parijs

*Opmerkelijk hoe trefzeker deze theaterbewerking, na *Onder de vulkaan* in 2009, opnieuw de essentie blootlegt van een literair meesterwerk - De Standaard, 28.11.11*

Aantekening

Dat Duister hart een monoloog zou worden, was van bij de eerste plannen over dit project duidelijk: uiteindelijk zijn alle personages die Marlow op zijn weg naar 'het hart van de duisternis' ontmoet 'helpers' die hem voeren naar de ultieme confrontatie met Kurtz, en uiteindelijk met de duistere krachten in zichzelf, en bij uitbreiding in ieder van ons. Alle personages zijn daarmee als het ware afspiegelingen van een en dezelfde man, en dus in de logica van de encenering van een en dezelfde acteur. Om die reden werden de dialogerende 'helpers' vooraf opgenomen door Josse de Pauw zelf, die in de voorstelling in dialoog gaat met de verfilmde personages (en dus met zichzelf). In tegenstelling tot het suggestief audiovisueel werk dat intussen Cassiers handelsmerk is, wordt op de filmbeelden gekozen voor stilistisch realisme (pruik en koloniaal kostuum inclusief). Daarmee ontstaat een interessant spanningsveld tussen de suggestieve kracht van het woord – waarmee Josse op scène een hele wereld oproept – en de meer realistische ankerpunten in de dialoogs scènes. Het zijn ver-

schillende 'modi' die Josse wonderwel tot een geheel weet te smeden, zoals we in veel van de kritieken kunnen lezen: "Tijdens zijn zoektocht ontmoet Marlow tal van figuren, die allemaal door Josse De Pauw zelf worden gespeeld via videoprojecties van hemzelf, waarmee hij in interactie gaat. Dat vraagt om millimeterwerk inzake positie en timing van de replieken. Reken daar nog eens de ontelbare lichtposities bij, de voortdurend schuivende decorpanelen, en de nog talrijker projecties, en je beseft het gevaar dat deze productie als bijzonder geconstrueerd had kunnen overkomen. Maar het tegendeel gebeurt: alle elementen zijn zo naadloos op elkaar afgestemd, dat het resultaat eerder een ingehouden regie lijkt, volledig ten dienste van De Pauw en de tekst. Waarbij niets met plaatjes geïllustreerd wordt, maar alles bijdraagt tot de duistere sfeerschepping. Wat voor de toeschouwer begint als een vertelling, wordt zo een trip waarin hij zich echt aan boord van de stoomboot lijkt te bevinden." – Yves Desmet in De Morgen, 26.11.11

KOEEN BROOS

BOURLA, ANTWERPEN
THÉÂTRE DE LA VILLE, PARIS (FR)

24.11 - 26.11.11
06.12 - 11.12.11

BOURLA, ANTWERPEN
BOURLA, ANTWERPEN

16.12 - 18.12.11
20.12 - 22.12.11

**GUY
CASSIERS
HERNEEMT**

REGIE
GUY CASSIERS
TEKST
JEROEN BROUWERS
BEWERKING
CORIEN BAART
GUY CASSIERS
ERWIN JANS
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
SPEL
DIRK ROOFTHOOF
DECOR-, VIDEO- & LICHTONTWERP
PETER MISSOTTEN/
DE FILMFABRIEK
KOSTUUMS
KATELIJNE DAMEN
REALISATIE VIDEO
ARJEN KLERKX
GELUIDSONTWERP
DIEDERIK DE COCK
PRODUCTIE
TONEELHUIS
RO THEATER (NL)

BEZONKEN ROOD

BOURLA & TOURNEE

Jeroen Brouwers schreef *Bezonen rood* (1981) in de weken na de dood van zijn moeder. Het is een van de meest aangrijpende rouwzangen van de Nederlandse literatuur.

Bezonen rood is gebed, litanie, grafgedicht, afscheidsbrief, lofzang, vervloeking, wanhoopskreet, zelfbeklag, ... alles in één ontroerende, harde en poëtische vertelling.

Bezonen rood is een van Guy Cassiers' meest bejubelde voorstellingen. Dirk Roofthoof speelt de voorstelling intussen in vier talen — Nederlands, Engels, Frans en Spaans.

Internationale tournee - Frankrijk, Luxemburg, Italië, Duitsland

Soms is toneel hallucinerend. Een trip, een droom die je weghaalt uit je schouwburgstoel. Zoiets gebeurt zelden, maar Guy Cassiers en Dirk Roofthoof is het in Bezonen rood gelukt. (...) Roofthoof is een fenomenaal acteur. Maar hij doet het niet alleen. Gesteund door een meer dan perfecte geluidstechniek is elk zuchtje, elke beweging van zijn stem hoorbaar. Dat biedt ruimte voor een ongekende subtiliteit. In de grote schouwburgzaal heb je het gevoel dat dit verhaal alleen aan jou wordt verteld. - De Volkskrant, 01.01.04

LES THÉÂTRES DE LA VILLE DE LUXEMBOURG	21.01 - 22.01.11	BOURLA, ANTWERPEN	05.05 - 07.05.11
CC ZWANEBERG, HEIST-OP-DEN-BERG	25.02.11	TN NICE (FR)	13.05 - 14.05.11
SN PETIT-QUEVILLY (FR)	05.04.11	TEATRO STABILE DI TORINO (IT)	31.10.11
SORTIE OUEST, BÉZIERS (FR)	08.04.11	DÜSSELDORFER SCHAUSPIELHAUS (DE)	03.11 - 04.11.11
LA PASSERELLE, SAINT-BRIEUC (FR)	13.04.11		

GUY CASSIERS HERNEEMT

REGIE
GUY CASSIERS
TEKST
JOSSE DE PAUW
NAAR DE ROMAN VAN
MALCOLM LOWRY
DRAMATURGIE
ERWIN JANS
SPEL
KATELIJNE DAMEN
JOSSE DE PAUW
BERT LUPPES
KEVIN JANSSENS
STIJLCONCEPT & VORMGEVING
ENRICO BAGNOLI
DIEDERIK DE COCK
ARJEN KLERKX
KOSTUUMS
KATELIJNE DAMEN
ASSISTENTIE BEELDMONTAGE
FREDERIK JASSOGNE
PRODUCTIE
TONEELHUIS
COPRODUCTIE
THÉÂTRE DE LA VILLE PARIS
FESTIVAL D'AUTOMNE À PARIS
MC2 GRENOBLE
THÉÂTRE DU NORD LILLE
MAISON DE LA CULTURE D'AMIENS
LE VOLCAN SCÈNE NATIONALE DU HAVRE
LA COMÉDIE DE REIMS

ONDER DE VULKAAN

BOURLA & TOURNEE

“Kom terug, Yvonne. Ik zal stoppen met drinken, kom bij me terug. Al was het maar voor een dag”, schrijft Geoffrey Firmin, Britse consul in Mexico, aan de vrouw die hem verlaten heeft. Maar hij verstuurt de brief niet. Op 2 november 1938, de Dag van de Doden, stapt ze 's ochtends vroeg de cantina binnen waar hij de hele nacht heeft zitten drinken. Wat volgt, is een beklijvend gevecht om hun liefde te redden.

Malcolm Lowry baseerde zijn roman *Onder de vulkaan* deels op zijn eigen leven. Er is geen ander boek in de wereldliteratuur dat zo genadeloos, zo fascinerend, zo schrijnend en met zoveel poëzie het universum van een dronkaard beschrijft.

Het is eind jaren dertig, de wereld staat op ontploffen. Vier mensen — Geoffrey Firmin, de consul, Yvonne Constable, zijn vrouw, Hugh Firmin, zijn jongere broer en Jacques Laruelle, jeugdvriend van de consul — ondernemen een verwoede poging om hun leven betekenis te geven. Voor deze voorstelling maakten Guy Cassiers en co opnames op locatie in Mexico. Josse De Pauw bewerkte de roman tot een theatertekst en speelt een indrukwekkende consul.

Internationale tournee - Frankrijk, Griekenland

Onder de vulkaan is een daad van moed. (*****). - NRC, 25.09.09

TAP POITIERS (FR)
BOURLA ANTWERPEN
SN MARTIGUES (FR)
SN SÈTE (FR)

12.01 - 13.01.11
19.01 - 22.01.11
28.01.11
01.02 - 02.02.11

LE LIEU UNIQUE, NANTES (FR) 09.02 - 10.02.11
TN STRASBOURG (FR) 15.02 - 19.02.11
ONASSIS CULTURAL CENTER, ATHENS (GR) 24.02 - 26.02.11

2.2 OLYMPIQUE DRAMATIQUE

OLYMPIQUE
DRAMATIQUE
& DE MEXICAANSE
HOND
MAKEN

BIJ HET KANAAL NAAR LINKS

BOURLA & TOURNEE

TEKST, REGIE & SCENOGRAFIE

ALEX VAN WARMERDAM

SPEL

PIERRE BOKMA

AAT CELEN

TOM DEWISPELAERE

ANNET MALHERBE

EVA VAN DE WIJDEVEN

STIJN VAN OPSTAL

KOSTUUMONTWERP

LIES VAN ASSCHE

LICHTONTWERP

STEFAN DIJKMAN

PRODUCTIE

TONEELHUIS

ORKATER

Twee families leven op voet van oorlog. Als op een dag de zoon van de ene familie – tegen de zin van zijn vader – toenadering zoekt tot de andere familie, is dat het begin van een noodlottige ontwikkeling.

De Nederlandse film- en theatermaker Alex van Warmerdam schrijft en regisseert een nieuwe voorstelling voor Olympique Dramatique en zijn eigen gezelschap, De Mexicaanse Hond.

Première 17 maart 2011

Tournee - Vlaanderen, Nederland

Niets is louter eenlagig lollig of triest, lieflijk of brutaal. Bij het kanaal naar links is een toneelstuk zoals er weinig gemaakt worden. In verhaalafwikkeling, in decor en rekvisieten, in muziekjes en looplijntjes, in alles lijkt deze voorstelling de meest voor de hand liggende wegen in te slaan. En net daarom, omdat dit slag keuzes in het hedendaags toneel nog maar zelden overwogen wordt, is deze voorstelling zo verrassend. Zo eenvoudig. Zo helder, zo fris. Ik durf zelfs stellen: zo geniaal. - De Morgen, 19.03.11

Aantekening

Alex van Warmerdam schrijft een tekst voor de acteurs van zijn gezelschap en twee acteurs van Olympique Dramatique. De tekst is bedrieglijk eenvoudig en al snel in het repetitieproces blijkt dat omgaan daarmee voor de acteurs de grootste uitdaging zal worden. Vaak zijn het korte zinnen, precies afgemeten, die Van Warmerdam met uiterste precisie wil geënceneerd zien. Loopjes van acteurs zijn nauwkeurig bepaald, tekstzegging en spel zijn uiterst gereguleerd. Idem voor licht en geluid. Dergelijk repetitieproces vergt het uiterste van spelers: niet het losse improviseren, en rond de tafel discussiëren is hier van nut, wel het urenlang strak repeteren. Aan het eind van dit

uitputtende proces komt de pure humor die het stuk voortstuwt, helder bovendrijven: de situaties en personages zijn grappig en akelig tegelijkertijd. De thematiek van de argwaan tegenover iedereen die ook maar een beetje 'anders' is, komt helder binnen. De kritieken zijn zeer positief, de voorstelling speelt – zeker ook in Nederland – voor bomvolle zalen en ze wordt geselecteerd voor het Nederlandse Theaterfestival.

“Dit behoort tot het beste wat de afgelopen veertig jaar Nederlands theater heeft opgeleverd.” -Loek Zonneveld in de Groene Amsterdammer, 19 mei 2011

BOURLA, ANTWERPEN	17.03 - 20.03.11	SB VELSEN, IJMUIDEN (NL)	07.05.11
	23.03 - 26.03.11	SB NIJMEGEN (NL)	10.05.11
CC KORTRIJK	29.03.11	SB AGNIETENHOF, TIEL (NL)	11.05.11
CC HASSELT	30.03.11	SB DE PARK, HOORN	12.05.11
CC DE SPIL, ROESELARE	31.03.11	SB AMSTELVEEN	13.05.11
CC DE WERF, AALST	01.04.11	THEATERS TILBURG (NL)	14.05.11
30 CC, LEUVEN	05.04.11	ZAANTHEATER, ZAANDAM (NL)	18.05.11
NTGENT	06.04 - 09.04.11	SB KUNSTMIN, DORDRECHT (NL)	19.05.11
PHILHARMONIE HAARLEM (NL)	12.04 - 13.04.11	STADSSCHOUWBURG AMSTERDAM (NL)	20.05 - 23.05.11
ODEON DE SPIEGEL, ZWOLLE (NL)	14.04.11	SB ARNHEM (NL)	25.05.11
SB DE HARMONIE, LEEUWARDEN (NL)	16.04.11	STADSTHEATER ZOETERMEER (NL)	28.05.11
STADSSCHOUWBURG UTRECHT (NL)	18.04 - 19.04.11	DEVENTER SCHOUWBURG (NL)	30.05.11
ROTTERDAMSE SCHOUWBURG (NL)	21.04.11	CASTELLUM, ALPHEN A/D RIJN (NL)	31.05.11
THEATER DE VESTE, DELFT (NL)	22.04.11	DE GOUDSE SCHOUWBURG, GOUDA (NL)	01.06.11
RABOTHEATER, HENGELO (NL)	23.04.11	THEATER A/D PARADE, DEN BOSCH (NL)	07.06.11
MUZIEKCENTRUM ENSCHEDE (NL)	26.04.11	SB DE MEERSE, HOOFDDORP (NL)	09.06.11
THEATER DE VEST, ALKMAAR (NL)	27.04.11	SB ALMERE (NL)	10.06.11
DE WARANDE, TURNHOUT	28.04.11	THEATER A/H VRIJTG MAASTRICHT (NL)	11.06.11
SB DE LAWEI, DRACHTEN (NL)	29.04.11	THEATERFESTIVAL, AMSTERDAM (NL)	08.09 - 10.09.11
DE MEERVAART, AMSTERDAM (NL)	01.05.11	STADSSCHOUWBURG GRONINGEN (NL)	17.09.11
PARKTHEATER EINDHOVEN (NL)	03.05.11	KON. SCHOUWBURG DEN HAAG (NL)	12.10.11
CC SINT-NIKLAAS	05.05.11		
CHASSÉ THEATER, BREDA (NL)	06.05.11		

OLYMPIQUE
DRAMATIQUE
HERNEEMT

HET LITTEKEN LIP
LAMPE

TOURNEE

TEKST
PIETER DE BUYSSER
SPEL
WOUTER HENDRICKX
STIJN VAN OPSTAL
GEERT VAN RAMPENBERG
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
JAN BIJVOET
PRODUCTIE
LAMPE (2001)
MET DE STEUN VAN
HAUTE COIFFURE
MONTY
DE VLAAMSE GEMEENSCHAP
UITVOEREND PRODUCTENT
TONEELHUIS

In *Het litteken lip* ontvangen drie mannen elk een brief die in 1790 naar hen is verstuurd. In die brieven staat precies beschreven wat de drie mannen op ieder ogenblik doen en denken. Wat volgt is een avontuurlijke zwerftocht doorheen even groteske als filosofische fabels. Het is het begin van een kernreactor in te veel bedrijven, een metafysische thriller zonder metafysica, de vertelling van de veranderingen of een machinerie die alles openspreekt (zelfs de eenvoudigste peterselietros). Zonder hoop en zonder vrees.

Negen jaar na de oorspronkelijke versie neemt Olympique Dramatique de draad terug op van een voorstelling op tekst van Pieter De Buysser. Een tekst als een wonderlijk geheel van fabels die eerder op associatieve spellogica dan op rechtlijnige verhaallogica drijven. In de eerste versie speelde Adriaan Van den Hoof naast Stijn Van Opstal en Geert van Rampelberg. Nu neemt Wouter Hendrickx zijn rol over. De nieuwe versie staat als een huis:

“Het litteken lip”, zo zegt recensente Griet Op de Beeck, “ is namelijk zo’n productie waar alles aan klopt. Een kans om in een theater nog eens het gevoel te krijgen dat je echt iets meemaakt. Alle mensen die in staat zijn om een toneelavond lang hun pure rationaliteit los te laten, die niet zoeken naar logische betekenissen, maar zich durven laten meevoeren: ga deze voorstelling bekijken. Van deze orde zie je ze niet zo vaak.” - De Morgen, 15.11.10

KOEN BROOS

2.3 BENJAMIN VERDONCK

**BENJAMIN
VERDONCK
MAAKT**

DISISIT

BOURLA & TOURNEE

VAN EN MET
BENJAMIN VERDONCK
SEBASTIEN HENDRICKX
TECHNIEK
IWAN VAN VLIERBERGHE
SVEN ROOFTHOFT
PRODUCTIE
TONEELHUIS
KVS

Van ergens naar ergens anders
tot aan de overkant dan
en niet terug
met een tafel wat koordjes
sneeuw een huis een tak
een lange sliert woorden
een glas water een dode kat misschien
en op het einde een echt mierennest waarin gekoterd wordt

“het werk dat ik afgelopen jaren maakte
waren oefeningen in wild om mij heen slaan
waarin ik dikwijls uitgesproken zocht naar
hoe ik mij met wat ik maak verhouden kan tot wat er rondom mij ge-
beurt

in de nieuwe voorstelling
is niet het articuleren van die verhouding aan de orde
ik wil spreken ditmaal in een taal
die het hart verstaat”

- benjamin verdonck

**Première 10 november 2011
Tournee Vlaanderen**

Aantekening

DISISIT komt tot stand in een aantal etappes met publieke toonmomenten. Het verlangen van Benjamin is om in deze voorstelling te “spreken in een taal die het hart verstaat”. Voor hem ligt een veelheid aan materialen: een reeks objecten (kartonnen huisjes, piepschuim bootjes...) klaar voor manipulatie, losse materialen (planken, stoelen, doeken...) die in stelling kunnen worden gebracht; maar ook teksten, met name uit boeken die Benjamin Verdonck al een heel leven koestert omdat ze precies zeggen wat hij zelf al langer wilde zeggen; en muziek. De uitdaging is om een logica te vinden in de ordening en ontwikkeling van al deze materialen. Daartoe gebruikt Benjamin diverse toonmomenten in het voorjaar: in het ene toonmoment ligt de nadruk op de zeggings van doorgaande teksten, in een ander op de interactie met live muziek, of op de manipulatie van objecten. Elk toonmoment is een stapje verder in de zoektocht naar een ‘ik’ dat spreekt doorheen de montage van tekstmate-

riaal en de manipulatie van objecten. In het najaar van 2011 komt alles samen in de uiteindelijke voorstelling die de “Inventaris van de wereld als een spel” genoemd wordt door Stijn Dierckx in De Morgen, en door de toeschouwers als een blij feest ervaren wordt.

“DISISIT is een hoekig springend reisje door de logica van het gevoel. Een blinde sporentocht op snelheid. Een associatief klankgedicht zonder handleiding. Een chaotisch avontuur vol risico. Een ervaring die niet per se hoeft begrepen te worden. Een van begin tot eind fascinerende toneelvoorstelling die niet dramaturgisch verantwoord werd opgebouwd, maar spelenderwijs werd uitgevonden. Een teveel om op te noemen. Een aanrader.” – Stijn Dierckx in De Morgen, 15.11.11

TOONMOMENT ANTWERPEN	25.03, 28.03.11	KVS, BRUSSEL	15.11 - 16.11.11 18.11 - 19.11.11
TOONMOMENT, ANTWERPEN	18.05 - 21.05.11	KVS, BRUSSEL	22.11 - 25.11.11
TOONMOMENT, ANTWERPEN	13.10 - 15.10.11	DE VELINX, TONGEREN	07.12.11
BOURLA, ANTWERPEN	10.11 - 13.11.11	CC KORTRIJK	14.12.11

BENJAMIN VERDONCK MAAKT

VAN EN MET
BENJAMIN VERDONCK
TECHNIEK
IWAN VAN VLIERBERGHE
SVEN ROOFTHOOF
PRODUCTIE
TONEELHUIS

1 | 2

FESTIVAL ÜBER LEBENSKUNST

In de zomer van 2011 neemt Benjamin Verdonck deel aan het Festival *Über Lebenskunst* in het Berlijnse Haus der Kulturen der Welt.

Met ½, een reeks van drie installaties, buigt Verdonck zich over de vraag hoe het voortbestaan van de menselijke soort verzekerd kan worden. Wat als we de pogingen om het gedrag van mensen te veranderen definitief staken en ons beginnen richten op de transformatie van hun lichamelijke constitutie?

In ½ staat de homunculus centraal, een wezen dat de helft kleiner is (in alle drie dimensies) dan de gemiddelde mens en exact even groot als al zijn soortgenoten. Naar alle waarschijnlijkheid zal de homunculus een stuk minder consumeren en vervuilen dan zijn grote broer.

½ bestaat uit een nachtwinkel waar o.m. kleine sigaretten en bierblikjes van 100 ml verkocht worden, een feromonenvaal voor kinderen die hun toekomstige seksuele verlangens al bij voorbaat neutraliseert en een laboratorium voor experimenten met vertrouwde dagdagelijkse voorwerpen, die op uiteenlopende manieren moeten worden opgedeeld of verkleind om ze bruik- en consumeerbaar te maken voor de eerste generatie homunculi.

KOEN BROOS

KOEN BROOS

Aantekening

*In de zomer van 2011 neemt Benjamin Verdonck deel aan het Festival *Über Lebenskunst* in het Berlijnse Haus der Kulturen der Welt. Het festival bevat in het imposante en meergelagige gebouw van het HKW een enorm aanbod aan installaties en activiteiten met als centraal thema duurzaamheid & ecologisch handelen. Heel wat van deze installaties zijn eerder didactisch of informerend van aard. Verdoncks installatie verwijdt zich daar letterlijk en figuurlijk van: ze is opgesteld op het uiterste punt van het grasveld voor het*

gebouw én ze is poëtisch-metaforisch van aard. Ze houdt zich ver van elke didactiek en stelt de vraag 'Wat als de mens maar half zo groot zou zijn...?'. In een aantal lezingen die in de context van het festival gehouden worden blijken meerdere sprekers telkens te refereren aan Verdoncks bijdrage als een modelbijdrage omdat ze erin slaagt op speels-poëtische wijze te appelleren aan het verbeeldingsvermogen van de mens als hij deze thematiek ernstig neemt. Een succesvolle passage...

BENJAMIN
VERDONCK
MAAKT

VAN EN MET
BENJAMIN VERDONCK
TECHNIEK
IWAN VAN VLIERBERGHE
SVEN ROOFTHOOF
PRODUCTIE
TONEELHUIS

SOMETIMES I SITS AND THINKS AND SOMETIMES I JUST SITS

CC KORTRIJK

*ik stap graag door straten
ik raap graag dingen op die ik in de goot zie liggen
soms maak ik thuis mijn zakken leeg en leg dan alles op de tafel neer in
rijtjes*

In de tentoonstelling *SOMETIMES I SITS AND THINKS AND SOMETIMES I JUST SITS* toont Benjamin Verdonck (bijna) al zijn verzamelingen van de afgelopen jaren.

Aantekening

Luk Lambrecht schreef n.a.v. de tentoonstelling die Benjamin Verdonck in de kleine maar mooie exoruimte van CC Kortrijk opstelde een essay over Verdoncks beeldend werk waaruit dit citaat: "Het 'veronachtzaamde' van op de stoep, de straat en het plein - de achtergelaten 'troep' van de mens krijgt Benjamin Verdoncks intense aandacht die leidt naar een act van het obsessief verzamelen en bijhouden van het abjecte... De 'archeologisch' gevonden spulletjes worden vervolgens gerangschikt alsof een geofend minimal-artist aan het werk is. (...) Benjamin Verdonck neemt hoogstens hier en daar de in de kunst gangbare procedures over van het "minimale" en index-matig rangschikken van datgene

wat hij vond. Benjamin Verdonck ondermijnt hiermee het reguliere, officiële denken over actuele kunstproductie via een speels tegenoffensief dat bestaat uit een rangschikken van een lawine van objecten en accumulaties. Alles dient zich aan als aanstekelijke miniatures van de wereld in het klein observerend "tot stilstand" gebracht in "modellen". Modellen zijn niet per se te definiëren als maquettes - modellen zijn utopisch van aard en geven de toeschouwer de indruk te kunnen bezig zijn met een na te streven ideale werkelijkheid. Dromen blijven overeind in ideële constructies zoals bij modellen..."

HANDVEST VOOR EEN ACTIEVE MEDEWERKING VAN DE PODIUMKUNSTEN AAN EEN TRANSITIE NAAR RECHTVAARDIGE DUURZAAMHEID

geachte

in de periode van 1 september 2012 tem 7 februari 2013 wil ik een nieuw werk maken

ik ben kunstenaar

het werk heet "handvest voor een actieve medewerking van de podiumkunsten aan een transitie naar rechtvaardige duurzaamheid"

hiervoor heb ik uw hulp nodig

(ik roep die in bij alle werknemers/ers binnen een podiumkunstenorganisatie die structurele steun ontvangt onder het kunstendecreet)

mijn vraag is of u gedurende bovengenoemde periode de artikelen beschreven in het handvest met zorg en naar best vermogen na wil leven

door het onderschrijven van dit handvest wordt u mede kunstenaar van mijn werk en staat het u vervolgens vrij dit te promoten bekritisieren uitbreiden omkeren of verkopen zoals u dat met uw eigen werk zou doen

u kan het handvest lezen en onderschrijven op www.handvest.be vragen voorstellen en reacties naar jajaja@handvest.be

wilt u zo vriendelijk zijn dit schrijven door te sturen naar alle werknemers/ers binnen uw organisatie

ik besef dat de medewerking waarom ik u vraag niet voor de hand ligt ik durf erom te vragen als kunstenaar omdat ik een nieuw werk wil maken dit werk omdat ik geloof in het vermogen van een werk in een vermogen dat iedereen heeft min of meer eerder dit dan dat weinig of veel misschien

*ik kijk ongeduldig naar uw antwoord uit
ik groet u warm en met achting*

benjamin verdonck

**BENJAMIN
VERDONCK
HERNEEMT**

KALENDER | ZWART

TOURNEE

VAN EN MET
BENJAMIN VERDONCK
TECHNIEK
IWAN VAN VLIERBERGHE
COPRODUCTIE
TONEELHUIS
KVS

Op 2 januari 2010 legde Benjamin Verdonck de laatste hand aan zijn werk *KALENDER* dat liep over het hele jaar 2009. In de loop van 365 dagen vonden meer dan honderdvijftig acties plaats in de stad Antwerpen. Ze verhielden zich tot traditionele feestdagen, de voortgang der seizoenen, geopolitieke verschuivingen en het leven zoals het is.

Na een jaar in de openbare ruimte keert Benjamin Verdonck terug naar de theaterzaal. De voorstelling *KALENDER | ZWART* vertelt u over drie koningen, anonieme brieven, witte billboards, allerzieligen, alternatieve tracés en een dode mus. Dit keer komt de toeschouwer Benjamin Verdonck niet meer toevallig tegen, maar in de schouwburg zelf, de zwarte ruimte.

Tournee Polen, Portugal, België

MCBENNIE

Voedselcollectief de Beek en Benjamin Verdonck ontwikkelden de vegetarische radical slow impact burger, de *McBennie Special*.

KALENDER | ZWART

TEATRO MARIA MATOS, LISSABON (P)
KONTRAPUNKT, SZCZECIN (PL)
CC KORTRIJK

10.04.11
13.04 - 14.04.11
14.12.11

MC BENNIE

SCHELD'APEN, ANTWERPEN
VLAAMS PARLEMENT, BRUSSEL

09.09.11
30.09.11

2.4 ABKE HARING

ABKE HARING MAAKT

TEKST & REGIE
ABKE HARING
SPEL
ABKE HARING
HAN KERCKHOFFS
GELLUIDSONTWERP
SENJAN JANSEN
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
SCENOGRAFIE & VISUALS
JEAN BERNARD KOEMAN
PRODUCTIE
TONEELHUIS
COPRODUCTIE
DESINGEL
MET STEUN VAN
VLAAMS FONDS VOOR DE LETTEREN

FLOU

DESINGEL

*weren van een pijngrens
zacht schuren
tegen de rand
van
een ontmoedigende stilte*

“Zonderling tot op het bot”, zo omschreef *De Volkskrant* Abke Harings voorstelling *HOUT* die ze in 2010 voor Toneelhuis in deSingel creëerde.

In *HOUT* monteerde Haring woorden en beelden tot indringende sferen. Triptheater. Nu eens duister, dan weer poëtisch. Meer dan eens humoristisch.

In het nieuwe *FLOU* drijft Abke Haring haar zoektocht naar de balans tussen stilte en gesproken woord op. Nu zoomt ze in op twee personages, een vrouw en een man, twee mensen die een onverteerd stuk verleden delen. Een dialoog. Een duet. Een duel.

Première 15 december 2011

Abke Haring lijkt al een tijdje te puzzelen aan het theatervocabularium van overmorgen. Met het mooie FLOU- voor velen vermoedelijk nog steeds toneel, eerder van morgen dan van vandaag- slaagt ze erin de afstand met het brede publiek aanzienlijk te verkleinen. En dat zonder in te boeten aan eigen eigenzinnigheid. Grote kunst, als u het ons vraagt. - De Morgen, 19.12.11

Aantekening

Uiterste precisie is een kwaliteit die Abke Haring hoog in het vaandel draagt. Aan de teksten die ze schrijft – zoals ook het geval is voor FLOU – blijft ze wekenlang wegslijpen totdat alleen die woorden en frases overblijven die haarscherp zeggen wat ze moeten zeggen. Geen woord, geen spatie te veel. Voor de encenering kan ze terugvallen op trouwe bondgenoten: beeldend kunstenaar Jean Bernard Koeman ontwerpt een indrukwekkend speelvlak-met-dak, geluidskunstenaar Senjan Jansens construeert in samenspraak met Abke een zinderend-dreigende soundscape; lichtontwerper Mark Van Denesse bepaalt in hoge mate de gevoelskleur van deze voorstelling.

De uitdaging die Abke Haring samen met Han Kerckhoffs aangaat in het acteren zelf is om de werelden binnenin de tekst – die bij moment eerder partituur dan dialoog is

– tot leven te brengen. Daartoe sleutelen ze in de repetities behoorlijk lang aan de regie van stiltes en pauzes, van kleine bewegingen die nu eens unisono dan weer apart ingezet worden. Het is meticuleus werk waarin uiteindelijk alle details samenvallen in een groot sferisch geheel dat de uitgesleten mechanismes tussen deze man en vrouw, en al hun onbeantwoorde verlangens bijzonder helder tot bij het publiek weet te brengen.

*“Terwijl je in ander theater over de liefde meestal de hoofden tegen elkaar ziet knallen, opent zich hier het schedeldak. Binnenin lilt nog het verlangen naar passie en erotiek. Aan de buitenkant is die liefde een lekkende ijsklomp geworden. Zo kraakhelder was Abke Haring nooit eerder.”**** - Wouter Hillaert in De Standaard, 20.12.11*

ABKE HARING HERNEEMT

TEKST & REGIE

ABKE HARING

ADVIES

BART MEULEMAN

SPEL

ABKE HARING

WARD WEEMHOFF

LOUIS VAN DER WAAL

JIMI ZOET

GELLUIDSDECOR

SENJAN JANSEN

LICHTONTWERP

MARK VAN DENESSE

SCENOGRAFIE

JEAN BERNARD KOEMAN

PRODUCTIE

TOONEELHUIS

COPRODUCTIE

DESINGEL

MET STEUN VAN

VLAAMS FONDS VOOR DE LETTEREN

HOUT

TOURNEE

*verkoelde honden
na het kampvuur
gratis ijsjes
achteraf*

*optellen en
aftrekken
humor
in een nauw vaasje*

Abke Haring schrijft een nieuwe tekst voor Louis van der Waal, Ward Weemhoff, Jimi Zoet en zichzelf. Over de kracht van geloof in de ander en gedwongen participatie. Volharding en overgave als gereedschap. Instructies en manipulatie doen ons bloeien, leren ons volgen. Met inzet van je joker op het juiste moment. Blind vertrouwen. Hout met splinters.

Tournee Vlaanderen en Nederland

Haring monteert woorden en beelden niet zozeer tot verhalen maar tot indringende sferen. Ze toont zich hierin veelbelovend, meesterlijk en de exponent van een nieuwe generatie theatermakers die naar een andere 'relatie' tussen tekst, klank en beeld zoeken. Met HOUT creëert ze een visuele en auditieve trip waarin prachtige beelden steken die raken, choqueren en tot slot uitmonden in een uiterst gevoelig verhaal over het verlangen naar een cocon, naar een schoot om in weg te kruipen. - Knack, 12.12.10

KOEN BROOS

FRASCATI, AMSTERDAM (NL)

11.01 - 13.01.11

TONEELSCHUUR, HAARLEM (NL)

19.01.11

DE WARANDE, TURNHOUT

13.01.11

KAAITHEATER, BRUSSEL

21.01 - 22.01.11

ROTTERDAMSE SCHOUWBURG (NL)

18.01.11

2.5 BART MEULEMAN

BART MEULEMAN TOONT

TEKST NAAR
MAURICE GILLIAMS
TEKSTBEWERKING & REGIE
BART MEULEMAN
SPEL
GOELE DERICK
HERMAN GILIS
IVO KUYL
IRIS VAN CAUWENBERG
MARK VERSTRAETE
SCENOGRAFIE & LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
PRODUCTIE
KVS
IN SAMENWERKING MET
RO THEATER

GREGORIA

BOURLA

Toen de Vlaamse auteur Maurice Gilliams op 82-jarige leeftijd stierf, had hij *Gregoria* nog steeds niet afgemaakt. Vijfenvestig jaar eerder was hij eraan begonnen. Een half mensenleven volstond niet om deze duistere tijd uit zijn leven in een roman vorm te geven.

Nochtans gaat het over een tijd die elke geliefde gelukkig zou moeten maken: de wittebroodsweken. Voor Gilliams echter blijkt de huwelijksdag en de reis die er traditiegetrouw op volgt een nachtmerrie. De verlovingstijd voorspelde al weinig goeds: hysterie en kilte typeren het meisje van zijn dromen. Ze laat amper toe dat hij haar aanraakt. Hij van zijn kant is overgevoelig en zwak van wil. Hij schrijft verzen. Hoe het toch tot een huwelijk kon komen, daar is *Gregoria* het hallucinante verslag van.

Achtergrond van het gebeuren is de toenemende modernisering in het Antwerpen van de jaren dertig. Zij behoort, als dochter van een kaarsenfabrikant, tot de nouveaux riches. Hij is telg van verarmde adel — dat wil hij ons toch doen geloven. Het gekoesterde maar vergane verleden spookt doorheen de nieuwe wereld. Hij kan in deze tijd eigenlijk niet leven.

Is *Gregoria* een boek over liefde? Het is een griezelroman, een gothic novel. Bart Meuleman maakt er theater van.

Meuleman puurt elk scènebeeld tot op de essentie uit. Dit levert surrealistische en spannende schoonheid op. Je zit in de schouwburg en kijkt naar een ingetogen en smaakvol geënceneerd zwarthumoristisch stripverhaal.

- Knack, 08.03.11

KURT VAN DER ELST

**BART
MEULEMAN
HERNEEMT**

TEKST & REGIE
BART MEULEMAN
SPEL
AMARA RETA
MARK VERSTRAETE
GELLUIDSONTWERP
SENJAN JANSEN
LICHTONTWERP
MARK VAN DENESSE
PRODUCTIE
THEATER ANTIGONE
UITVOEREND PRODUCENT
TONEELHUIS

THE BULT AND THE BEAUTIFUL

BOURLA

Telefoonseks. Kan je er een theatervoorstelling mee maken? Ja, en nog wel een erg goeie. Dat bewijst regisseur Bart Meuleman die een wat oudere man en een jongere vrouw met elkaar laat converseren. Ze hebben alleen contact met elkaar via hun stemmen en alle geluiden die daar rondom gecreëerd worden. Die afstand levert vreemd genoeg een soort intimiteit op. Is die intimiteit illusoir? Maar is de intimiteit daardoor niet des te groter?

Bart Meuleman schreef met The Bult and the Beautiful een tekst die microscopisch inzoomt op de kwetsbare intimiteit die ontstaat wanneer een man een vrouw opbelt voor een potje anonieme telefoonseks. (...) Meuleman regisseert in vier sobere en duistere scènes tussen Mark Verstraete en Amara Reta de mechanismen van de onmogelijkheid tot ontmoeting in schijnbaar banale mededelingen, waarbij het verzwegene zoveel luider klinkt. - Theaterfestival 2011

BOURLA, ANTWERPEN

01.12 - 03.12.11

**BART
MEULEMAN
TOONT**

DUTS : DE MARATHON

BOURLA

Canvas, Toneelhuis en Kanakna organiseerden een exclusieve avond in aanwezigheid van de cast.

DUTS is de zevendelige komische serie rond Walter Duts, een zonderlinge man die sinds de dood van zijn moeder alleen woont in het ouderlijk huis. Hoewel hij er met zijn baard en bril wat vreemd uitziet, is Duts de goedheid zelve. Hij heeft vrede met zichzelf. Maar met de rest van de wereld klikt het minder goed.

BOURLA, ANTWERPEN

29.03.11

2.7 EASTMAN | SIDI LARBI CHERKAOUI

Residentie

Sidi Larbi Cherkaoui blijft met zijn nieuwe gezelschap Eastman gedurende drie jaar – 2010 t.e.m. 2012 – verbonden als resident aan Toneelhuis. Enerzijds voorziet Toneelhuis in een gedeelte van de infrastructuur en infrastructuur-kost (zie hiervoor het zakelijke deel). Anderzijds coproduceert Toneelhuis aan de herneming van één repertoirevoorstelling van

Sidi Larbi Cherkoui per seizoen, die in Toneelhuis in première gaat. De onderliggende gedachte is dat Toneelhuis op die manier meewerkt aan de ontwikkeling van een repertoire van Eastman, terwijl de nieuwe creaties door andere huizen, waaronder deSingel en De Munt, ondersteund worden.

EASTMAN | SIDI LARBI CHERKAOUI MAAKT

IT 3.0

BOURLA

REGIE
WIM VANDEKEYBUS ISM
SIDI LARBI CHERKAOUI
CHOREOGRAFIE
WIM VANDEKEYBUS
SIDI LARBI CHERKAOUI
SCENOGRAFIE
WIM VANDEKEYBUS
GERCREËRD MET | UITGEVOERD DOOR
WIM VANDEKEYBUS
SIDI LARBI CHERKAOUI
LIVE MUZIEK
ELKO BLIJWEERT
JEROEN STEVENS
ROLAND VAN CAMPENHOUT
TEKST
THE CIRCULAR VALLEY' VAN PAUL BOWLES ©
PETER OWEN EDITIONS
ARTISTIEKE ASSISTENTIE & DRAMATURGIE
GREET VAN POECK
LICHTONTWERP
FRANCIS GAHIDE
WIM VANDEKEYBUS
STYLISME
ISABELLE LHOAS
GELUID
VINCENT PHILLIPPAERT
TECHNISCHE COÖRDINATIE
FRANCIS GAHIDE
COPRODUCTIE
ULTIMA VEZ
EASTMAN
TONEELHUIS

Even terug in de tijd: op 15 juli 2002 gaat *IT* in première in Avignon. Het is een samenwerking tussen twee danserschoreografen als antwoord op een uitnodiging van het Festival van Avignon voor *Le Vif du sujet*, een artistieke ontmoeting die alles van een experiment mag hebben. Vandekeybus kiest voor een tekst van Paul Bowles, *The circular valley*. Bowles' verhaal gaat over Atlajala, een geest die in mensen en dieren binnendringt. Op het podium wordt Atlajala vertolkt door een ezel. Daartegenover staat Cherkaoui als een bijna onaardse verschijning. Zijn lichaam ondergaat de opmerkelijkste metamorfoses: van meditatief tot bezeten, van slangenmens tot robot. Even poëtisch als bevreemdend.

Hoewel aanvankelijk gecreëerd als een voorstelling bij daglicht en in open lucht wordt *IT* nadien herwerkt tot iets nieuws. De ezel staat niet langer op scène, maar wordt door Wim Vandekeybus getransformeerd naar een personage in filmbeelden.

2011: haast een decennium en vooral vele producties later, zoeken Cherkaoui en Vandekeybus opnieuw de confrontatie met elkaar op. *IT* anno 2011, dansgeschiedenis én levendige creatie tegelijkertijd.

Eastman vzw is in residentie in Toneelhuis en trajectpartner in kunstcity deSingel

Première 13 april 2011

Het is een mooie manier om het originele werk terug aanwezig te stellen en tegelijk het eigene van deze nieuwe interpretatie te tonen - De Morgen, 15.04.11

Aantekening

Sidi Larbi Cherkaoui en Wim Vandekeybus komen negen jaar na de creatie van de oorspronkelijke productie *IT* opnieuw samen om er een remake van te maken. Negen jaar later zijn lijf en leden van de twee danser-choreografen anders, en hebben beide danser-choreografen hun eigen stijl verder ontwikkeld. De uitdaging van de her-creatie is dus het omgaan met al deze verschillen zonder het spoor van de oerversie al te ver te verlaten. Er worden nieuwe tekstfragmenten uit *The circular Valley* gekozen, muziek is live aanwezig op scène en vooral: Wim Vandekeybus dient Cherkaoui al dansend van replek in deze versie. "Het grondstramen van deze avond is nog steeds gebouwd rond de wonderlijk sierlijk-grillige bewegingen van Sidi Larbi maar die krijgen nu een replek van Vandekeybus. Die beschikt over een heel andere motoriek: bruusker, energieke, en vooral veel extravert. De taal van Sidi Larbi lijkt vooral voort te komen uit een aandachtig luisteren naar een innerlijke stem. Vandekeybus waagt zich daarentegen al eens, een en al impulsiviteit, aan de rand van het podium waar hij driftig tekens uitstuurt naar het publiek." Pieter T' Jonck in *De Morgen*, 15.04.11. De drukke agenda's van beide makers indachtig mag het niet verwonderen dat er ook behoorlijk wat improvisatie in deze her-creatie zit, wat het geheel ook spannend en fris maakt.

2.8 JOSSE DE PAUW

Verwante maker

Josse De Pauw is 'verwant' maker par excellence in Toneelhuis: hij neemt prominente rollen voor zijn rekening in regies van Guy Cassiers (Mefisto for ever) en creëert zelf ook geregeld nieuw werk in Toneelhuis, alleen (De versie Claus) of in samenspraak met Guy Cassiers zoals Onder

de vulkaan en Duister hart waar hij tekent voor de tekstbewerking en de hoofdrol speelt. Hij is ook meer dan eens te gast in de Bourla met voorstellingen die hij elders maakt, zoals Die Siel van die Mier.

JOSSE DE PAUW TOONT

DIE SIEL VAN DIE MIER

BOURLA

TEKST

DAVID VAN REYBROUCK

MUZIEK

JAN KUIJKEN

GEORGE VAN DAM

REGIE

JOSSE DE PAUW

SPEL

JOSSE DE PAUW

MUZIEKUITVOERING

JAN KUIJKEN

GEORGE VAN DAM

DRAMATURGIE

MARIANNE VAN KERKHOVEN

SCENOGRAFIE

HERMAN SORGELOOS

VIDEOMONTAGE

PINO ETZ

ROBBIE BOI

LICHTONTWERP

PINO ETZ

ROBBIE BOI

HERMAN SORGELOOS

KOSTUUMONTWERP

ANNE-CATHERINA KUNZ

PRODUCTIE

LOD

COPRODUCTIE

HET NET/DE WERF

MET DE STEUN VAN

KVS

Wat hebben mensen en insecten gemeen? In de muziektheatermonoloog *Die Siel van die Mier* vertolkt Josse De Pauw een oude geleerde, die in de wriemende insectenwereld een geschikte metafoor ziet voor de chaos en passie van het menselijke gemoed. Tijdens zijn laatste, langzaam ontsporende lezing laat de professor vooral in z'n eigen ziel kijken. Hij keert terug in de tijd: naar Congo, naar zijn geliefde, naar dat ene moment dat zijn leven veranderde.

David Van Reybroucks associatieve tekstflarden versmelten op organische wijze met de hartverscheurende muziek van Jan Kuijken en George van Dam. Samples van geluiden en stemmen – spoken uit het verleden? – doorspekken hun grimmige spel. De Pauws vragen over vrijheid en verantwoordelijkheid zinderen na. "Als er nu eens een termiet zou zijn die besluit de termietenhoop te verlaten en zijn eigen weg te gaan?"

Het wonderlijke van deze voorstelling is hoe zowel in de muziek als in de structuur van deze voorstelling gestalte wordt gegeven aan de zoekende wetenschapper die vanuit chaos probeert orde te scheppen. - Radio 1

2.9 LOTTE VAN DEN BERG

Verwante maker

In 2009 ruilde Lotte van den Berg haar vast Toneelhuismakerschap in voor een nieuwe uitdaging in het Nederlandse Dordrecht waar ze de kans kreeg om een eigen gezelschap vorm te geven. Dat werd OMSK. Met OMSK heeft Toneelhuis een overeenkomst om in de periode 2010-12 op regel-

de tijden werk van Lotte van den Berg te steunen en te tonen. Het publiek dat opgebouwd werd voor deze boeiende artieste kan op die manier contact houden met haar werk en de verwantschap tussen Toneelhuis en deze maker krijgt hiermee een concrete invulling.

LOTTE VAN DEN BERG TOONT

TEAM OMSK

LOTTE VAN DEN BERG
ANOEK NUYENS
RACHID LAACHIR
FLOOR VAN LEEUWEN
PEARLMIRA VINCENT
JEAN DIENG
RUUD PANHUUSEN
ELIZABET VAN DER KOOIJ
WILLEM WEEMHOFF
DAAN 'T SAS
GUIDO KLEENE
BABA HARAWALY
CHRISTINA FLICK
ARTHUR WAGENAAR
WILCO ALKEMA
VINNY JONES
LARA STAAL
LIEVEN SLABBINCK
ANKE WIRKEN
BART KUSTERS
RIANNE VAN HASSEL
E.A.

GEPRODUCEERD DOOR

THEATERFESTIVAL BOULEVARD 'S
HERTOGENBOSCH (NL)
DE INTERNATIONALE KEUZE VAN DE
ROTTERDAMSE SCHOUWBURG (NL)
KUNSTENFESTIVALDESARTS BRUSSEL
STEIRISCHER HERBST GRAZ (CH)
ZÜRCHER THEATER SPEKTAKEL (CH)
TONEELHUIS ANTWERPEN
NXTSTP

MET STEUN VAN

HET CULTUUR PROGRAMMA VAN DE
EUROPESE UNIE
MET FINANCIËLE ONDERSTEUNING
VAN

SNS REAAL FONDS (NL) EN
VSB FONDS (NL)

LES SPECTATEURS

BOURLA

Wat betekent het je te verhouden tot een omgeving die je vreemd is? Hoe is het om te gast te zijn in een land dat je niet kent? Lukt het je een verbinding aan te gaan, of blijf je voor altijd toeschouwer?

Regisseur Lotte van den Berg werkte in de zomer van 2010 gedurende vier maanden in Kinshasa, de hoofdstad van Congo. Teruggekomen in Nederland realiseert ze zich meer dan ooit hoe gehecht ze is aan de grond die ze kent, aan de stilte en de ruimte om haar heen. Ze denkt iets te kunnen begrijpen van het onvermogen dat migranten voelen in hun poging zich aan te passen aan een nieuwe omgeving.

Samen met beeldend kunstenaars, muzikanten en spelers uit Nederland en Afrika maakt OMSK een voorstelling over de beweging van Nederland naar Congo en terug.

Les Spectateurs weet met zijn eenvoudige, trage, maar prachtige beeldtaal interessante vragen op te roepen over de handeling van het kijken. Daarmee is Van den Berg opnieuw geslaagd in wat zij goed kan: essentiële vragen stellen over iets wat we voor vanzelfsprekend aannamen. - Trouw, 16.04.11

OMSK, DORDRECHT (NL)	13.04 - 18.04.11
OMSK, DORDRECHT (NL)	20.04 - 23.04.11
KUNSTENFESTIVALDESARTS, BRUSSEL	25.05 - 28.05.11
FESTIVAL BOULEVARD, DEN BOSCH (NL)	08.08 - 12.08.11
ZÜRCHER THEATERSPEKTAKEL (CH)	27.08 - 30.08.11
ROTTERDAMSE SCHOUWBURG (NL)	26.09 - 28.09.11
STEIRISCHER HERBST FESTIVAL, GRAZ (AT)	13.10 - 15.10.11
BOURLA, ANTWERPEN	25.10 - 26.10.11

2.10 PROJECTEN | SAMENWERKINGEN

3DE PARTIJ

3dePartij ondersteunt projecten uit de vredesbeweging in het Midden-Oosten, en nodigt met de regelmaat van de klok vertegenwoordigers van de Israëlische en Palestijnse vredesbewegingen uit om hun initiatieven en hun kijk op de zaak toe te lichten. De publieke gesprekken maken het conflict, dat tot een van de meest hardnekkige en meest uitzichtloze ter wereld behoort, op een menselijke manier toegankelijk.

3dePartij is een privé-initiatief van 5 personen: Karin Heremans (directrice Koninklijk Atheneum Antwerpen), Mohammed Filali (hoofddocent islam Koninklijk Atheneum Antwerpen), Professor Rik Coolsaet (UGent), Simone Susskind (mensenrechten- en vredesactiviste) en Lukas Pairon (directeur muziekensemble Ictus en Music Fund).

In 2011 nodigde 3dePartij 4 groepen uit in Toneelhuis en Monty: Rabbijnen die opkomen voor vrede (10.01.2011), het Peres Center for Peace (15.03.11), Breaking The Silence (10.05.2011) en Sadaka Reut (27.10.2011).

Rabbijnen die opkomen voor vrede, vormen een heel belangrijke groep vredesactivisten die ver in de Westbank zeer concrete projecten behartigt voor en met Palestijnen.

Rabbijn Nava Hefetz (RHR Directeur Educatie) en studente Rabbijn Natalie Lastreger (de vroegere directeur van RHR Human Rights Yeshiva) zaten het debat voor.

Het Peres Center for Peace is een onafhankelijke organisatie die in 1996 werd opgericht door Nobelprijswinnaar en momenteel Israëlisch president Shimon Peres. Centraal staan sociaal-economische, culturele, zakelijke en educatieve samenwerkingsverbanden. Door directe dialoog en interactie werkt het Peres Center for Peace lokaal, nationaal en internationaal concrete projecten uit met en voor de verschillende bevolkingsgroepen in Israel en de bezette gebieden. Delegation - ism Palestinian Dialogue Centre: Issam Saad (Ramallah) en Libby Leher Lahar (Tel Aviv).

Breaking the Silence is een organisatie van Israëlische soldaten die na de Gaza-oorlog wantoestanden in het Israelische leger aan de kaak stelden. Met als gasten: Yehuda Shaul (stichter van Breaking the Silence!) & Dana Golan.

Sadaka Reut is een groep met Palestijnse en Joodse jongeren uit Jaffa die de dialoog tussen Joodse en Palestijnse jongeren probeert in stand te houden en te stimuleren. Twee van hen komen naar Antwerpen: Mahmoud Shehade en Roey Kunda.

In samenwerking met de Provincie Antwerpen, Toneelhuis, Monty, Samenlevingsopbouw Antwerpen

RABBIS FOR HUMAN RIGHTS, BOURLA	10.01.11
PERES CENTER FOR PEACE, MONTY	15.03.11
BREAKING THE SILENCE, MONTY	10.05.11
SADAKA REUT, BOURLA	27.10.11

LINKSRECHTS DEBAT

De LinksRechts debatten over de maakbaarheid van de samenleving zijn een organisatie van deBuren – Toneelhuis – DeWereldMorgen.be.

De LinksRechts debatten inviteren sprekers om hun analyses, inzichten en verhalen te brengen over essentiële maatschappelijke vraagstukken, en om die ook te argumenteren.

Geen boksmatch, wel een verdieping van het inhoudelijke gesprek over democratie, cultuur, solidariteit en arbeid.

Toch een debat. Omdat, hoe beleefd ook sprekers van gedachten wisselen, hun verhalen en hun antwoorden grondig zullen verschillen.

LINKSRECHTS DEBAT #1: HOE DEMOCRATISCH IS ONS LAND?	10.01.11
LINKSRECHTS DEBAT #2: CULTUUR, KERS OF TAART?	03.10.11
LINKSRECHTS DEBAT #3: DE PRIJS VAN ARBEID	27.10.11

LinksRechts debat #1: Hoe democratisch is ons land?

Jan Blommaert versus Jean-Luc Dehaene over de kost, de prijs en de waarde van democratie.

Thema van het allereerste debat is de gehavende toestand van zowel onze politieke als onze economische democratie. Binnenlandse, Europese en mondiale evoluties – van populisme tot globalisering – zetten de democratie onder druk. Hoe redden we haar? Hoe bouwen we die Vlaamse, Belgische en Europese politieke en economische democratie uit?

Jan Blommaert is hoogleraar aan de Universiteit van Tilburg, publicist van veel gelezen essays en auteur van heel politieke boeken. Populisme, de crisis van de democratie en het al te bestofte socialisme zijn belangrijke thema's voor hem.

Jean-Luc Dehaene is een 'product' van de christelijke arbeidersbeweging. Hij groeide uit tot een toppoliticus die zowel België als Europa mee hervormde en raakte ook thuis in de raden van bestuur van een aantal grote bedrijven. Hij heeft de neoliberale wende van de voorbije dertig jaar in de economie en de politiek van nabij meegemaakt.

Ook uitgenodigd is Edi Clijsters, politicoloog en voormalig diplomaat in Berlijn. Hij verzekert alvast een inbreng over de werking van het federalisme in Duitsland en over een heel Duitse invulling van economische democratie, de Mitbestimmung door de werknemers in de bedrijven.

Moderator is journalist Dirk Barrez van de nieuwssite DeWereldMorgen.be. Fact checker van dienst is DeWereldMorgen.be journalist Christophe Callewaert: hij controleert of de feitelijke beweringen van de deelnemers ook echt juist zijn.

LinksRechts debat #2: Cultuur, kers of taart?

De kost, de prijs en de waarde van cultuur zijn het thema van het tweede LinksRechts debat. Patrick Dewael, oud-minister van Cultuur, en Jos Geysels, oud-politicus en voorzitter van het Vlaams Fonds van de Letteren, gaan in gesprek over de kost, de prijs en de waarde van cultuur. KVS-directeur Jan Goossens reflecteert.

Moderator is Dirk Barrez, hoofdredacteur van DeWereldMorgen.be

Wat is de waarde van cultuur en kunst? Is daarvoor echt een minister en een cultuurpolitiek nodig? Hoeveel kunstenaars kan een samenleving verdragen? Hoeveel middelen moeten we daarvoor vrij maken? En hoe besteden we die dan best? Waarom ambieert de klassieke linkerzijde nooit deze beleidssector, en waarom heeft rechts er steeds meer moeite mee?

Deze vragen en het debat erover zijn nog belangrijker wanneer, zoals de jongste decennia, de economische sfeer schijnbaar onstuitbaar blijft oprukken. Vrijwel alles wordt vermarkt en afgerekend, niet op de waarde, wel op de financiële prijs, en meer nog op het financiële winstvermogen ervan op de meest korte termijn.

Een belangrijk effect van die opdringerige economie is dat de overheden terugtrekken en de civiele samenlevingen in verdrukking komen. Zij zijn onmachtig en/of onwillig om de culturele vrijhavens die kunsten moeten zijn voldoende te vrijwaren.

Het is deze dynamiek die torenhoog de vragen oproept naar de verantwoordelijkheid van de overheid inzake cultuur, naar welke rol de overheid moet opnemen, naar hoe overheid en samenleving zich verhouden tot de markt.

In tijden van sanering is cultuur een weerloos doelwit wegens vermeende nutteloosheid. En zelfs indien er niet zou worden bespaard, zou er een probleem zijn van politieke krachten die wantrouwig of zelfs vijandig staan tegenover cultuurmakers, want cultuur is toch een 'linkse hobby'.

LinksRechts debat #3: De prijs van arbeid

Marijke Persoone - de voorvrouw van de Vlaamse bediendevakbond LBC - neemt het op tegen Karel van Eetvelt (UNIZO). Bea Cantillon (dir. Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck, UA) reflecteert op het debat. Moderator is Dirk Barrez (DeWereldMorgen.be).

Wat is de waarde van werk? Hoort arbeid – als koopwaar – thuis op een markt van vraag en aanbod? Is een job voor het leven niet meer van deze tijd? Wie plukt de vruchten van de groeiende productiviteit? Heeft loonmatiging de financiële crisis veroorzaakt? Hoeveel flexibiliteit en hoeveel zekerheid zitten er in de Europese politiek van flexicurity? Kan het dat de ene werknemer 800 euro per maand waard zou zijn en de andere 215.000? Van waar de obsessie dat sociale zekerheid te duur is en alleen maar kan afgebouwd worden? Hebben de vakbonden nog iets te zeggen? Bouwen de werkgevers wel aan de duurzame economie van morgen? Waarom schieten we ook bij ons niet op met waardig werk? Als werknemers wel eens het belangrijkste kapitaal van de bedrijven worden genoemd, van wie zijn dan de bedrijven? Werken we om te leven of leven we om te werken?

MESTIZO ARTS FESTIVAL | ANTWERP EUROPEAN YOUTH CAPITAL 2011

De stad Antwerpen is in 2011 Europese Jongerenhoofdstad en is daar apetrots op: AEYC2011 is niet alleen een enorme reeks activiteiten voor jongeren, het is vooral een haast niet te overziene stortvloed van activiteiten door jongeren. Actief. Zelf doen. Da's het motto.

Toneelhuis ruimt de scène van de Bourla leeg voor twee events die op hun beurt onderdeel uitmaken van het jaarlijkse MAF, het Mestizo Arts Festival.

Tussen AEYC2011 en MAF was het snel duidelijk: urban zou de noemer zijn voor wat er op de scène zou gebeuren. Dat leverde een concert en een spetterende dansvoorstelling uit Frankrijk op: *Urban Stranger* van Score Man en *Boxe Boxe* van Compagnie Käig uit Parijs.

MAF is een project van Fiëbre en Arenberg i.s.m. KunstZ, VTi, Demos en Prospekta. Voor de editie van 2011 wordt er samengewerkt met AEYC2011, Toneelhuis en CC Deurne.

URBAN STRANGER

22.10.11

BOXE BOXE

29.10.11

CROSSING BORDER

Crossing Border is het grootste literatuur- en muziekfestival in zijn soort van Europa. Vorig jaar beleefde het festival zijn tweede Belgische editie, in de Arenbergsschouwburg Antwerpen. Voor de derde editie stapte Toneelhuis mee in dit festival en zet de deuren van de Bourla open. Op meerdere podia treden gelijktijdig grote en nieuwe namen uit de muzikwereld op naast beroemde en jonge internationale auteurs. Het publiek verplaatst zich van zaal naar zaal en stelt zo zijn eigen ideale avond samen.

De kracht en het unieke van Crossing Border ligt in de combinatie van nieuw groot talent en gevestigde namen. De editie van 2011 stond garant voor een indrukwekkend aantal optredens dat zal ontroeren, bekoren, raken, verleiden, verstillen, irriteren en betoveren.

CROSSING BORDER

19.11 - 20.11.11

SAHIKA TEKAND | 0090

Prometheus stal het vuur van de goden en gaf het aan de mensheid: een grootse daad die velen ten goede kwam, en een daad waarmee hij de wet overtrad. De mens hier-en-nu is – met zijn dagdagelijkse beslommeringen en de bovenmatige verwachtingen die hij van ons maatschappelijk systeem heeft – misschien wel een anti-Prometheus.

Alleszins biedt deze mythische figuur aan de Turkse regisseur Sahika Tekand, die we kennen van twee eerdere producties in de Bourla – *Euridice's Cry* en *Fear of Darkness* – alle kans om een flitsende voorstelling te maken met de uitstekende acteurs van haar Studio Oyunculari. Ze zijn speciaal door haar getraind in een zeer fysieke en directe theatertaal. Die taal is een krachtig middel dat naadloos aansluit op Tekands inventief gebruik van pulserend licht dat haar voorstellingen ritmeert.

Deze voorstelling had u nog van ons te goed: ze was vorig seizoen aangekondigd maar kon door omstandigheden toen niet doorgaan. Take two voor *Anti-Prometheus*.

HOW TO FORGET IN 10 STEPS (ANTI-PROMETHEUS)

07.12.11

ADMIRAL FREEBEE & GUESTS

Admiral Freebee speelt een soloconcert in de Bourla. In het kader hiervan nodigen Freebee en Toneelhuis drie internationale gasten uit die hem zeer nauw aan het hart liggen. Vier solo-avonden, bewust zo gekozen, om de pure artiest in al zijn ruwheid, kwetsbaarheid en schoonheid te kunnen tonen.

Het enfant terrible van de Berlijnse kunstscène **Jonathan Meese** geniet in eigen land een toenemende cultstatus en wordt omarmd als de nieuwe Joseph Beuys. Hij brengt een unieke performance in de Bourla.

Howe Gelb is de peetvader van de alt.country en frontman van Giant Sand. Gelb kleurt zijn herinneringen aan de woestijn in Tucson met het geluid van favorieten als Tom Waits, Miles Davis en Tomatito.

Admiral Freebee, geniet een stevige live reputatie en dat zal je geweten hebben tijdens het zeldzaam soloconcert in de Bourla. Verwacht je aan een set van ingetogen pracht en expressieve zang.

David Eugene Edwards – frontman van Woven Hand en het vroegere Sixteen Horsepower – kan hele zalen bezweren en omverblazen met zijn stemgeluid en duistere muziek. Edwards is een makelaar in bijbelvaste songs die zelfs de grootste atheïst naar de keel grijpen. Op vraag van Admiral Freebee speelt hij een uitzonderlijk soloconcert.

JONATHAN MEESE	20.04.11
HOWE GELB	27.04.11
ADMIRAL FREEBEE	28.04.11
DAVID EUGENE EDWARDS	30.04.11

UTOPIE VAN DE VRIJE MARKT

Lezing door Hans Achterhuis (auteur van *Utopie van de vrije markt*). Antwerps burgemeester Patrick Janssens leidt de avond in.

Veel mensen denken dat de vrije markt een objectief proces is dat niemand heeft bedacht en uitgevoerd. Niemand lijkt verantwoordelijk te zijn voor de ideologie en de utopie erachter. Er zou geen 'kapitalistisch manifest' bestaan. Hans Achterhuis laat zien dat een dergelijk manifest wel degelijk bestaat. Dat is de fascinerende roman *Atlas Shrugged* (1957) van Ayn Rand, die in de VS na de Bijbel als het belangrijkste boek van de afgelopen eeuw geldt. Het gaat over een elite van neo-liberale utopisten die de bestaande samenleving volledig kapotmaken, waarna ze de nieuwe wereld van het ultrakapitalisme op kunnen bouwen.

Hans Achterhuis (1942) is emeritus hoogleraar Wijsbegeerte aan de Universiteit Twente. Hij is bekend als publieke intellectueel die zich regelmatig mengt in maatschappelijke discussies. De nadruk in zijn werk ligt op de sociale filosofie, waarbij hij zich heeft gericht op thema's als ontwikkelingshulp, welzijnswerk, schaarste en technologie.

Een organisatie van Toneelhuis en deBuren

UTOPIE VAN DE VRIJE MARKT	12.10.11
---------------------------	----------

KUNST, KOFFIE EN KOEKJES | OPERA & WAGNER

Voor De Vlaamse Opera regisseerde Ivo Van Hove *Der Ring Des Nibelungen* (*Das Rheingold* in 2006, *Die Walküre* in 2007, *Siegfried* in 2007 en *Götterdämmerung* in 2008). Onder het motto *Kunst, koffie en koekjes* organiseren we een gespreksronde met drie andere theatermakers die recent met een opera van Richard Wagner aan de slag zijn gegaan. Jan Fabre beet de spits af met zijn regie van *Tannhäuser* voor de Munt in 2004. Daarop volgde Guy Cassiers met zijn regie van *Der Fliegende Holländer* voor de Munt in 2005. Deze regisseur werkt op dit moment tot 2013 voor de Scala van Milaan ook aan een encensering van *de Ring*. En tenslotte maakt de Italiaanse theatermaker Romeo Castellucci zich klaar voor een encensering van *Parsifal* waarvan de première voorzien is in de Munt in januari 2011. Toneelhuisdramaturg Erwin Jans treedt op als gespreksleider en peilt naar het hoe en waarom van deze spraakmakende operaproducties.

KUNST, KOFFIE EN KOEKJES DESINGEL	02.04.11
-------------------------------------	----------

KUNSTZ

KunstZ is een sociaal-artistieke organisatie in Antwerpen die de zichtbaarheid en tewerkstelling van nieuwkomers en mensen van allochtone origine in de theatersector vergroot. De organisatie werkt daartoe nauw samen met heel wat theatergezelschappen en maakt af en toe ook eigen werk. Toneelhuis is een van de ondersteunende partners in Antwerpen en stort maandelijks 500 euro aan deze organisatie.

2.11 VARIA

CREATIEOPDRACHT

Tom Lanoye - *Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles*

PUBLICATIES

Tom Lanoye - *Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles*, uitgegeven door Toneelhuis

Tom Lanoye - *Sang & roses. Le chant de Jeanne et Gilles*, uitgegeven door Actes Sud

Alex van Warmerdam - *Bij het kanaal naar links*, uitgegeven door Orkater

Abke Haring - *HOUT*, uitgegeven door Bebuquin met de steun van Toneelhuis in de bundel *De dingen en ik*.

PRIJZEN EN NOMINATIES

Cahier koen broos / 3 wint de Plantin Moretusprijs voor het best vormgegeven fotoboek van 2011. De foto's zijn interpretaties van een theaterstuk van Inne Goris. Koen Broos fotografeert ondermeer voor Toneelhuis en heel wat andere gezelschappen.

Op 16 november ontving Alex van Warmerdam de Johannes Vermeerprijs, een Nederlandse staatsprijs voor de kunsten die in 2008 ingesteld werd om uitzonderlijk artistiek talent te eren en verder te stimuleren. De prijs bestaat uit een geldbedrag van 100.000 euro, vooral bestemd voor de realisatie van een speciaal project.

Op 21 november kreeg Alex van Warmerdam voor *Bij het kanaal naar links* de Taalunie Toneelschrijfprijs 2011.

Bij het kanaal naar links werd geselecteerd voor het Nederlands Theaterfestival 2011 en was te zien van 8 t/m 10 september in de Stadsschouwburg Amsterdam.

In 2011 werden heel wat voorstellingen van Sidi Larbi Cherkaoui gelauwerd met belangrijke prijzen en nominaties :

- *Babel (words)* : genomineerd door het Britse National dance Awards Critics voor beste choreografie
- *Faun* : eveneens genomineerd door het Britse National Dance Awards Critics voor beste choreografie
- *Dunas* : Giralddillo Award op de Biënnale voor Flamenco in Sevilla
- *Babel (words)* : twee Laurence Olivier Awards in London, een voor beste dansproductie en de nadere voor het decor van Antony Gormley
- *Babel (words)* : Benois de la danse in Moskou
- Sidi Larbi Cherkaoui : Young artist for intercultural dialogue between Arab and western worlds, uitgereikt door het Unesco
- Sidi Larbi Cherkaoui : beste choreograaf, uitgereikt door het tijdschrift Ballet Tanz

3. EIGEN ACTIVITEITEN

BOURLA BEATS

Zowel aan het einde van het festival Antwerpse Kleppers als op de andere data wordt de entreehal van de Bourla omgeturnd tot fuifzaal, met prima DJ's en een steeds groeiend, jong tot zeer jong publiek. De Bourla Beats zijn goed op weg om een hit te worden. De invloed van de informele communicatie via sociale netwerken als facebook is daar niet vreemd aan.

BOURLA BEATS	26.02.11
AFTERPARTY DUTS	29.03.11
BOURLA BEATS	16.04.11
BOURLA BEATS	22.10.11
BOURLA BEATS	10.12.11

KAFFEE MUSIL

Naar aanleiding van *Het mystieke huwelijk*, het tweede deel van de cyclus rond *De man zonder eigenschappen* van Robert Musil, organiseert Toneelhuis een avond rond het thema van de broer en zus in de literatuur. Dramaturg Erwin Jans gaat in gesprek met Stefan Hertmans en Jan Fontijn. Jan Fontijn publiceerde onlangs *Opgebouwd uit hetzelfde. Broers en zusters in de literatuur* (2011). Beide auteurs lezen fragmenten uit de literatuur.

KAFFEE MUSIL	04.10.11
--------------	----------

CAFE KINSHASA

Kuifje in Congo?

Enkele jaren geleden diende een Congolese student klacht in tegen de strip *Kuifje in Afrika* die Hergé in de jaren dertig van vorige eeuw tekende, omwille van racistische afbeeldingen. Hij vroeg 1 euro morele schadevergoeding en een verbod op de verkoop van de strip.

Afbeeldingen en verbeeldingen zijn nooit neutraal. Ook rond *Heart of Darkness* van Joseph Conrad – vertrekpunt van Josse De Pauws *Duister hart* – ontstond een hele polemiek. Ondanks het feit dat de roman een aanklacht is tegen het koloniale misbruik van de Europeanen, werd het boek scherp bekritiseerd door de Nigeriaanse schrijver Chinua Achebe die Conrad verwijt een zeer racistisch beeld van Afrika te schetsen. Afrika als het wilde, duistere, primitieve, ongecivieliseerde continent dat de Europeaan waanzinnig maakt.

Hoe kijken België en Vlaanderen naar Congo en naar Afrika? Naar de Afrikanen die in ons land wonen en werken? Hoe zwaar weegt de koloniale erfenis nog op onze verbeelding? Welke mechanismen zijn aan het werk?

Tijdens Café Kinshasa praat dramaturg Erwin Jans hierover met Bambi Ceuppens (Koninklijk Museum voor Midden-Afrika), Chokri Ben Chika (theatermaker) en Patrick N'Siala (Kif Kif).

CAFE KINSHASA	19.12.11
---------------	----------

IEDEREEN WALST

Volledig in de sfeer van het Wenen van Musil uit *Het mystieke huwelijk* presenteert Toneelhuis een onvervalste Weense walsavond.

IEDEREEN WALST	30.11.11
----------------	----------

4. RECEPTIEVE WERKING

Voorwoord

Toneelhuis stelt zich als stadgezelschap in de eerste plaats een productietaak. Het aandeel van de receptieve werking is ruim ondergeschikt aan het aandeel eigen (of verwante) producties. Net daarom is het van belang dat we de receptieve werking die we dan doen zo helder mogelijk kunnen communiceren aan ons publiek. Met het oog op die helderheid is de receptieve werking ingedeeld in duidelijke clusters. In omvang de grootste cluster is die van de Antwerpse Kleppers: gedurende heel de maand februari zijn collega-geselschappen uit Antwerpen te gast in de Bourla. Deze formule is vanaf het eerste jaar bijzonder positief onthaald en is inmiddels een 'vaste waarde' geworden in het theaterlandschap. Een andere vaste waarde is de uitnodiging aan de twee andere Vlaamse stadstheaters, KVS en NTGent,

om een selectie van hun programma in Antwerpen voor te stellen. Ook daar zien we een grote belangstelling vanwege het publiek voor wat er in de andere 'grote' huizen gemaakt wordt. Een andere cluster is die rond dans: om een continuïteit te garanderen voor het danspubliek dat we inmiddels opgebouwd hebben voor Sidi Larbi Cherkaoui werken we in 2010, 2011 en 2012 samen met les ballets C de la B waarvan we per jaar één voorstelling ontvangen. Verder zijn nog twee grote clusters: de literatuurprojecten van Behoud de Begeerte en de muziekprogrammatie waarvoor de Bourla zich als intieme concertzaal uitstekend leent. Tot slot inviteert Toneelhuis jaarlijks een of twee projecten van Tutti Fratelli.

HUISRUIL

Met de collega-stadstheaters doen we weerom aan huisruil. We zijn erg blij om ook dit seizoen het werk van NTGent en KVS te kunnen tonen. Onze collega's uit Gent en Brussel geven elk op hun manier een aparte en boeiende invulling van wat een stadstheater kan zijn. Toneelhuis mag op zijn beurt ook telkens een week te gast zijn bij hen.

KVS

Gij die mij niet ziet

Acteur Bruno Vanden Broecke en cabaretier Wim Helsen hebben elkaar vijf en een half jaar geleden voor het eerst beloofd om samen een voorstelling te maken. De ambitie die ze toen uitspraken, was om samen een klassieker te creëren. Een voorstelling zo rijk aan leven, plezier, pijn en betekenis dat ze over tweehonderd jaar nog gespeeld wordt (waarschijnlijk door andere acteurs). Nu maken ze die belofte waar. Aan het volk om te oordelen of ze zichzelf overschat hebben.

NTGENT

Een bruid in de morgen

Een bruid in de morgen vertelt het verhaal van de familie Pattijn. Het stuk toont wat er gebeurt als een gezin buiten de maatschappij komt te staan. Op de dunne grens tussen tragedie en komedie schetst Claus op onnavolgbare wijze een krampachtige zoektocht naar een uitweg en een wanhopige zucht naar liefde.

Gif

Gif is een nieuwe theatertekst van Lot Vekemans. *Gif* gaat over mensen die proberen te leven met 'wat er niet is en wel had moeten zijn'.

De bittere tranen van Petra von Kant

Collega-stadstheater NTGent zet de tanden in *De bittere tranen van Petra von Kant*, het successtuk van Rainer Werner Fassbinder.

GIJ DIE MIJ NIET ZIET

12 - 13.11.12

EEN BRUID IN DE MORGEN

05 - 06.04.11

GIF

08 - 09.04.11

DE BITTERE TRANEN VAN PETRA VON KANT

17 - 18.11.11

TUTTI FRATELLI

Tutti Fratelli speelt *Het temmen van de feeks* dat William Shakespeare schreef in 1595.

Een lastige vrouw, een helleveeg, een ramp, een kwaad wijf, een feeks, sluw, onzedelijk. Zij wordt onverbiddelijk tot onderwerping gedwongen.

Gaat het om een vrouw met een krachtige, onafhankelijke en geëmancipeerde geest die getemd wordt door 'een grove kinkel'? Of is het gewoon het spel der liefde?

HET TEMMEN VAN DE FEEKS

17.06 - 19.06.11

DANS IN DE BOURLA

GARDENIA | LES BALLETS C DE LA B

Negen individuen die zo bijzonder zijn, dat je ze wil kennen. Dat je ze wil omarmen.

Wat hen verbindt, zijn de diepe krassen op hun ziel.

Wat hen drijft, is de onvoorstelbare wil om te overleven.

Gardenia is geen fictie. *Gardenia* is een uitzonderlijke getuigenis, een intiemste relaas.

Regisseurs Alain Platel en Frank Van Laecke maakten met actrice Vanessa Van Durme en een uitgelezen troep van negen acteurs en actrices deze theatervoorstelling over hoop en gekoesterde of verloren illusies.

GARDENIA

12.01 - 15.01.11

MUZIEK IN DE BOURLA

K'S CHOICE

Met *Echo Mountain*, het vijfde studioalbum van k's Choice, betraden Sarah en Gert Bettens in 2010, na bijna acht jaar afwezigheid als band, opnieuw de Belgische en internationale concertpodia. Na anderhalf jaar reizen in het kielzog van het intussen met goud bekroonde album, strijken broer en zus opnieuw neer in ons eigen land voor een twee maand durende theater-tournee, vergezeld van Reinout Swinnen, vaste keyboardspeler van k's Choice.

SMITH & BURROWS

Tom Smith, zanger van Editors en Andy Burrows, ex-drummer van Razorlight en We Are Scientists, hebben samen een album opgenomen dat op 28 november 2011 verscheen. Het concept tooghangen is deze twee iconen van de huidige generatie popmuzikanten zeker niet vreemd. Hun liefde voor oude kerstliedjes kwam tijdens bijhorende gesprekken al snel naar boven. Wat begon als sessies bij elkaar thuis, eindigde in het kerstalbum *Funny Looking Angels*.

SPINVIS

Tot ziens, Justine Keller is de titel van de Spinvis-cd die in het najaar van 2011 verscheen. Een album vol ironiële romantiek deze keer. Zorgvuldige liedjes over gebroken harten, droeve sneeuw en oorlog. Op het podium van de *Tot ziens, Justine Keller*-tour staan, naast Spinvis zelf, vier muzikanten die hun weg weten op vele instrumenten.

K'S CHOICE

14.11.11

SMITH & BURROWS

04.12.11

SPINVIS

14.12.11

ANTWERPSE KLEPPERS

Van 24 januari tot 26 februari 2011 vond de vierde editie van het festival Antwerpse Kleppers plaats.

Antwerpse Kleppers wil een bijdrage leveren aan het versterken en het zichtbaar maken van de artistieke identiteit van Antwerpen. Het festival wil die onzichtbare maar veelkleurige artistieke draden die Antwerpen omspannen, intern maar ook met de internationale kunstscène, duidelijker zichtbaar maken.

THEATER

BANG MARTHA!TENTATIEF	25.01.11
300 EL X 50 EL X 30 EL FC BERGMAN <i>première</i>	28.01.11
BETTY & MORRIS JAN	29.01.11
WANT ZO WAS HET NOG NOOIT WALPURGIS	30.01.11
VASIO-LEVSKY BAD VAN MARIE	31.01.11
OPUS XX ZUIDPOOL	02.02.11
POLEN OP ZONDAG MARTHA!TENTATIEF	05.02.11
FAR WEST-TRILOGIE DE NAAMLOZEN DE TIJD	10.02.11
FAR WEST-TRILOGIE RISQUONS-TOUT DE TIJD	11.02.11
FAR WEST-TRILOGIE CITY TRIP DE TIJD <i>première</i>	12.02.11
TAGFISH BERLIN	10.02 - 13.02.11
DEGROTEMOND SKAGEN	16.02 - 17.02.11
ONVOLTOOID VERLEDEN TIJD DE ROOVERS	18.02 - 19.02.11
EEN NIEUW REQUIEM TRANSPARANT	21.02.11
TOT IN DE WOESTIJN LAIKA	22.02.11
DECEMBERHONGER TG STAN	23.02 - 25.02.11
DE WEDEROPBOUW VAN HET WESTEN. DEEL 1 : WIT DE KOE	26.02.11
DE OPENBARING UNM & HUIS VAN BOURGONDIË	23.02 - 26.02.11

MUZIEK

AN PIERLÉ & WHITE VELVET (VOORPROGRAMMA FLYING HORSEMAN)	24.01.11
--	----------

LITERATUUR

Saint Amour kleurt in 2011 azuurblauw en eert de liefde met de voorhoede van de Italiaanse literatuur: Caterina Bonvicini, Francesco Pacifico en Sandro Veronesi. De Azzurri krijgen het gezelschap van Mauro Pawlowski, een volbloed Belg met een Italiaanse mamma, en de Nederlandse schrijver Ilja Leonard Pfeijffer, die op de fiets naar Italië reed en in Genua bleef hangen. **Transparant** brengt bewerkingen van de grandioos virtuoze Vivaldi en Grindelavoix doet de fameuze Italo-Belgische muziekclub Muntagna Nera herrijzen. Sven Speybrouck trekt het jasje aan van maestro delle ceremonie en dirigeert.

SPRAKELOOS OP DE PLANKEN is de ijzersterke monoloog die Lanoye nu zelf uit zijn boek heeft gepuurd en die hij, als doorgewinterd podiumdier, ook zelf voor het voetlicht brengt.

In samenwerking met Behoud de Begeerte

SAINT AMOUR ITALIA	14.02.11
SPRAKELOOS OP DE PLANKEN	17.10 - 19.10.11

EXTRA

Op zondag 28 augustus 2011 om 20u wordt in de Bourlaschouwburg, in een organisatie van de **vzw Het Voorplan** en op initiatief van Jan Declair, door vrienden, collega's en familie **Arturo Corso** herdacht. Arturo Corso was de regisseur van de legendarische voorstelling *Mistero Buffo* en jarenlang de rechterhand van Dario Fo. Hij overleed op 4 september 2010. Acteurs en muzikanten brengen getuigenissen, muziek en verhalen met foto's en filmfragmenten.

VOORPLAN: VIERING ARTURO CORSO	28.08.11
--------------------------------	----------

5. SPREIDING & INTERNATIONALE WERKING

5.1 ALGEMEEN

De artistieke diversiteit van Toneelhuis weerspiegelt zich in de spreiding van het Toneelhuisrepertoire. Die spreiding is maatwerk: van elk project wordt, in overleg met de maker, het toeren bepaald en uitgestippeld in het juiste circuit. Dat kan heel divers zijn, gaande van het grote-zaal-werk over locatiprojecten tot de kleine zaal.

We bespelen daarmee zowel de circuits van de grote als van de kleine zaal, én het 'hors les murs' circuit.

We houden sommige voorstellingen over de seizoenen heen op het repertoire, waardoor ze een breder bereik krijgen. Het is Toneelhuis te doen om de ontwikkeling van het werk van de makers die het onderdak biedt. Daartoe zijn we van bij het begin op zoek gegaan naar lange termijn-engagementen van de ontvangende huizen.

Zowel in binnen- als in buitenland zijn we met een aantal huizen partnerships aangegaan. Zij engageren zich ertoe het werk van verschillende Toneelhuismakers over de seizoenen heen te volgen, te presenteren en (in sommige gevallen ook) te coproduceren.

In het licht van die lange termijn-engagementen promoten we bij de speelplekken het programmeren van langere reeksen van twee tot vijf of meer voorstellingen aansluitend. Die keuze wordt veelal gehonoreerd door theaters buiten België en Nederland – hier is dat eerder uitzondering dan regel. In Nederland zien we zelfs een omgekeerde tendens. Binnen het Nederlandse theaterbestel moet het gesubsidieerde theater steeds meer wijken voor het commerciële.

Naast de spreiding in Vlaanderen (België) en Nederland hebben we de afgelopen jaren actief aan een internationaal verhaal gewerkt. Dat verhaal werd ingegeven door het verlangen van de Toneelhuisartiesten, die hun werk willen toetsen aan andere culturen - en zich omgekeerd ook in hun werk willen laten 'contamineren' door andere culturen.

De afgelopen vijf jaar hebben we een stevig internationaal Toneelhuisnetwerk uitgebouwd. Anno 2011 kunnen we stellen dat de internationale interesse groot blijft, niet alleen voor individuele voorstellingen, maar ook voor het model Toneelhuis, voor de zoektocht naar herdefiniëring van een groot stadstheater, voor het ensemble van makers en de manier waarop de organisatie zich daar naar modelleert. Dat de internationale Toneelhuistrein goed bolt, heeft als prettig neveneffect dat de ene artiest de andere onder de aandacht brengt.

Maar internationaal werken blijft kwetsbaar. Duurzame relaties kunnen aflopen om tal van redenen: de globale economische crisis, artistieke interesse die niet standhoudt of directeurswissels. Het publiek wil niet altijd hetzelfde menu. Bovendien valt artistiek succes niet te organiseren en is het onderhevig aan conjuncturen. Internationaal werken blijft dus een permanent zoeken naar nieuwe speelplekken, nieuwe partners en de juiste verhoudingen.

5.2 BEKNOPT VERSLAG PER MAKER

GUY CASSIERS

Bij de start van 2011 herneemt Guy Cassiers met Josse De Pauw *Onder de vulkaan*, dat in première ging in september 2009. Josse De Pauw speelt de voorstelling opnieuw in Antwerpen, trekt dan door Frankrijk (Poitiers, Martignes, Sète, Nantes, Strasbourg) en reist tot slot naar Athene.

Na deze tournee begint Guy Cassiers aan de repetities voor *Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles*, dat eind mei uitkomt in Antwerpen. Aansluitend op de premièrereeks reist de ploeg in juni naar Avignon, waar Cassiers een aangepaste versie maakt voor de Cour d'honneur van het Palais des Papes. De voorstelling *Sang et roses. Le chant de Jeanne et Gilles* wordt in juli één van de blikvangers van de 65ste editie van het festival. Sinds zijn aantreden in 2006 is Guy Cassiers voor de zesde keer op rij te gast in Avignon. De creatie voor de Cour d'honneur is de kroon op het werk van onze jarenlange samenwerking met het festival. Ze wordt bijgewoond door zowat 10.000 mensen en bijzonder lovend onthaald door het publiek en de internationale pers.

In het najaar brengt Guy Cassiers maar liefst twee creaties uit: *Het mystieke huwelijk* (het tweede deel van *De man zonder eigenschappen*), dat toert in Vlaanderen en Nederland en *Duister hart*, dat meteen na de premièrereeks in Antwerpen een week in het Parijse Théâtre de la Ville speelt, in het Frans, onder de titel *Coeur ténébreux*.

Bezonken rood blijft het hele jaar op het repertoire. Dirk Roofthoofst speelt de voorstelling nog altijd met veel bijval in het Nederlands in Heist-op-den-Berg, in het Frans in Luxembourg, Nice, Petit Quevilly, Saint-Brieuc en Béziers; en in het Engels in Turijn en Düsseldorf.

OLYMPIQUE DRAMATIQUE

In het voorjaar van 2011 maakt Olympique Dramatique met Orkater *Bij het kanaal naar links*. De voorstelling kent veel succes. Ze wordt geselecteerd voor het Theaterfestival en Alex van Warmerdam wint de Taalunie Toneelschrijfprijs voor de tekst. Ze maakt een ongeziene, uitverkochte tournee met 61 voorstellingen langs maar liefst 42 Vlaamse en Nederlandse schouwburgen, voor in totaal meer dan 25.000 toeschouwers.

Het litteken lip wordt door Olympique Dramatique met Lazarus in de zomer opnieuw gespeeld op het druk bijgewoonde festival Theater aan Zee.

BENJAMIN VERDONCK

Benjamin Verdonck speelt *KALENDER/ZWART* in theaters en op festivals in Vlaanderen (Kortrijk), Nederland (Tilburg), Portugal (Lissabon) en Polen (Szczecin). Hij geeft workshops en lezingen in scholen en aan universiteiten in Vlaanderen en Nederland, presenteert zijn *handvest voor een actieve medewerking van de podiumkunsten aan een transitie naar rechtvaardige duurzaamheid* in Brussel (VTi-studiedag), maakt zijn *McBennie* in Antwerpen en in het Vlaams Parlement in Brussel.

Intussen maakt hij zijn nieuwe voorstelling *DISISIT*, dat na een serie try-outs en een premièrereeks in Antwerpen op reis trekt naar Brussel, Tongeren en Kortrijk. Hij zal de voorstelling de komende jaren op het repertoire houden.

In Kortrijk spelen *DISISIT* en *KALENDER/ZWART* in het kader van een 'Benjamin-week' in de Kortrijkse Schouwburg, waar hij ook de tentoonstelling *SOMETIMES I SITS AND THINKS AND SOMETIMES I JUST SITS* opzet.

In de zomer van 2011 neemt Benjamin Verdonck deel aan het Festival *Über Lebenskunst* in het Berlijnse Haus der Kulturen der Welt met 1/2, een reeks van drie installaties.

ABKE HARING

Begin 2011 speelt Abke Haring *HOUT*, dat in december 2010 in première ging in de nieuwe Theaterstudio van deSingel, in Vlaanderen en Nederland. De voorstelling toert beperkt in het kleine zaal-circuit.

Daarna volgt een intense periode: Abke Haring repeteert en speelt in Guy Cassiers' *Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles*, waarin ze schitterend de rol van Jeanne d'Arc vertolkt. Intussen schrijft ze haar nieuwe theatertekst *FLOU*, die ze zelf speelt met Han Kerckhoffs. De voorstelling kwam in december 2011 uit in deSingel en toert in 2012.

BART MEULEMAN

Bart Meuleman maakt in de KVS *Gregoria*, dat geselecteerd wordt voor Het Theaterfestival. De voorstelling is te gast in de Bourla. Daarnaast presenteren we een hereniging van *The Bult and the Beautiful*. Meuleman werkt in 2011 ook aan de succesvolle CANVASSerie *DUTS*, die in het najaar wordt uitgezonden.

SIDI LARBI CHERKOUI

Sinds 2010 behoort Sidi Larbi Cheraoui niet meer tot de vaste makerskern van Toneelhuis maar hij blijft wel in residentie met zijn eigen gezelschap Eastman. Toneelhuis coproduceert in 2011 met Eastman *IT 3.0*, een duet van Sidi Larbi Cherkouï en Wim Vandekeybus. De voorstelling is enkel in de Bourla te zien, maar zal hopelijk in de toekomst nog toeren, afhankelijk van de drukke agenda van de twee dansers-choreografen.

LOTTE VAN DEN BERG

Toneelhuis coproduceert met OMSK (het nieuwe gezelschap van ex-Toneelhuismaakster Lotte van den Berg) en een hele rist (inter)nationale coproducten, de voorstelling *Les Spectateurs*, waarvoor Lotte van den Berg naar Congo reisde. *Les Spectateurs* is te zien in Nederland, België, Zwitserland en Oostenrijk. De dernière reeks wordt gespeeld in de Bourlaschouwburg.

5.3 TOOLS VOOR SPREIDING

TONEELHUIS

Dit is een eenvoudig, in huis vormgegeven brochure voor (buitenlandse) professionelen, met bio's van alle makers en een tekst waarin de 'basics' van Toneelhuis worden uitgelegd. We maken de brochure in NL/EN/FR en verspreiden ze uitgebreid in het buitenland.

VERKOOPSBROCHURE

Een eenvoudig vormgegeven brochure met up-to-date informatie over het volgende seizoen, met het oog op verkoop van de voorstellingen die op reis zullen gaan. De brochure bevat korte teksten over de voorstellingen en informatie over toerperiodes en uitkoopsommen. Ook deze brochure maken we in NL/EN/FR. Ze wordt in het najaar digitaal verstuurd naar ons uitgebreide netwerk van binnen- en buitenlandse theaters.

VERTALING TEKSTEN

Teksten uit de seizoensbrochure en Toneelg(e)ruis, recensies e.a. worden ten behoeve van de internationale spreiding vertaald en in vertaling gepubliceerd op onze website.

WEBSITE | LOGIN VOOR PROFESSIONELEN

Sinds 2010 kunnen professionelen met een paswoord inloggen op een deel van onze website waar het werk van de Toneelhuismakers wordt gepresenteerd aan de hand van korte filmpjes van ongeveer 15 min. De filmpjes zijn ondertiteld in het Frans en het Engels.

6. COMMUNICATIE

De verschillende Toneelhuismakers zijn het vertrek- en eindpunt van de communicatie. De communicatie vertrekt bij hun werk en heeft als doel een brug te slaan tussen dat werk en een zo ruim en gevarieerd mogelijk publiek. De twee kernwoorden van de communicatiestrategie van het Toneelhuis zijn **transparantie** en **generositeit**.

- Transparantie staat voor **heldere en toegankelijke informatie over de voorstellingen en de maakprocessen** (o.a. seizoensbrochure, maandkalender, De Morgen-bijlage,...).
- Generositeit staat voor **uitgebreide en diepgaande informatie over de verschillende makers en hun manier van denken en werken** (o.a. inleidingen/nagesprekken, Toneelg(e)ruis,...).

De communicatie naar het publiek verloopt volgens een drievoudige dynamiek:

1. **Informereren.** Dit is de basiscommunicatie die rond de voorstellingen wordt gevoerd. De basiscommunicatie omvat alle praktische gegevens (namen medewerkers, data, etc.) en een minimum aan informatie over de voorstelling. Dit is het niveau van de publiciteit en de promotie. De teksten zijn toegankelijk en enthousiasmerend. Beelden spelen hier een belangrijke rol. Op dit niveau wordt gebruik gemaakt van alle bestaande kanalen en media die in Toneelhuis aanwezig zijn: seizoensbrochure, maandkalender, jaarlijkse De Morgen-bijlage, tweewekelijks e-zine, advertenties, radiospots, affiches, flyers, website, persberichten. Ook speciale zichtbaarheidsacties kunnen hiertoe gerekend worden.

2. **Verbreden.** Op dit niveau is er aandacht voor reeds bestaande **specifieke groepen** die op een specifieke manier worden aangesproken (bijv. scholen) en voor nieuwe groepen die op een andere manier moeten worden aangesproken (jongeren, kansarmen, senioren, vakbonden, etnische en culturele minderheden, muziekliefhebbers, literatuur liefhebbers, amateurtheaterverenigingen,...)

Door de aanwezigheid van **verschillende makers** bestaat er **de facto reeds een gediversifieerd publiek**. Iedere maker produceert 'zijn publiek', al zijn er uiteraard heel wat overlappings binnen het publiek te constateren. Dit neemt echter niet weg dat Toneelhuis in samenspraak met de makers per voorstelling **actief op zoek gaat naar organisaties of 'groepen' die mogelijk geïnteresseerd zijn in de betreffende productie**. Om 'doelgroepen' in de eigenlijke zin van het woord gaat het hier niet, omdat de artistieke impuls steeds vanuit de makers vertrekt. Vanuit onze eigen programmering kijken we echter in de stad om een link te leggen met andere organisaties, thema's, activiteiten, festivals etc. Dit om de eigen programmering in een breder, **stedelijk georiënteerd verband** te zetten.

Sommige groepen kunnen doorschuiven naar het Toneelhuispubliek, terwijl andere groepen met éénmalige gebeurtenissen (concerten, literaire avonden,...) verbonden blijven. Om de nieuwe groepen te bereiken worden specifieke kanalen, contacten en media gebruikt.

3. **Verdiepen.** Op dit niveau wordt niet gezocht naar een nieuw publiek. **Het is het reeds geïnteresseerde publiek dat nieuwe informatie en achtergrond krijgt**. Op dit niveau wordt het denken van de makers het meest uitgebreid, het meest diepgaand, het meest coherent met de buitenwereld gecommuniceerd. Tot dit niveau van communicatie kunnen de jaarlijkse publicatie Toneelg(e)ruis en de dieper liggende pagina's van de website gerekend worden. Naast uitgebreide makersprofielen worden via de website ook programmaboekjes aangeboden bij elke productie. Een online webshop biedt eigen publicaties van theaterteksten in het Nederlands of in vertaling, samen met aanverwante publicaties van andere organisaties, blijvend aan.

Maar ook de publiekswerking situeert zich op dit niveau: omkaderende activiteiten zoals inleidingen en nagesprekken, en ook de rondleidingen in de Bourslaschouwburg.

6.1 INFORMEREN

SEIZOENS BROCHURE

De seizoensbrochure (oplage 16.000 ex) geeft een breed publiek een helder overzicht van het nieuwe seizoen. Ze wordt lokaal en nationaal breed verspreid per post aan Toneelhuispubliek, op de cultuurmarkt, via de reisplekken en aan het bespreekbureau.

MAANDBROCHURE

De maandkalender geeft een maandelijks overzicht van de programmering van Toneelhuis (oplage: 16.000 per maand). De kalender wordt lokaal verspreid via direct mailing naar ons eigen adressenbestand, cafés in Antwerpen en Aeolus (culturele plekken, bibliotheken, etc), via flyer-acties met Toneelhuisvrijwilligers. Nationale verspreiding: via Aeolus (culturele plekken in Vlaanderen) en via reisplekken (in de reiskoffer die mee op reis gaat).

AFFICHES | FLYERS

In Antwerpen

Toneelhuis verspreidt sinds de tweede helft van 2009 geen productieaffiches meer in Antwerpen. We vervangen de klassieke papieren affiches en flyers door andere communicatiemiddelen: met kleine en grote acties organiseren we zichtbaarheid en aanwezigheid in de stad (zie onder Acties).

Enkel voor specifieke programmering zoals concerten wordt nog een affichetour gedaan in de stad. Flyers worden ad hoc gemaakt, in functie de noden van publiekswerping. Zo maakten we naast de A5 productieflyers ook meer exhaustieve plooi-folders voor festivalformules als de *Antwerpse Kleppers* en de *Toneelhuissateliers*.

Op reis

Daarnaast blijven we affiches op A2-formaat en flyers maken voor verspreiding via de reisplekken (oplage affiches: tussen 500 en 2000 exemplaren per productie; oplage flyers: tussen 2000 en 10 000 exemplaren).

DIGITAAL

Naast de print zet Toneelhuis steeds meer in op de ontwikkeling van onze digitale communicatiekanalen én op een stijging van het aantal bezoekers, fans, likers en followers.

WEBSITE

Het **aantal bezoekers van onze website** Toneelhuis.be verdubbelde de afgelopen twee jaar (van 10.000 naar 20.000). Deze toename houdt ondermeer verband met het aantal inschrijvingen op het e-zine en toeleiding via sociale mediasites.

Toneelhuis.be wordt verder ontwikkeld, er zal ook een mobiele versie van de site komen. Er wordt meer en prominenter gebruik gemaakt van beeld-, geluids- en tekstmateriaal, zowel aankondigend (trailers, making of) als achteraf (podcasts, reportages, samenvattingen als PDF). Dit herbruikbaar materiaal wordt ook aangeboden als aanvullende content voor o.m. pers (vb. trailer bij een recensie), speelplekken (extra achtergrond in hun virtuele communicatie) en publiek (vb. bloggers). Ook de **online ticketverkoop** via de website wordt steeds belangrijker.

E-ZINE & E-FLYER

De **nieuwsbrief wordt tweewekelijks verstuurd, met daarin verschillende items**. De oplage is van 4000 eind 2008 gestegen naar **21.000 ingeschreven mailadressen** eind 2011. Voor elke productie worden ook e-flyers verspreid langs formele (aanschrijven van vorige bezoekers, nieuwe doelgroepen,...) en informele kanalen (sociale netwerken van medewerkers, opinie-makers, fans, vrijwilligers,...).

SOCIALE MEDIA

Toneelhuis is **actief aanwezig op sociale mediasites als Facebook, Twitter, Youtube of Foursquare**. Herbruikbare content van toneelhuis.be (nieuws, beeld-, geluid- en tekstmateriaal) wordt zo rechtstreeks bij het publiek gebracht. Bestaand publiek wordt zo rechtstreeks geïnformeerd en nieuwe publieken worden aangesproken. Op 23 maart 2012 telde de **Facebookpagina 4.031 leden**. De interesse voor Toneelhuis op **Twitter** was in 2009 nog marginaal te noemen, maar in maart 2012 telt onze account al **1411 followers**. De afgelopen 365 dagen werden de Toneelhuis youtube-filmpjes **39.310 keer** bekeken.

Hoewel Toneelhuis nu reeds veel aandacht besteedt aan zijn website, e-zines en een veelvoud aan sociale media, zijn er nog mogelijkheden om meer informatie over de voorstellingen, de achtergronden, de repetities en tournees te ontsluiten en om tot een grotere interactie met het publiek te komen. Voor elke fase van een productieproces, van de creatieve inspiratie van een kostuumontwerper tot de ontvangst van een voorstelling tijdens een internationale tournee, moet per voorstelling nagedacht worden over relevante accenten en vormen van *storytelling*, geschikte formats om dit hele verhaal tot bij het brede publiek te brengen.

Dit publiek moet volop de ruimte krijgen om te **reageren en interageren**, zowel via sociale media als op de website zelf. *Conversation management* is hierbij niet alleen de verantwoordelijkheid van een afdeling communicatie. De hele organisatie moet zich er van bewust zijn dat ze het gesprek rond Toneelhuis, op sociale media en daarbuiten, mee kan voeren en sturen. Verder moet het publiek ook de mogelijkheid krijgen om een **eigen selectie te filteren** uit dit ruime aanbod.

TRAILER | VIDEOREGISTRATIE

TRAILER

Van alle nieuwe Toneelhuisproducties wordt een trailer gemaakt van een à twee minuten, die dient ter promotie van de productie. De trailer wordt op de site gezet en met het e-zine meegestuurd. Theaters waar we te gast zijn, nemen de trailers over op hun website. Trailers worden ook verspreid via sociale media en kunnen daardoor een groot bereik hebben.

VIDEOREGISTRATIE

Van elke productie wordt een registratie gemaakt, die in het Toneelhuisarchief wordt bewaard. Vooral scholen en (internationale) theaterprofessionelen maken er gebruik van.

FREE PUBLICITY / MEDIAPARTNERS & PERSBELEID

MEDIAPARTNERS

Omdat advertentieruimte heel duur is, probeert Toneelhuis per seizoen interessante mediadeals af te sluiten met een aantal belangrijke media, waardoor we advertentieruimte krijgen in ruil voor een return in de vorm van logovermelding op drukwerk en een contingent vrijkaarten en/of exclusieve avant-premières voor lezers/luisteraars, in een juiste verhouding tot de mediawaarde die wordt aangeboden.

De huidige structurele mediapartners van Toneelhuis zijn De Morgen, Knack, Radio 1 en Cobra.be

- De Morgen en Knack bieden advertentieruimte tegen sterk gereduceerde tarieven. Maar via De Morgen kunnen we jaarlijks ook een speciale insert over Toneelhuis encarteren, waarbij we het asielrecht aangeboden krijgen. Dus enkel de drukkost dienen we te betalen.
- Op Radio 1 krijgen we twee gratis campagnes van telkens 20 radiospots
- Op Cobra.be krijgen we een structurele aanwezigheid via de partnerspagina

PERS

Naast al het eigen promotiemateriaal is het uiteraard belangrijk om ook een beleid te voeren rond free publicity, oftewel een actief persbeleid.

- 10 weken voor de première wordt een persbericht uitgestuurd naar de pers met lange deadlines, zoals de maandbladen en tv-programma's.
- 3-4 weken vooraf een actueler persbericht naar de media met kortere deadlines, met een uitnodiging voor de première.
- Vervolgens doet de persverantwoordelijke actief een belronde naar de verschillende redacties om hen te voeren met een goed verhaal, bij radio-interviews een vlotte spreker en een goede stem te suggereren, bij tv beeldmateriaal of de mogelijkheid om een try-out te komen filmen. Kortom, zoveel mogelijk op maat van het specifieke medium, programma-gerichte informatie aanbieden.
- Per productie wordt een persdossier opgemaakt dat journalisten meekrijgen op de première. We zorgen er uiteraard ook voor dat recensenten de beste plaatsen in de zaal krijgen.
- Op de website is een aparte sectie met een login voor journalisten. Daarop vinden ze alle persdocumenten en beschikbare scènefoto's die ze in hoge resolutie kunnen downloaden.

ZICHTBAARHEIDSACTIES

Sinds twee seizoenen is Toneelhuis afgestapt van het drukken en verspreiden van grote AO-affiches in de stad, omdat dat een groot deel van het communicatiebudget innam, met te weinig meetbare resultaten in verkoop. Het vrijgekomen budget spenderen we nu aan het uitwerken van alternatieve manieren om zichtbaar te zijn in de stad, meer geïnspireerd op de artistieke inhoud van een productie. Per seizoen doen we ook een imago-actie.

We doen daarbij vaak beroep op onze enthousiaste Toneelhuisvrijwilligers, want sinds twee seizoenen heeft Toneelhuis ook een actieve vrijwilligerswerking uitgebouwd, en werd een vrijwilligerscoördinator (Lieve Wouters) aangenomen.

Concreet doen we per productie een brainstorm over mogelijke acties, na een gesprek met de regisseur. Daarin proberen we nieuwe/juiste doelgroepen te zoeken voor die specifieke productie.

We geven graag enkele voorbeelden van gerichte acties naar specifieke doelgroepen:

- *Admiral Freebee & guests* had een tweezijdig publiek. Voor Jonathan Meese werd een aparte flyer gemaakt die doelgericht naar galerijen en musea ging. De muziekyflyer werd verdeeld in cafés, maar vooral op concerten die aanleunden bij het programma. Ook online-communicatie bleek voor de concerten zeer belangrijk.
- Naar aanleiding van de productie *Bloed & rozen. Het lied van Jeanne en Gilles* deelde Toneelhuis rode rozen met flyer uit tijdens het openingsweekend van het MAS, bij concerten van Collegium Vocale en op andere toepasselijke evenementen. Ook werd er een actie aangeboden aan de gasten van de Gilde van Antwerpse Gastenkamers, die aan reductietarief de voorstelling konden bijwonen.
- Voor *Het mystieke huwelijk*, het tweede deel van de Musilmarathon van Guy Cassiers, hebben we verschillende acties uitgedacht. Zo was er de *Kaffee Musil*, de koffie van de week in vier verschillende koffiebars (Caffenation, Barnini, De Foyer en Esco*Bar). Ook waren er boekenleggers, net als bij de eerste *De man zonder eigenschappen*, die verdeeld werden via boekhandelaars, maar ook op boekenmarkten, Zuiderzinnen en Lambremontmartre. In het kader van een broer-zus actie maakte onze huisfotograaf Koen Broos een portret van elk broer en zus duo, wanneer ze samen de voorstelling bijwoonden. Ook voor deze voorstelling deden we weer de actie naar de Gilde van Antwerpse gastenkamers.
- Een succes was *Iedereen walst!* op 30 november in De Foyer van de Bourlaschouwburg. Een onvervalste Weense walsavond volledig in de sfeer van het Wenen van Musil. Een dansinitiatie werd voorzien door dansschool Ekkart en de 160 gasten kregen reductietarief voor *Het mystieke huwelijk* aangeboden.
- Voor *The Bult and the Beautiful* namen we contact op met de matchmaker in actrice Amara Reta zelf. Samen met Caroline Liekens bezielt ze Crise Cardiaque, een soort van speeddatinggroep, zonder dit echt te zijn. Elke avond gaf Toneelhuis vijf duotickets ter beschikking, Crise Cardiaque stelde de blinddates samen. Ook met SmartDate werkte Toneelhuis een partnerschap uit. Tijdens twee speeddating-events werden Toneelhuispotloden aangeboden en ontvingen de speeddaters duotickets voor de voorstelling *The Bult and the Beautiful*.

Daarnaast imagocampagnes voor Toneelhuis als huis

- Potloden "Toneelhuis. Ook voor..."; verspreid op de Cultuurmarkt
- Toneelhuisfietsen, regenjassen, fietstassen: fiets/flyeracties in de stad
- Werfborden: aanwezigheid op Komediemplaats

Imagocampagnes voor Toneelhuis als huis : T-shirts “Toneel-
huis. Ook voor...”, en potloden verspreid op de Cultuurmarkt

Broer-zus actie n.a.v. *Het mystieke huwelijk* : Een portret door
Koën Broos, wanneer ze samen de voorstelling bijwoonden.

Kaffee Musil, de koffie van de week in 4 verschillende koffiebars

N.a.v. *Bloed & rozen* deelde Toneelhuis rode rozen met flyer uit bij de opening van het MAS

6.2 VERBREDEN

PUBLIEKSGROEPEN

Via onze ticketdatabase kunnen we publieksgroepen onderscheiden op basis van hun tickethistoriek. Voor de verschillende groepen bedenken we gerichte acties (e-mails, uitnodigingen, wedstrijden). Nieuwe publieksgroepen worden telkens op een andere manier en via andere kanalen geadresseerd – jongeren met de *Bourla Beats*, literatuurlijiefhebbers via boekhandels, kansarmen met uitnodigingen voor try-outs,...

PERS

Per productie worden uitgebreide persmappen gemaakt die informatie geven over het maakproces van een voorstelling. Ten allen tijde is per maker achtergrondinformatie beschikbaar in drie talen op Toneelhuis.be, die een aparte login heeft voor de pers.

SCHOLEN EN GROEPEN

Voor sommige producties wordt een educatieve map gemaakt ten behoeve van scholen en/of bepaalde doelgroepen. Afhankelijk van het project kiezen we voor een bepaalde vorm, bv een filmpje of een krant (zie ook onder kunsteducatieve werking). Al dit materiaal wordt ook ontsloten op toneelhuis.be.

Via direct-mailings richten we ons tot specifieke groepen, afhankelijk van de inhoud van de voorstelling in kwestie, de discipline, etc. Over ons dansprogramma informeren we bv. de dansopleidingen in de provincie Antwerpen, voor de romanwerkingen van Guy Cassiers het literaire publiek (via e-mail, via boekhandels en bibliotheken, met promotiemiddelen als flyer-boekenleggers etc).

GROEPEN VOOR MATINEES

Sinds het seizoen 2010-2011 programmeert Toneelhuis opnieuw matineevoorstellingen op zondag. Er zijn in de loop van het seizoen zes matinees, en we hebben ook een matineeabbonnement in het leven geroepen. Een interessant aanbod voor senioren, die zo ook eens overdag aan theater kunnen doen. We communiceren het aanbod dan ook actief naar deze doelgroep. Tijdens die matinees bieden we ook kinderateliers aan voor jonge ouders (de ouders gaan naar de voorstellingen, de kinderen kunnen gratis naar het atelier). Daarnaast bieden we in samenwerking met Intro vzw (www.introevents.be) voorzieningen voor mensen met een handicap (audiodescriptie voor blinden en assistentie van en naar het Centraal Station).

De matineereeks blijkt al van bij aanvang succesvol en zal volgend seizoen verdergezet worden.

DIVERSITEIT

Naar aanleiding van *SWCHWRM*, een project van Toneelhuis samen met oogo-festival (Kunstenfestival met linken met Turkije), Sering vzw (sociaal-artistiek platform), zijn we vanuit communicatie en publiekswerking gesprekken aangegaan met sociale en sociaalartistieke organisaties in Antwerpen. Om hun publiek te bereiken werkte Toneelhuis samen met KunstZ (bevordert zichtbaarheid en tewerkstelling van nieuwkomers in de cultuursector), Onthaalbureau Inburgering, Dienst Samenleving Inburgering, Huis van het Nederlands (onderwijst Nederlands als tweede taal), De8 (diversiteitscentrum - ondersteunt organisaties, diensten, instellingen, scholen, hulpverleners... in hun werking met etnisch-culturele minderheden), Moussem (brengt cultuur uit de Maghreblanden en het Midden-Oosten naar verschillende Vlaamse podia), de koepel-verenigingen Federatie Marokkaanse verenigingen en Unie van Turkse verenigingen, IQRA (naschoolse leerachterstandbegeleiding voor allochtone kinderen) en Vietnamese restaurants. Daarnaast voerden we promotie via KIDS (Antwerpse jeugdwerkorganisatie), Fnacclub, via Stedelijk netwerk (300 affiches) naar alle scholen, bibliotheken, CC's, districtshuizen, in vier specifieke wijken (A'pen Noord, A'pen Zuid, Zurenborg en Oud Berchem).

6.3 VERDIEPEN

PROGRAMMA'S

Programma's worden in Antwerpen en op alle reisplekken in Vlaanderen en Nederland uitgedeeld. Andere buitenlandse speelplekken krijgen de programmatekst per mail toegestuurd (in EN of FR).

TONEELG(E)RUIS

Dit Toneelhuistijdschrift, opgebouwd rond de makers, bevat langere teksten met procesinformatie en is niet gebonden aan premièredata. In 2011 publiceerden we het zevende en achtste nummer van dit tijdschrift. Toneelgeruis wordt gratis verspreid op 4000 exemplaren in de Bourla en op reisvoorstellingen, op universiteiten en theateropleidingen, bij abonnees, in boekhandels, bibliotheken en literaire festivals. De teksten die gepubliceerd zijn in Toneelgeruis, worden grotendeels op de website gezet. Elk nummer van Toneelgeruis kan ook gedownload worden als pdf vanop toneelhuis.be.

7. KUNSTEDUCATIEVE WERKING

De nieuwe **educatieve workshops** zijn ontwikkeld bij de voorstellingen *Bij het kanaal naar links*, *Bloed & rozen*. *Het lied van Jeanne en Gilles* en *Het mystieke huwelijk*. *De man zonder eigenschappen II*.

Ook bij *Duister hart* was het de bedoeling om een workshop te ontwikkelen, maar het bleek organisatorisch moeilijk in te plannen voor het middelbaar onderwijs. Dit komt in 2012 terug op de agenda te staan.

De inhoud van deze workshops was zeer gevarieerd: een brede kennismaking met het werk van de Nederlandse artistieke duizendpoot Alex van Warmerdam door zelf hyperrealistische teksten te schrijven; een verdiepende ontmoeting met Tom Lanoye's theatertekst *Bloed & rozen*; een audiovisuele poging om eigen idealen, letterlijk en figuurlijk, te spiegelen aan de scènes tussen Ulrich en zijn zus.

De **omkaderende projecten** waren minder talrijk dan voorheen, maar des te meer verdiepend. Het was meer gericht op het behalen van een artistiek resultaat en er werd werk gemaakt van de verslaggeving en evaluatie van het project *Nat in nat*. Van januari tot en met april 2011 werkte Toneelhuis nauw samen met groepen anderstalige nieuwkomers van Marco Polo, een onderdeel van de scholengemeenschap SISO dm. Dit in het kader van het onderzoekstraject van kostuumontwerpster Valentine Kempynck. Samen met de leerlingen onderzocht zij hoe ze de kostuums van *Het mystieke huwelijk* kon laten smelten. Het resultaat van deze samenwerking is te bekijken op <http://www.youtube.com/watch?v=NeHQxOZ01Gc>. Ook het procesfilmpje is de moeite waard om te bekijken. <http://www.youtube.com/watch?v=gmyrpa5IM8E&feature=youtu.be> In oktober 2011 startte het contact met het Koninklijk Atheneum. Naar aanleiding van de voorstelling *Middenin de nacht* wilde het leerkrachtenteam al in een vroeg stadium beginnen met theateranalyse. Binnen de lessen Nederlands volgden de klassen van de derde graad ASO, TSO en BSO een les 'rewiring your senses'. Een hedendaagse manier om jongeren kennis te laten maken met theatrale codes. Zij leggen een zintuigelijk en tegelijkertijd cognitief traject af via de door hen gekende youtube-filmpjes naar scènes uit theatervoorstellingen.

Vervolgens hebben al deze klassen de Bourlaschouwburg bezocht en in november ontvingen zij Toon Tellegen in de klas voor een gesprek en om voor te lezen uit zijn werk. Dit alles is op i-pod opgenomen en te beluisteren via de Toneelhuissite. Dit project zet zich in 2012 verder met de Okan-groepen van het Atheneum en in samenwerking met de Specifieke Lerarenopleiding van Artesis hogeschool. <http://soundcloud.com/toneelhuis/sets/middenin-de-nacht-interview/>

Stagiairs:

- Plantijnhogeschool, afdeling Journalistiek, heeft voor de vierde keer op rij intensief bijgedragen aan *Antwerpse Kleppers* middels een stage voor de derdejaarsstudenten. Zij maakten vier krantjes tijdens het festival en stonden in voor de blog op de website van Antwerpse Kleppers.
- 3e jaars stagiaire van de Karel de Grotehogeschool, afdeling Kunst en Cultuurbemiddeling, Jessie Van Volsem heeft het project *Nat in nat*, bij *Het mystieke huwelijk*, organisatorisch ondersteund en heeft ingestaan voor de verslaggeving hiervan in de vorm van een procesfilmpje. Daarnaast onderzocht zij in haar thesis de mogelijkheden tot intensere samenwerking tussen Toneelhuis en Middelheimmuseum. Beider publiekswerkingen kunnen met deze basis voortwerken.

VERKENNING

- Door voor een eerste keer zeer intensief samen te werken met jonge mensen die de Nederlandse taal niet (goed) spreken, (SISO dm), is het duidelijk dat kunstbeleving en het zelf creëren van kunst identiteitsversterkend werkt. Deze ervaring smaakt absoluut naar meer!
- Naar aanleiding van de interviews die Toneelhuis organiseerde voor OMSK bij de voorstelling *Les spectateurs* maken we kennis met de Afrikaanse gemeenschap. We hebben een drietal voorstellingen uitgekozen waarbinnen we op maat verzorgde omkadering aanboden en tot op het laatste moment plaatsen reserveren in de zaal.

VERDIEPEN

- Vanuit SISO dm ontstond na *Nat in nat* de wens om een langer, kunsteducatief project op te starten naar aanleiding van *Middenin de nacht*. Toneelhuis heeft samen met de directie een grof plan uitgetekend, maar het bleek nog te vroeg voor de rest van het leerkrachtenteam om zich achter dit plan te verenigen. Onze samenwerking is uitgesteld en dit plan is verder verwerkt in het samenwerkingstraject met de anderstalige nieuwkomers van het Koninklijk Atheneum.

VERZELFSTANDIGEN

- In 2011 vinden de resultaten van *Onbekende buren* een nieuwe, concrete weg in de vorm van een langtijdig traject rond 'nieuwe stedelijkheid'. In het kader van haar afstuderen aan de universiteit van Antwerpen, Theater, film en literatuurstudies, werkt Layla El-Dekmak vanaf september 2011 aan een essay met als grondvraag: wie wonen er in Antwerpen, wie zitten er in de theaterzalen en hoe bepaalt dat de dynamiek in de theaterhuizen. Zij doet dit ondermeer op vraag van AKO-educatief. Stap voor stap en heel gedegen voorbereid willen de theaterhuizen vanaf 2014 een nieuw, concreet gezamenlijk publieksproject opstarten.

CIJFERS

Aan het totaal van activiteiten, (try outs, open repetities, inleidingen, nabesprekingen, workshops, rondleidingen, en overige activiteiten) hebben 7523 mensen deelgenomen.

Het aantal jongeren dat door groepsreservaties in de zaal zat bedraagt 1695. Ten opzichte van 2010 is dit een vermindering. De oorzaak hiervan kan gevonden worden in het feit dat Toneelhuis in 2010 *SWCHWRM* maakte, speciaal geprogrammeerd voor het basisonderwijs.

Still uit het procesfilmpje gemaakt in het kader van *Nat in nat*

8. ONS PUBLIEK

Toneelhuis bereikt in 2011 in totaal **124.233 toeschouwers**. Dat is een minimale daling van 5 % ten opzichte van 2010 met zijn 130.894 toeschouwers. Het aantal activiteiten is navenant lager: 452 in 2011 t.o.v. 471 in 2010, ook hier een daling van 5 %. Globaal gezien schiet Toneelhuis-nieuwe-stijl onder de artistieke leiding van Guy Cassiers systematisch voorbij de 100.000 toeschouwers, met uitschieters in 2008 en 2009 waar de internationale tournees van Sidi Larbi Cherkaoui Toneelhuis tot boven de 150.000 toeschouwers per jaar stuwden. 2010 is het begin van een nieuwe subsidieperiode, met een lichtjes aangepaste samenstelling van de artistieke ploeg (met Bart Meuleman en Abke Haring nieuw in de ploeg, en Cherkaoui als residentiehouder i.p.v. vaste maker). Meteen bieden de publiekscijfers een meer uitgebalanceerd beeld met 130.894 toeschouwers. Die trend zet zich door in 2011 met zijn 124.233 toeschouwers. De 'natuurlijke' omvang van de Toneelhuiswerking lijkt daarmee te schommelen tussen de 125.000 en 130.000 personen per jaar.

Als we de cijfers meer in detail bekijken, zien we meer bewijs van een **stabilisering**. 64.385 personen bezochten de voorstellingen of activiteiten in de Bourla in Antwerpen, dat is bijna 52 % van het totale publieksaantal en een bewijs van de stevige verankering van de Toneelhuiswerking in Antwerpen. In 2010 was ons Antwerps publiek eveneens goed voor 51,7 % van het totale publieksaantal (67.762 t.a.v. 130.894). Ook de verhoudingen tussen lokaal, nationaal en internationaal blijven nagenoeg stabiel: in 2011 zagen 51.774 personen ons aanbod in het buitenland t.o.v. 52.229 in 2010; nationaal (d.i. Vlaanderen en Brussel) topte het publieksaantal lichtjes af van 10.903 personen in 2010 naar 8.074 in 2011.

Het is evident dat het leeuwendeel van de publiekscijfers gescoord wordt met de **eigen producties**: 92.887 (d.i. ruim 74 % van het totale publieksaantal). Produceren is immers ook de *core business* van Toneelhuis. Daarbij trekken de nieuwe creaties 70.923 personen aan en de hernemingen 15.005 personen. Eén productie verdient daarbij onze bijzondere aandacht: *Bij het kanaal naar links* is goed voor 49 %, zowat de helft dus van alle publiekscijfers die we in het buitenland weten aan te trekken. Deze productie, die ook geselecteerd werd voor het Nederlandse Theaterfestival, speelt niet alleen veel (61 speelbeurten) maar heeft in Nederland ook een gemiddelde publieksaantal van boven de 500 personen per voorstelling. Een uitzondering op de regel: de terugloop van publieksopkomst in Nederland is een algemeen cultureel fenomeen dat ook ons treft bij alle andere voorstellingen dan *Bij het kanaal naar links*.

Als de eigen producties in 2010 goed waren voor 108.203 toeschouwers, dan scoort 2011 op dat vlak globaal zo'n 8 % lager. Aan de basis daarvan ligt de combinatie van de net genoemde teruggelopen publieksopkomst in Nederland, de meer behoudsgezinde programmering in Frankrijk (dat aarzelt om buitenlands werk te presenteren) en met het feit dat minstens twee van de vijf makers in 2011 eerder klein- dan grootschalig gewerkt hebben, een bewuste artistieke keuze gedragen door het huis, maar met niettemin heldere consequenties inzake publieksbereik.

Het publiekssucces van de **receptieve werking** stijgt aanzienlijk: van 13.451 naar 18.792. Deze stijging valt voornamelijk toe te schrijven aan de almaar groeiende populariteit van de Antwerpse Kleppers, aan de productie *Gardenia* die we toonden in de context van andere dansvoorstellingen zoals die van Cherkaoui, aan de productie *Sprakeloos op de planken* van Tom Lanoye en enkele concerten die goed scoorden.

Een flinke stijging ook bij de **publiekswerking en educatie**. Zoals u eerder in dit verslag kan lezen wordt ingezet op een uitbreiding en verdieping van publiekswerking en educatie en die politiek werpt zijn vruchten af: van 3.637 stijgen we naar 7.523 personen die deelnemen aan een of andere activiteit (workshop, nagesprek, atelier...) die in deze context werd georganiseerd. Het publiek voor de stadsdagen blijft nagenoeg gelijk.

Kortom, we zijn verheugd over de stabilisering van de publiekscijfers, maar we willen tegelijk alert blijven: we streven naar de juiste balans in ons aanbod (groot- versus kleinschalig) en we willen op permanente basis zoeken naar alternatieve wijzen om de buitenlandse markt – ondanks de ontreddering zoals we die bijv. in Nederland constateren – te blijven bespelen. In combinatie met een sterke verankering van onze werking in Antwerpen moeten die aanpak uiteindelijk leiden naar een voorzichtige groei in de publiekscijfers in de komende jaren.

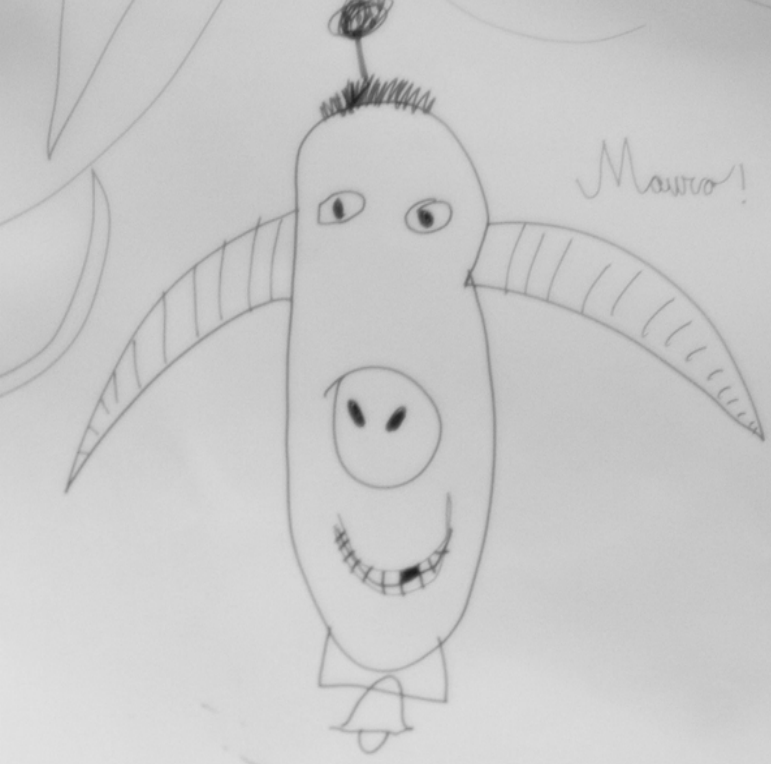

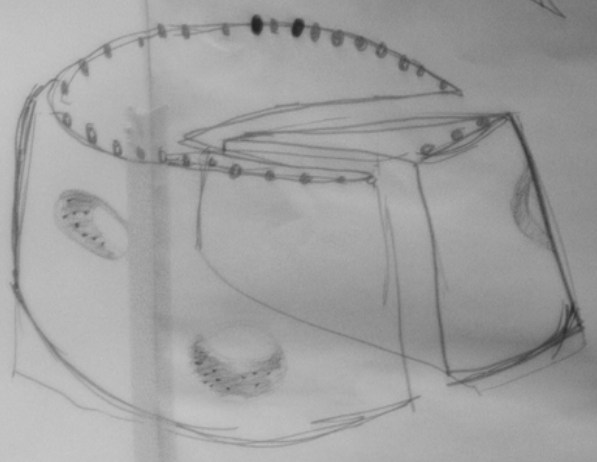

Martian!

ZAKELIJKE

WERKING

1. INLEIDING

2011 is het tweede jaar van de decretale subsidieperiode 2010-2013. De doelstellingen die we ons op zakelijk vlak gesteld hadden bij de aanvang van deze periode laten zich samenvatten onder termen continuering, verfijning en verdieping. In de aanpak die we sinds het aantreden van Guy Cassiers als artistiek directeur in 2006, gehanteerd hebben zijn begrippen als artiestgerichtheid, maximale transparantie en een leefbare vorm van flexibiliteit onze codewoorden. We hebben de afgelopen jaren gepoogd om aan te tonen dat zelfs in grote structuren het ontwikkelen van een artistiek traject waarbij de artiest centraal staat en het vertrekpunt van elke handeling is, best mogelijk is. Je moet er alleen in geloven en je structuur secundair maken aan het artistieke parcours dat je met je artiesten uitzet. Zowel qua financieel management als qua personeelsbeleid en infrastructuurontwikkeling hebben we het huis de afgelopen zeven jaar grondig getransformeerd.

Dat we dit met succes gedaan hebben bewijst het uitstekende rapport dat we onlangs kregen van de commissie teksttheater en de administratie van de Vlaamse Gemeenschap naar aanleiding van onze subsidieaanvraag voor de periode 2013 – 2016. Budgettair hebben we in 2011 de uitgezette lijnen zoals die in 2007 vastgelegd waren goed gevolgd. Dat we in plaats van een begroot negatief saldo van ongeveer 200.000 euro uitkomen op een positief saldo van 200.000 heeft in grote mate te maken met een éénmalige terugname van 400.000 euro uit onze balans. Deze som hadden we in 2010 in een provisie opgenomen omdat het onduidelijk was of de Provinciale toelage in 2010 wel inbaar zou zijn. We hebben dit in 2011, binnen het kader van een nieuwe samenwerkingsovereenkomst over de periode 2011-2013 met de Provincie uitgeklaard zodat deze provisie kon teruggenomen worden naar het resultaat. Daarnaast zijn we in staat geweest om beperkte voorzieningen aan te leggen voor, in belangrijke mate, grote onderhoudskosten.

Ons actief beleid qua kostenbeheersing met een belangrijke focus op de besparingen binnen de ondersteunende diensten en een consequente budgetopvolging en –bewaking van de budgetten in de core-business waren het juiste antwoord op de situatie van 2007 (omvangrijk financieel verlies) en de structurele financiële onevenwichten de jaren voordien. De vraag zal natuurlijk zijn welke mogelijkheden er voor Toneelhuis open liggen na de toekenning van de structurele toelage voor de volgende vier jaren. Het besluit hierover wordt door de Vlaamse Regering genomen in juni e.k.

We kunnen onze ambities slechts waarmaken indien we de volle steun van de diverse overheden krijgen. Dit betekent niet dat we ons willen onttrekken aan twee uitgangspunten in een correcte overheidsfinanciering, namelijk dat je zelf ook naar middelen uit de markt op zoek moet en dat verantwoording over het gebruik van overheidsmiddelen vanzelfsprekend is. Dit als antwoord op de soms verkeerd begrepen “autonomie van de kunstenaar”.

Zelf hebben we in ons subsidiedossier 2013-2016 bouwstenen aangereikt om Toneelhuis ook de volgende jaren een theaterhuis te laten zijn dat stedelijk, nationaal en internationaal een belangrijke referentie is: een uitbreiding van ons artistiek potentieel, de alliantie met Toneelgroep Amsterdam die ons sterker moet maken op de internationale markt, de plannen tot renovatie van de Bourlaschouwburg die het gebouw publieksvriendelijker moet maken en theatertechnisch op een hedendaags niveau moet brengen. Om er maar enkele te noemen.

Maar de omvang van de steun van de overheden zal cruciaal zijn: we kennen allemaal het multiplicatoreffect dat in onze sector speelt, we hebben de afgelopen tien jaar al 18% toelage ingeleverd, de overheadkosten zijn sterk gereduceerd enz. Wij kunnen als ultiem argument alleen de plannen en realisaties voorleggen. Toneelhuis als artistieke voortrekker voor het Vlaamse theater, een financieel gezond huis met het grootste publieksbereik, goede artistieke en organisatorische antwoorden op de uitdagingen waar we ook als gehele sector voor staan.

We menen dat het moment daar is om het signaal te krijgen dat we op volle kracht verder kunnen op de ingeslagen weg.

2. JAARREKENING 2011

Balans per 31 december 2011

Activa	2010	2011
Vaste activa	877.192	900.421
Materiële vaste activa	855.073	881.539
<i>Installaties en machines</i>	808.469	792.362
<i>Infrastructuur</i>	46.603	61.378
<i>Leasing en soortgelijke rechten</i>	0	27.799
Financiële vaste activa	22.119	18.883
<i>Andere financiële vaste activa: waarborgen</i>	22.119	18.883
Vlottende activa	3.224.806	2.661.377
Vorraden en bestellingen in uitvoering	4.282	3.195
<i>Vorraden</i>	4.282	3.195
Vorderingen op ten hoogste één jaar	1.878.111	1.430.629
<i>Handelsvorderingen: te ontvangen</i>	372.981	396.570
<i>Te ontvangen toelagen</i>	1.364.752	1.021.068
<i>Terug te vorderen btw</i>	130.060	1.988
<i>Voorschotten</i>	8.072	8.461
<i>Waarborgen leeggoed</i>	2.246	2.542
Geldbeleggingen	500.000	850.000
<i>Termijnbelegging</i>	500.000	850.000
Liquide middelen	639.252	188.962
Overlopende rekeningen	203.161	188.590
Totaal der activa	4.101.997	3.561.798
Passiva	2010	2011
Eigen vermogen	738.661	552.881
Kapitaal	24.789	24.789
<i>Geplaast kapitaal</i>	24.789	24.789
Overgedragen resultaat	52.171	258.251
<i>Overgedragen winst</i>	52.171	258.251
Kapitaalsubsidies	661.701	269.841
Voorzieningen en uitgestelde belastingen	921.234	749.041
Voorzieningen voor risico's en kosten	921.234	749.041
<i>Voorzieningen gebouwen</i>	212.593	260.296
<i>voorziening sociaal passief</i>	36.573	104.745
<i>provisie onzekere inning toelage provincie</i>	400.000	0
<i>voorziening btw</i>	87.068	0
<i>voorziening budgetaire maatregelen</i>	185.000	0
<i>voorziening toelagevermindering</i>	0	384.000
Schulden	2.442.103	2.259.876
Schulden op meer dan één jaar	0	350.766
<i>Financiële schulden</i>	0	13.818
<i>Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen</i>	0	336.948
Schulden op ten hoogste één jaar	2.044.960	1.575.351
<i>Schulden op meer dan één jaar die binnen het jaar vervallen</i>	0	9.609
<i>Financiële schulden (wentelkrediet, financiering vakantiegeld)</i>	176.502	0
<i>Handelsschulden</i>	1.158.634	888.933
<i>Ontvangen vooruitbetalingen op bestellingen</i>	120.822	57.806
<i>Schulden mbt belastingen, bezoldigingen en sociale lasten (rsz...)</i>	579.152	619.004
<i>Overige schulden</i>	9.851	0
Overlopende rekeningen	397.143	333.758
Totaal der passiva	4.101.997	3.561.798

Resultatenrekening per 31 december 2011

Kosten	Resultaat 2010	Budget 2011	Resultaat 2011	Saldo
611. Administratie	181.927	214.500	210.758	-3.742
Algemene administratie en kantoor	172.476	200.000	199.704	-296
Raad van Bestuur	1.595	4.500	3.571	-929
Werkingsmiddelen directie en beleid	7.856	10.000	7.483	-2.517
612. Huisvesting	593.659	655.800	598.721	-57.079
613. Externe Relaties	500.975	556.000	532.966	-23.034
614. Receptieve Werking	232.365	150.000	178.172	28.172
615. Productiekosten	1.768.790	2.201.200	1.988.276	-212.924
Productiekost	890.291	1.165.500	1.173.514	8.014
Tourneekost	878.499	1.035.700	814.762	-220.938
617. Techniek	76.360	70.500	64.556	-5.944
618. Eigen Horeca	61.777	58.700	67.220	8.520
620. Loonkosten	3.799.910	3.848.600	3.831.328	-17.272
Algemene lonen	1.620.747	1.709.200	1.732.357	23.157
Artistieke lonen	2.083.970	2.028.400	2.007.853	-20.547
Andere personeelskosten	95.193	111.000	91.118	-19.882
630. Afschrijvingen	190.072	149.800	220.556	70.756
637. Voorzieningen	49.197	0	81.105	-81.105
640. Andere bedrijfskosten	4.432	5.000	100.675	95.675
650. Financiële kosten	19.869	60.000	11.560	-48.440
660. Uitzonderlijke kosten	425.572	10.000	450.236	440.236
Totaal uitgaven	7.904.904	7.980.100	8.336.130	
Opbrengsten	Resultaat 2010	Budget 2011	Resultaat 2011	Saldo
710. Eigen niet-artistieke opbrengsten	191.884	231.800	223.089	-8.711
720. Omzet	1.531.243	1.490.900	1.483.934	-6.966
730. Toelagen	6.180.565	6.053.500	6.115.362	61.862
750. Financiële opbrengsten	13.752	0	18.141	18.141
760. Uitzonderlijke opbrengsten	194.874	0	701.683	701.683
Totaal inkomsten	8.112.317	7.776.200	8.542.210	
Resultaat	207.413	-203.900	206.080	

Procentuele verdeling kosten en opbrengsten 2011

Kosten	Totaal		Creatie/spreiding	Publiekswerking	Bourla	Omkadering
Totaal kosten	8.336.130		4.087.211	1.187.086	1.636.617	1.425.214
Zonder uitzonderlijke kosten	7.885.894		4.059.779	1.185.313	1.622.078	1.018.722
<i>met uitzonderlijke kosten</i>	<i>100,00%</i>		<i>49,03%</i>	<i>14,24%</i>	<i>19,63%</i>	<i>17,10%</i>
<i>zonder uitzonderlijke kosten</i>	<i>100,00%</i>		<i>51,48%</i>	<i>15,03%</i>	<i>20,57%</i>	<i>12,92%</i>
611. Administratie	210.758	2,53%	0	0	20.000	190.758
612. Huisvesting	598.721	7,18%	114.721	0	419.000	65.000
613. Externe Relaties	532.966	6,39%	35.000	497.966	0	0
614. Receptieve Werking	178.172	2,14%	0	0	178.172	0
615. Productiekosten	1.173.514	14,08%	1.173.514	0	0	0
616. Tourneekosten	814.762	9,77%	814.762	0	0	0
617. Techniek	64.556	0,77%	0	0	49.338	15.217
618. Eigen Horeca	67.220	0,81%	33.610	0	33.610	0
620. Loonkosten algemeen	1.716.129	20,59%	0	687.347	512.423	516.359
620. Loonkosten artistiek	2.024.081	24,28%	1.768.672	0	255.409	0
622. Andere personeelkosten	91.118	1,09%	0	0	0	91.118
630. Afschrijvingen	220.556	2,65%	98.000	0	94.521	28.035
637. Voorzieningen	81.105	0,97%	21.500	0	59.605	0
640. Andere bedrijfskosten	100.675	1,21%	0	0	0	100.675
650. Financiële kosten	11.560	0,14%	0	0	0	11.560
660. Uitzonderlijke kosten	450.236	5,40%	27.432	1.773	14.539	406.492

Opbrengsten	Totaal		Creatie/spreiding	Publiekswerking	Bourla	Omkadering
Totaal opbrengsten	8.542.210		1.322.564	205.072	285.752	6.728.821
Zonder uitzonderlijke opbrengsten	7.840.527		1.307.124	196.683	270.455	6.066.264
<i>met uitzonderlijke opbrengsten</i>	<i>100,00%</i>		<i>15,48%</i>	<i>2,40%</i>	<i>3,35%</i>	<i>78,77%</i>
<i>zonder uitzonderlijke opbrengsten</i>	<i>100,00%</i>		<i>16,67%</i>	<i>2,51%</i>	<i>3,45%</i>	<i>77,37%</i>
710. Eigen niet-artistieke opbrengsten	223.089	2,61%	14.168	194.753	14.168	0
720. Omzet	1.483.935	17,37%	1.292.956	1.930	189.049	0
Ticketverkoop	355.655	4,16%	220.940	0	134.715	0
Reisvoorstellingen	808.129	9,46%	808.129	0	0	0
Coproductiebijdragen	263.887	3,09%	263.887	0	0	0
Andere	56.264	0,66%	0	1.930	54.334	0
730. Toelagen	6.115.362	71,59%	0	0	67.238	6.048.123
Vlaamse Gemeenschap	2.848.123	33,34%	0	0	0	2.848.123
Provincie Antwerpen	400.000	4,68%	0	0	0	400.000
Stad Antwerpen	2.800.000	32,78%	0	0	0	2.800.000
Andere	67.238	0,79%	0	0	67.238	0
750. Financiële opbrengsten	18.141	0,21%	0	0	0	18.141
760. Uitzonderlijke opbrengsten	701.683	8,21%	15.440	8.389	15.297	662.557

FINANCIËEL MANAGEMENT

Het boekjaar sluit af met een positief resultaat van 206.079,68 euro. Enerzijds waren er uitgaven voor een totaal van 8.336.130 euro. Daar tegenover staan 8.542.210 euro inkomsten. We stellen voor om het resultaat te verwerken door een toevoeging aan het eigen vermogen. Daardoor komt het overgedragen winst/verlies op 258.251,55 euro.

AANZUIVERING EIGEN VERMOGEN

Hierdoor houden we ons aan een belangrijke doelstelling die we in 2007 geformuleerd hadden. Niet alleen is het operationeel resultaat zoals de voorbije jaren positief, maar is het eigen vermogen ook aangezuiverd tot op een niveau dat we het begrote negatief resultaat voor 2012 (266.000 euro) kunnen opvangen. De doelstelling om deze decretale subsidieperiode af te sluiten met een positief eigen vermogen moet dus mogelijk zijn, mits een nauwgezette budgetopvolging.

	Uitgaven	Inkomsten	Resultaat	Overgedragen resultaat
30.06.2003	7.619.590	7.762.803	143.213	394.017
30.06.2004	7.898.987	7.755.903	-143.084	250.933
30.06.2005	7.845.721	7.770.320	-75.401	175.532
31.12.2006	8.003.257	7.775.508	-227.749	-52.217
31.12.2007	9.436.170	8.752.351	-683.819	-736.036
31.12.2008	9.822.271	10.172.368	350.097	-385.939
31.12.2009	8.661.951	8.892.648	230.697	-155.242
31.12.2010	7.904.904	8.109.109	207.414	52.171
31.12.2011	8.336.130	8.542.210	206.080	258.251

KOSTENSTRUCTUUR

Tweede belangrijk objectief gedurende de laatste jaren is het verder uitbouwen van een goed functionerend en transparant financieel kader waarbij de artistieke uitgangspunten behouden blijven. We streven naar een evenwichtige kostenstructuur met een maximale toestroming van middelen voor de artistieke werking. De vooropgezette interne richtlijn (minimum 50% creatie en spreiding, minimum 10% publiekswerving/werking, maximum 25% exploitatie schouwburg en maximum 15% omkadering) werd ook dit jaar gehaald.

Vorig jaar stelden we dat we de kost voor omkadering, die toen terug iets was gestegen, absoluut onder controle moesten houden. Dat is dit jaar ook meer dan gebeurd. Uit een onlangs verschenen onderzoek aan de KUL blijkt dat Toneelhuis de laatste tien jaar zijn kosten voor omkadering heeft doen dalen met 15%, terwijl de omzet nagenoeg gelijk bleef. Het is het resultaat van een continue aandacht en besparingen. We moeten er wel rekening mee houden dat we hierin ook niet te diep gaan zodat de artistieke kwaliteit er niet onder zou gaan lijden.

	Creatie en spreiding	Publieks-Werking	Exploitatie Bourla	Omkadering	Totaal
2002 - 2003	48,4%	11,6%	22,9%	17,1%	100%
2003 - 2004	50,9%	11,0%	22,5%	15,7%	100%
2004 - 2005	49,2%	12,9%	22,1%	15,8%	100%
2006	53,4%	10,0%	21,1%	15,5%	100%
2007	59,6%	7,7%	18,1%	14,5%	100%
2008	61,2%	7,8%	16,3%	14,7%	100%
2009	53,9%	8,4%	19,8%	17,9%	100%
2010	50,5%	13,0%	20,9%	15,6%	100%
2011	51,5%	15%	20,6%	12,9%	100%

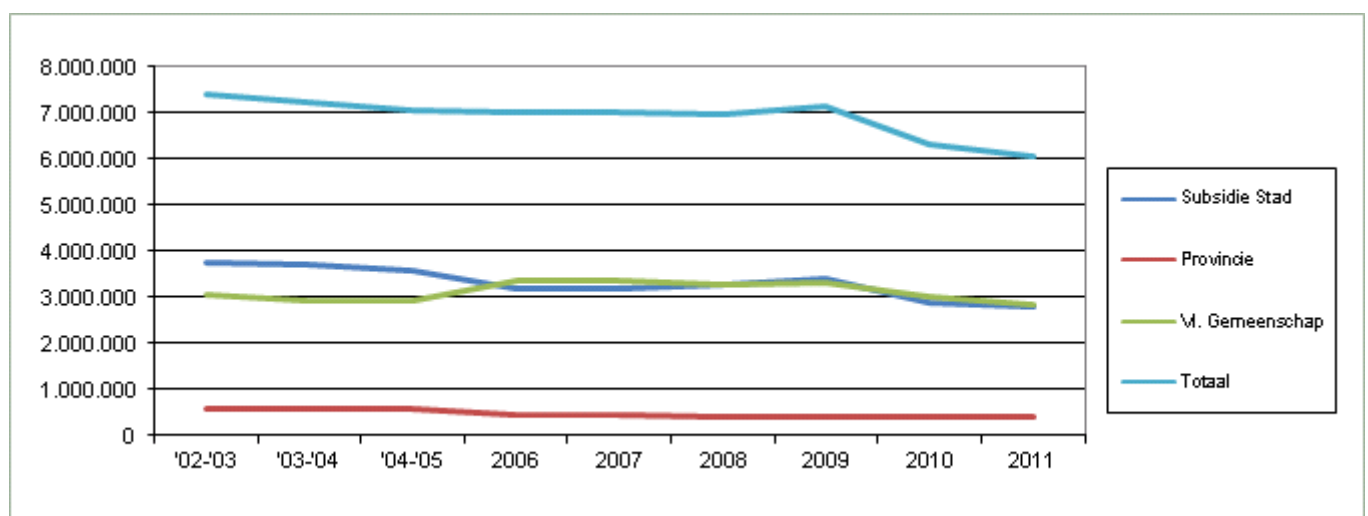
EVOLUTIE SUBSIDIËRING

TOELAGE IN ABSOLUTE TERMEN

	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Subsidie Stad	3.172.239	3.175.350	3.141.916	2.866.333	2.911.849	3.111.616	3.211.616	2.800.000	2.800.000
Provincie	495.790	495.790	495.790	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000	400.000
Vl. Gem.	2.567.583	2.518.888	2.556.733	3.000.000	3.046.088	3.098.365	3.135.000	2.924.430	2.848.123
Totaal	6.235.612	6.190.028	6.194.439	6.266.333	6.357.937	6.609.981	6.746.616	6.124.430	6.048.123

TOELAGE: GEÏNDEXEERDE VERGELIJKING MET 2011

	2002-2003	2003-2004	2004-2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Subsidie Stad	3.765.448	3.702.458	3.575.500	3.210.293	3.208.858	3.288.978	3.394.678	2.898.840	2.800.000
Provincie	588.503	578.091	564.209	448.000	440.800	422.800	422.800	414.120	400.000
Vl. Gem.	3.047.721	2.937.023	2.909.562	3.360.000	3.356.789	3.274.972	3.313.695	3.027.662	2.848.123
Totaal	7.401.671	7.217.573	7.049.272	7.018.293	7.006.447	6.986.750	7.131.173	6.340.622	6.048.123

3. ANALYSE VAN OPBRENGSTEN & KOSTEN

FINANCIËEL GEZOND

We stellen vast dat Toneelhuis zich anno 2011 terug in iets rustigere financiële waters bevindt.

De preciaire situatie, met een negatief eigen vermogen van ruim 730.000 euro in 2007, is volledig en zelfs sneller dan gepland rechtgezet. Ook voor de meeste andere financiële indicatoren werd de voorbije jaren verdere vooruitgang geboekt.

Dat is een erg belangrijke vaststelling want het operationeel resultaat was sinds 2003 in onevenwicht. De weliswaar beperkte jaarlijkse verliezen konden opgevangen worden met éénmalige inkomsten. Dit evenwicht is nu helemaal hersteld en bovendien beschikken we terug over een (weliswaar zeer beperkt) positief eigen vermogen.

Het financiële resultaat voor het jaar 2011, met een positief saldo van ongeveer 200.000 euro, dient globaal genomen als positief beoordeeld te worden. In grote lijnen werden de voorziene budgetten gerespecteerd en het resultaat ligt volledig in lijn met de begroting. In de begroting voor 2011 werd rekening gehouden met een deficit van iets meer dan 200.000 euro. Het resultaat is een stuk positiever door een vervroegde terugname van een provisie van 400.000 euro die werd aangelegd naar aanleiding van de onzekerheid rond de bijdrage van de Provincie Antwerpen. In 2010 verklaarde de Provincie dat haar jaartoeelage 2010 niet bedoeld was voor ons werkingsjaar 2009 (de genoemde X-1 regeling), maar op 2010 zelf. Dit maakte dat er eigenlijk een jaarsubsidie wegviel in onze rekeningen. In 2011 heeft de Provincie zijn “oude systeem” herbevestigd en kon de provisie die we in 2010 aanlegden worden gerecupereerd. Het probleem is zo boekhoudkundig opgelost, maar wordt wel naar de lange termijn doorgeschoven. We hadden deze “oplossing” pas voorzien in 2012. Voor 2011 is dit dus een éénmalige opbrengst. Op langere termijn echter zal dit weinig veranderen, aangezien deze terugname wel voorzien was, zoals aangegeven, in de begroting 2012 en daar nu uiteraard wegvalt.

ACCURATIE BUDGETTERING EN KOSTENBEWUSTZIJN

Volledig in lijn met het beleid van de voorbije jaren werd ook in 2011 zeer sterk gewerkt op kostenbeheersing en een actieve budgetopvolging en bewaking. De budgettering is in de loop van de voorbije jaren steeds verbeterd en verfijnd. Dit werpt vruchten af en resulteert in enkele markante voorbeelden van accurate budgettering in belangrijke kostenposten.

Het personeelsbudget, met bijna 4 miljoen euro de grootste kost voor Toneelhuis, werd tot op minder dan 0,5% correct ingeschat in de begroting. Dit resultaat werd gerealiseerd door consequente opvolging en weinig onverwachte wijzigingen in het personeelsbestand.

Het productiebudget, met 15% ook een belangrijk onderdeel van het totale budget, kent een afwijking van minder dan 10.000 euro ten opzichte van de begroting. Dit resultaat werd bereikt door de, soms moeilijk te voorspellen, afwijkingen van de kosten voor bepaalde producties te compenseren via andere budgetposten zonder de noodzakelijke flexibiliteit te verliezen. Zo werd een deel van het budget “Diverse productiekosten” niet opgenomen; maar werden ook in 2011 jaar via deze post een aantal “extra’s” gerealiseerd: toegankelijk maken van de matinee voor bezoekers met gehoor- of visuele problemen en werd de niet-begrote voorstelling *Middenin de nacht* gerealiseerd.

De focus op kostenbesparing werd in 2011 behouden, met specifieke aandacht voor de ondersteunende diensten. Hier noteert Toneelhuis in 2011 een mooi resultaat binnen de administratie, de communicatie en de huisvesting. Meer details over deze budgetten zijn terug te vinden in de bijlage van dit jaarverslag. Om het onderhoud van de Bourlaschouwburg te blijven garanderen heeft Toneelhuis ook dit jaar een voorziening aangelegd en is er nog steeds de infrastructuurtoelage van de Stad Antwerpen voor investeringen op de korte termijn. Meer details vindt u verder in dit jaarverslag.

DE OMZET VERHOGEN

Aan de inkomstzijde is er een totaal verschil van 766.010 euro met de begroting, waarvan 701.000 euro bij uitzonderlijke inkomsten, grotendeels door de terugname van de voorziening toelage Provincie Antwerpen en van de voorziening voor budgettaire maatregelen Stad Antwerpen (184.000 euro) en een 54.000 euro investeringstoelage. De eigen omzet ligt in lijn met de begroting. Net zoals vorig jaar is dit een 20% ten opzichte van de subsidietoelage (en de uitzonderlijke opbrengsten). Een positieve evolutie in de ticketverkoop maakt dat dit percentage slechts licht gedaald is ten opzicht van vorig jaar. (21.41% naar 20.20%).

Om op langere termijn financieel gezond te kunnen blijven moet het aandeel van de eigen omzet verhoogd worden. De inkomsten uit coproducties en uit de reisvoorstellingen staan onder druk door een verlaging van de productie- en inkoopbudgetten in de sector. Hier ligt in de komende jaren een belangrijke uitdaging voor Toneelhuis.

EVOLUTIES IN DE SECTOR

Voor de toekomst moet rekening gehouden worden met een aantal minder gunstige evoluties, zowel intern als extern.

Intern diende voor 2011 het verhoudingsgetal van de BTW bijgesteld te worden van 85/15 naar 66/34. Dit creëert een minder gunstige situatie doordat een veel kleiner aandeel van de betaalde BTW kan worden gerecupereerd en de feitelijke reële kosten op die manier significant stijgen. Ook in 2012 dienen we in ons budget rekening te houden met deze negatievere verhouding 66/34. De oorzaak voor deze evolutie is in hoofdzaak de verminderde globale omzet van de tournees. Dat heeft grotendeels te maken met de besparingen binnen het culturele landschap, ook internationaal: receptieve huizen zien hun artistieke budgetten krimpen en herbekijken hun aanbod. Zeker voor technisch complexe voorstellingen is dit een significant element. Belangrijk is dat we de volgende jaren de omzet terug kunnen laten stijgen. Binnen dit kader hebben we recent onze volledige verkoopstrategie geëvalueerd en bijgesteld. Bovendien zijn we er van overtuigd dat door de komst FC Bergman en Mokhallad Rasem en aansluitend de alliantie die we aangaan met Toneelgroep Amsterdam, de omzet uit reisvoorstellingen terug naar ruim 2 miljoen euro kan. We hebben dit zo uitgebreid becijferd in onze subsidieaanvraag 2013-2016 voor de Vlaamse Gemeenschap.

Dit brengt ons meteen bij een belangrijke externe factor: de beschikbare toelage voor Toneelhuis vanuit Vlaanderen voor de periode 2013-2016. We hebben van de bevoegde beoordelingscommissie en van het Agentschap Kunsten en Erfgoed een erg positieve beoordeling gekregen van ons subsidiedossier. Het Agentschap adviseert in deze precaire begrotingsjaren zelfs een verhoging van onze toelage. Dit zal zonder meer noodzakelijk zijn om het ingediende dossier te kunnen uitvoeren. Indien deze vraag niet of onvoldoende wordt ingewilligd zal Toneelhuis in de nabije toekomst weer voor moeilijke jaren komen te staan.

4. MENSEN EN MIDDELEN

SAMENSTELLING PERSONEELSBESTAND

Toneelhuis had in 2011 97 medewerkers in vast dienstverband, goed voor 72,9 FTE's. De verhouding mannen/vrouwen blijft ongeveer gelijk. Net zoals de voorbije jaren valt ook in 2011 de ongelijke verdeling voltijds/deeltijds op. De trend dat vooral vrouwen deeltijds werkt zet zich door. Op 31 december 2008 werkte 33% van de vrouwelijke werknemers deeltijds. Eind 2010 waren er dat 44%, eind 2011 zijn er dat 48%.

De gemiddelde leeftijd zakt in 2011 naar 41 tegen 42 eind 2010. Gezien het beperkte personeelsverloop, blijkt hieruit wel degelijk een verjonging van de personeelsbezetting.

Samenstelling personeelsbestand				
	2010		2011	
aantal mensen in dienst	94	75,36	97	72,9
waarvan	49	mannen	51	mannen
	40	VT	38	VT
	9	DT	13	DT
	45	vrouwen	46	vrouwen
	25	VT	24	VT
	20	DT	22	DT
vaste medewerkers (onbepaalde duur)	81		70	
gemiddelde leeftijd	42		41	
aantal ziekte dagen	273	4,73%	259	4,02%

Algemeen was het verzuim in 2011 met 5,28% lager dan in 2010 (6,41%). Het percentage ziekteverzuim lag iets hoger waarbij vooral een stijging opvalt in de leeftijdsgroep 40-44. Er waren minder mensen in schorsing dan in 2010. Minder mensen hebben ouderschapsverlof opgenomen.

INTERNE INFORMATIEDOORSTROMING

Algemene personeelsvergaderingen zijn binnen de werking van Toneelhuis van groot belang. Bottom-up informatie vindt zijn weg via diverse andere kanalen (zoals het afdelingsoverleg of de vierkantsoverleggen), maar personeelsvergaderingen zijn voor ons een ideale tool om algemene, strategische informatie te delen met het personeel.

In 2011 werd op vier momenten een algemene personeelsvergadering georganiseerd. Twee in het voorjaar, twee in het najaar. Naast de gangbare onderwerpen zoals het financieel jaarverslag, de artistieke projecten etc. werden een aantal topics uitgebreider besproken:

- Infrastructuur: betrof de voortgang m.b.t. de werken aan de Bourlaschouwborg op de korte en op de lange termijn. Het subsidiedossier voor de Vlaamse Gemeenschap is een wederkerend onderwerp, van idee naar concept tot definitieve indiening. Nadien werd de stand van zaken steeds toegelicht.
- Reorganisatie van de gemeenschappelijke interne informatie. Alle informatie wordt binnen het huis in één gestructureerd netwerk ter beschikking gesteld en later gearchiveerd. Dit maakt dat al deze informatie eenduidig is voor iedereen in huis.

Een bijzondere plek in onze informatiedoorstroming nemen ongetwijfeld de productiepresentaties in. We maken er sinds enkele jaren de vaste gewoonte van om producties die opgestart worden te presenteren aan de hele personeelsploeg. Gedurende een uur presenteert de maker met zijn ploeg de productie. Wat zijn de artistieke uitgangspunten, hoe zit het met decor, kostuums, licht, wie speelt mee enzoverder. Iedereen krijgt zo een goede inkijk in wat zich artistiek afspeelt in huis. Anderzijds krijgen productiemedewerkers (vaak ook freelancers) de mogelijkheid om kennis te maken met de vaste Toneelhuismakers.

SOCIAAL OVERLEG

Zowel de Ondernemingsraad (OR) als het Comité voor Preventie en Bescherming van de Werknemers (CPBW) komen maandelijks samen. Belangrijke dossiers kwamen tijdens dit sociaal overleg ter sprake:

- Toepassing van regelgeving deeltijdse arbeid met variabel uurrooster
- Aanpassing arbeidsreglement
- Uitgebreide informatie rond tewerkstelling en financiën
- HACCP: audit en actieplan met nodige ondersteuning
- Verdere implementatie CAO 100 rond illegale drugs en alcohol op de werkvloer
- Opstart van de procedure in aanloop naar de sociale verkiezingen van mei 2012

WELZIJN EN VEILIGHEID

In 2010 werden al de krijtlijnen uitgezet voor een beleid rond *illegale drugs en alcohol op het werk*. In 2011 werd deze visie verder uitgewerkt. Toneelhuis deed beroep op de expertise van VAGGA (Vereniging Geestelijke Gezondheidszorg Antwerpen). Maaike De Coninck, preventiewerker van VAGGA, gaf binnen het Comité gerichte feedback op de afsprakennota. Op deze manier kwamen we tot een nota die intern werkbaar en helder is voor elke medewerker.

Deze afspraken worden toegelicht in personeelsvergaderingen. Ze zijn ook een onderdeel van de welkomstmap voor nieuwe medewerkers.

Het monument Bourla is niet altijd compatibel met veilig werken. Om een aantal valrisico's tot een minimum te beperken, werden *leeflijnen* geïnstalleerd. De technici kregen hiertoe de noodzakelijke scholing.

Er werd ook budget vrijgemaakt voor oorbescherming op maat. Alle technici verbonden aan Toneelhuis hebben nu persoonlijke oordoppen.

Toneelhuis heeft steeds meer werknemers met kleine kinderen. Dat dwingt ons om na te denken over de balans werk/privé. Om alvast de opvang iets makkelijker te maken tijdens de zomervakantie, organiseerden we in de zomer 1 week dagopvang voor kinderen vanaf 2,5 jaar oud. Twee jobstudenten werkten een gevarieerd programma uit. De kinderen en begeleiding hadden de repetitieruimte van de Leopoldstraat ter beschikking. Ook de werking van Toneelhuis werd geïntegreerd in de bezigheden: een rondleiding in de Bourlaschouwburg, koekjes bakken in de keuken, toneel spelen op de scène. 's Middags konden de kinderen in de kantine eten, soms samen met mama of papa. Hiervoor werd een deelname in de kosten gevraagd.

Intern organiseert Toneelhuis de zogenaamde *VIS (veiligheids- en interventiesessies)*. In deze VIS draait het rond noodprocedures en evacuatie. Bedoeling is om met elk bedrijfsdeel de procedures te doorlopen. Afhankelijk van de input worden procedures aangepast en bijgewerkt. Daarna worden de procedures in de praktijk gebracht en verder ingeoeffend. De volgende stap worden de vijveroefeningen (een variant op zandbak oefening): mogelijke calamiteiten worden op papier uitgewerkt met alle betrokken medewerkers aan tafel. Dit moet dan resulteren in een goed gecoördineerde evacuatieoefening.

De VIS werd georganiseerd met portiers, zaalpersoneel en technici en wordt structureel ingepland. Op die manier wil Toneelhuis regelmatige herhaling en opfrissing voorzien.

De interne preventieadviseur en de technisch coördinator nemen het voortouw bij deze initiatieven.

VORMING - TRAINING - OPLEIDING

Toneelhuis telde 678,99 uren opleiding, waarvan een belangrijk deel in huis. Dit aantal ligt dus aanzienlijk hoger dan voorzien in de cao vorming van PC 304 (376uren). 51 werknemers volgden 52 verschillende opleidingen. De samenwerking met het Sociaal Fonds Podiumkunsten werd als uiterst positief ervaren.

De hervorming van het premiereglement van het Sociaal Fonds Podiumkunsten had geen negatieve invloed op het aantal uren vorming. Toneelhuis spendeerde een budget van € 7.175 via het SFP en investeerde zelf ook nog eens € 3.151,41 in VTO.

LOOPBAANBELEID

Ondertussen wordt het een traditie en werden ook in 2011 functioneringsgesprekken met medewerkers gehouden. Het streven is hier zeker om op termijn weg te evolueren van een ad hoc benadering naar een meer globaal loopbaanbeleid. Hierin kan het thema "diversiteit" ook een plaats vinden. We deden intern al een aantal denkoefeningen om dit begrip binnen onze organisatie een plaats te geven. Toneelhuis wil dit graag benaderen vanuit volgende oogpunt: "Wie voor een brede benadering van diversiteit kiest, neemt niet meer de verschillen als uitgangspunt maar maakt werk van een organisatie waar iedereen zich thuis voelt."

JAAR VAN DE VRIJWILLIGER

2011 was het "jaar van de vrijwilliger". In Toneelhuis nemen deze meer dan 120 vrijwilligers ook een steeds belangrijker plaats in als ondersteuning bij publiekswerving, administratie en publiekswerking. Omdat een deel van de vrijwilligersploeg zich al geruime tijd engageert voor Toneelhuis, wordt het ook steeds duidelijker over welke achtergrond, interesses en meerwaarde deze mensen beschikken. Bijvoorbeeld: een vrijwilligster bleek huisarts te zijn. Ze ontwikkelde voor ons mee de idee van een dokterspermanentie bij voorstellingen, die vanaf begin 2011 nu ook effectief wordt georganiseerd.

We proberen hen op een persoonlijke manier te betrekken: speciale welkomstmap, aanwezigheid bij gemeenschappelijke personeelsmomenten, naambadge etc.

5. AANDACHT VOOR MILIEU EN ENERGIE - HET ECOTEAM

In 2009 werd binnen Toneelhuis, onder begeleiding van Ecolifecoach Kristof Daniëls, een ecoteam opgestart. Op basis van een ecoscan van het huis werd een plan opgemaakt met verschillende concrete initiatieven om onze ecologische voetafdruk te verkleinen.

Werd in 2009 en 2010 vooral zichtbare “actie” gevoerd dan verlegde de aandacht in 2011 zich vooral naar werk achter de schermen. Concrete initiatieven werden verder uitgediept en vonden bijna geruisloos hun weg in huis. Er werd ingezet op zes domeinen:

1. Vermindering van waterverbruik (Sipwell-waterfonteinen op waterleiding, spaarknoppen,...)
2. Vermindering van energieverbruik (spaarlampen, groene energieleverancier, installatie van lichtsensoren, meer gebruik van bewegend licht in producties dat een beperkter verbruik oplevert dan conventioneel theaterlicht,...)
3. Minder en ander drukwerk (alleen eco-gelabeld papier, papier met FSC label, minder affiches, flyers,...)
4. Eco-catering (zoveel mogelijk aankoop van Fair Trade en biologische producten van eigen bodem)
5. Vermindering van afval (gescheiden afval, recyclage van oude decors,...)
6. Mobiliteit (aankoop Toneelhuisfietsen voor verplaatsingen in Antwerpen en op tournee, aandacht voor eco-spreiding van producties, Toneelhuis is lid van Green Seat-system,...)

In 2012 zullen nieuwe initiatieven ontwikkeld worden en zal bijkomend onderzoek gedaan worden, vooral binnen het kader van een mogelijke renovatie van de schouwburg.

6. INFRASTRUCTUUR

6.1 ORGELSTRAAT

Het pand aan de overzijde van de Bourlaschouwborg werd in 2008 omgevormd van opslagplaats tot nieuwe kantoren voor de administratie. Hierdoor werd een stevige integratie tussen administratie en schouwborg gerealiseerd. De verbouwing, naar een ontwerp van architect Jan De Vylder, werd opgenomen in het jaarboek voor Architectuur 2009.

In 2011 moesten er nog een aantal afwerkingswerken gerealiseerd worden. De financiering ervan loopt via de voorziening die hiervoor werd aangelegd.

We hebben er voor gekozen om tevens een bijkomende voorziening van 25.000 euro aan te leggen voor groot onderhoud dat zich in de toekomst zal aandienen. We zullen dit doen telkens het jaarresultaat dit toelaat.

Voorziening Orgelstraat per 31.12.2009	36.630,46 euro
Opgenomen voorziening per 31.12.2010	-12.942,17 euro
Opgenomen voorziening per 21.12.2011	-9.375,79 euro
Bijkomende voorziening groot onderhoud per 31.12.2011	25.000,00 euro
Resterende voorziening per 31.12.2011	39.312,50 euro

6.2 BOURLASCHOUWBURG

KORTE TERMIJN

Met de Stad Antwerpen is er binnen het kader van de beheersovereenkomst 2010-2013 een investeringstoelage voorzien van 235.000 euro voor de jaren 2010, 2011 en 2012. Voor 2013 is er een bedrag opgenomen van 400.000 euro.

Deze voorziene 235.000 euro wordt voor drie jaar samen opgenomen en begroot in 2010, zodat er vanaf dat moment 705.000 euro ter beschikking was.

Eind 2011 is hiervan reeds 368.051,77 euro opgenomen (rekening 151000). De resterende 336.948,23 euro (rekening 176000) zal in 2012 worden opgenomen.

In oorsprong is er een lijst van 13 punten opgemaakt die dringend dienden aangepakt. Deze investeringen worden in nauwe samenspraak met de Stad opgevolgd en waar nodig bijgestuurd. Aangezien bepaalde werken ruim binnen het budget werden uitgevoerd en Toneelhuis bovendien een belangrijk deel van de BTW recupereert, is in overleg met de Stad besloten om vier extra investeringen toe te voegen:

1.	Elektriciteitswerken achterbouw	28.464 euro
2.	Extra technisch materiaal toneelmeester	20.000 euro
3.	Aankoop moduleerbare tribune	42.350 euro
4.	Uitbreiding investering elektriciteit	20.000 euro
Totaal		110.814 euro

Zo komen we op een totaal investering van 798.600 euro waarvan 93.600 euro BTW gerecupereerd wordt.

De vergunningsprocedures worden binnen het kader van de wet op de overheidsopdrachten uitgevoerd. We worden hierin begeleid door de heer Peter Mous van European & Belgian Public Procurement.

LANGE TERMIJN

Reeds in 2009 en 2010 hebben we voor de Bourla de eerste aanzetten gegeven tot het programma dat volgens ons moet gerealiseerd worden voor de schouwborg. In vorige jaarverslagen hebben we hier uitgebreid aandacht aan besteed. Kort samengevat gaat het over:

1. Bouwfysische restauratie van het gebouw
2. Theatertechnische vernieuwing
3. Renovatie en verbetering van het publieksgedeelte

In het recente verleden werden er verschillende studies uitgevoerd die telkens één deelaspect van zo'n totale renovatie onderzoekt en oplossingen aanbiedt. Globaal gezien menen we toch dat de renovatie van dit gebouw vanuit een bredere visie

benaderd moet worden en dat het een geïntegreerd antwoord moet formuleren op zes afzonderlijke elementen en hun onderlinge relatie, met name:

1. Monument en erfgoed
2. Receptief/productieel programma van eisen
3. Bouwtechnische instandhouding
4. Theatertechnische vernieuwing
5. Relatie met de stad
6. Timing, geld en financiering

Deze nood aan synthese en integratie is in 2011 verder bepleit bij de stedelijke verantwoordelijken en mondde eind 2011 uit in akkoord met de stad om hieraan verder te werken. De heer Bruno Verbergt, bedrijfsdirecteur cultuur, en stadsbouwmeester Kristiaan Borret zijn hierin onze gesprekspartners.

Dit proces wordt voor ons mee opgevolgd en begeleid door Carl Meeusen die voor ons reeds soortgelijk traject voor de verbouwing van de Orgelstraat begeleidde.

VOORZIENING

Eind 2010 beschikten we over een provisie van 77.816,36 euro voor werken aan de schouwburg die vooral het werkcomfort moeten verhogen.

Daarvan werd in 2011 41.448,30 euro opgenomen. Concreet werd er geïnvesteerd in:

- Transparant en openklapbaar maken van ramen in de achterbouw
- Renovatie kantoren techniek
- Renovatie van artiestenloges

We leggen in 2011 een bijkomende voorziening van 45.000 euro aan voor de verdere renovatie van artiestenloges en 30.000 euro voor een aantal ingrepen aan de voorbouw die het publiekscomfort moeten verhogen.

Voorziening zolder Bourla per 31.12.2009	53.000,00 euro
Opgenomen voorziening per 31.12.2010	-40.183,64 euro
Bijkomende voorziening per 31.12.2010	65.000,00 euro
Opgenomen voorziening per 31.12.2011	-41.448,30 euro
Bijkomende voorziening achterbouw Bourla per 31.12.2011	45.000,00 euro
Bijkomende voorziening voorbouw Bourla per 31.12.2011	30.000,00 euro
Resterende voorziening per 31.12.2011	111.368,06 euro

6.3 LEOPOLDSTRAAT

Het pand in de Leopoldstraat wordt gehuurd als repetitieruimte en werkplaats voor onze artiesten. Een opfrisbeurt was noodzakelijk. Daartoe werd in 2009 een voorziening aangelegd van 17.500 euro. Eind 2011 is daarvan nog een voorziening van 8.634,70 euro ter beschikking. In 2012 zullen deze werken verder worden uitgevoerd.

Voorziening Leopoldstraat per 31.12.2009	17.500,00 euro
Opgenomen voorziening per 31.12.2010	-7.392,47 euro
Opgenomen voorziening per 21.12.2011	-1.472,83 euro
Resterende voorziening per 21.12.2011	8.634,70 euro

6.4 OLIEWEG (DECORATELIER)

Sinds enkele jaren staat op de balans een provisie voor renovatie van het decoratelier aan de Olieweg. Hiervoor worden op dit ogenblik geen plannen gemaakt. Gezien de mogelijke plannen die de Stad heeft voor de gehele herbestemming van de site waaronder de Olieweg lijkt het ons niet opportuun om hier nog investeringen te doen. In 2011 werd de huurovereenkomst met AGvespa hernieuwd voor een periode van drie jaar (einde 30 juni 2014). De provisie zal aangewend worden voor de verhuis van het atelier in de toekomst. De technische directie bekijkt op dit ogenblik wat mogelijke toekomstige verhuismogelijkheden zijn.

Voorziening Olieweg per 31.12.2009	100.981,05 euro
Resterende voorziening per 31.12.2011	100.981,05 euro

7. SAMENWERKINGS- OVEREENKOMSTEN

In 2011 werden volgende samenwerkingsovereenkomsten afgerond of verder onderhandeld :

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST STAD ANTWERPEN

Met de Stad werd er in 2010 een nieuwe beheersovereenkomst afgesloten voor de periode 2010-2013. Enerzijds is er een basis-toelage voorzien van 2.800.000 euro, anderzijds voorziet de Stad een jaarlijkse investeringstoelage voor grote onderhoudswerken aan de Bourla van 235.000 euro over de jaren 2010-2012 en 400.000 euro in 2013.

In 2010 werd er een voorziening van 184.000 euro aangelegd voor mogelijke besparing op deze toelage. Ook in 2011 hebben we die bijkomende voorziening aangelegd.

Anderzijds liet de Stad weten dat deze besparing voor 2010 niet wordt toegepast en wordt deze 184.000 teruggenomen naar het resultaat.

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST PROVINCIE ANTWERPEN

In 2011 werd er een nieuwe beheersovereenkomst afgesloten voor de periode 2011-2013. De jaarlijkse toelage zal zoals in het recente verleden 400.000 euro jaarlijks bedragen.

Meteen is er ook duidelijkheid gekomen met betrekking tot de niet betaalde toelage over de periode 2006-2009. De Provincie heeft besloten om terug te keren naar haar oude systeem waarbij haar ingeschreven toelage voor jaar X, voor Toneelhuis betrekking heeft op jaar X-1. M.a.w.: de toelage die zij inschrijft in 2012, heeft betrekking op ons werkingsjaar 2011. Hiermee wordt de discussie natuurlijk op de lange baan geschoven, maar is er alleszins een boekhoudkundige oplossing gegeven aan dit probleem.

MEDIADEAL DE PERSGROEP PUBLISHING (DE MORGEN)

De samenwerking met De Morgen als structurele mediapartner werd in 2011 verlengd. De totaalwaarde van deze overeenkomst (op seizoensbasis 2011-2012) bedraagt 113.412 euro excl. BTW. Voor advertenties is er 94.487 euro voorzien, het "asielrecht" voor de jaarlijkse encartage vertegenwoordigt 18.925 euro.

MEDIADEAL VRT (RADIO 1)

De ruilovereenkomst (seizoen 2011-2012) met Radio 1 werd verlengd. De waarde hiervan werd vastgelegd op 69.800 euro excl. BTW.

MEDIADEAL ROULARTA (KNACK)

De ruilovereenkomst (seizoen 2011-2012) met Knack werd verlengd. De waarde hiervan werd vastgelegd op 46.578 euro excl. BTW.

GEBRUIK REPETITIERUIMTEN DESINGEL

De samenwerking rond de samenwerking aan bepaalde producties werd in 2011 verdergezet. deSingel stelt repetitieruimte ter beschikking en wordt zo co-producent.

In 2011 repeteerde Abke Haring/*FLOU* en Guy Cassiers/*Het mystieke huwelijk* in deSingel.

SAMENWERKINGSOVEREENKOMST LA SCALA

Binnen het kader van de operaproducties die Guy Cassiers er regisseert werd er naar analogie met 2010 een samenwerkingsovereenkomst met La Scala in Milaan afgesloten.

TONEELHUIS IN DE PERS : EEN SELECTIE

TONEELHUIS

DE STANDAARD, *TONEELHUIS KIEST OPNIEUW VOOR EEN ENSEMBLE*

WOUTER HILLAERT, 1 JUNI 2011

DE MORGEN, *ANTWERPS TONEELHUIS STELT VOLGEPAKT NIEUW THEATERSEIZOEN VOOR*

DIRK LEYMAN, 1 JUNI 2011

DE MORGEN, *VLAAMS-NEDERLANDSE ALLIANTIES TUSSEN THEATERHUIZEN WORDEN STEEDS POPULAIRDER*

LANDER DEWEER, 20 APRIL 2011

GUY CASSIERS

DE STANDAARD, *GUY CASSIERS VS. HANS BOURLON*

GEERT SELS, GEERT VAN DER SPEETEN, 12 FEBRUARI 2011

GUY CASSIERS: BLOED & ROZEN. HET LIED VAN JEANNE EN GILLES

DE MORGEN, *BRILJANT SPIEGELPALEIS VAN TEKST EN BEELD*

YVES DESMET, 28 MEI 2011

DE STANDAARD, *BLIJKBAAR HEBBEN WE ENGELEN EN DUIVELS NODIG*

JAN DESLOOVER, GEERT VAN DER SPEETEN, 21 MEI 2011

THE FINANCIAL TIMES, *SANG ET ROSES / AVIGNON FESTIVAL, FRANCE*

CLAIRE SHINE, 27 JULI 2011

DE STANDAARD, *DE MEESTERLIJKE HEILIGEN EN MONSTERS*

GEERT VAN DER SPEETEN, 30 MEI 2011

LE MONDE, *JEANNE D'ARC EN FLAMME LA COUR D'HONNEUR*

FABIENNE DARGE, 24 JULI 2011

GUY CASSIERS: HET MYSTIEKE HUWELIJK. DE MAN ZONDER EIGENSCHAPPEN II

DE STANDAARD, *PLEIDOOI VOOR HARTSTOCHT*

WOUTER HILLAERT, 3 OKTOBER 2011

DE MORGEN, *EEN PARELTJE VAN VORM EN INHOUD*

YVES DESMET, 3 OKTOBER 2011

LA LIBRE BELGIQUE, *FRÈRE-SOEUR AVANT LA CHUTE*

GUY DUPLAT, 1 OKTOBER 2011

GUY CASSIERS: DUISTER HART

DE MORGEN, *AFDALEN IN DE DUISTERE DIEPTEN VAN DE GRUWEL*

YVES DESMET, 26 NOVEMBER 2011

DE STANDAARD, *REIS NAAR DE HEL IN HET HOOFD*

GEERT VAN DER SPEETEN, 28 NOVEMBER 2011

LA LIBRE BELGIQUE, *AU COEUR DE NOUS-MÊMES*

GUY DUPLAT, 29 NOVEMBER 2011

GUY CASSIERS: BEZONKEN ROOD

LUXEMBURGER WORT, *UN POIGNANT ÉTAT DE MAL-ÊTRE*

ISABELLE TRÜB, 24 JANUARI 2011

BENJAMIN VERDONCK: DISISIT

DE STANDAARD, *HET ABC VAN VERDONCK*

GEERT VAN DER SPEETEN, 14 NOVEMBER 2011

DE MORGEN, *INVENTARIS VAN DE WERELD ALS EEN SPEL*

STIJN DIERCKX, 14 NOVEMBER 2011

OLYMPIQUE DRAMAYIQUE: BIJ HET KANAAL NAAR LINKS

DE GROENE AMSTERDAMMER, *BLOOT IN DE ZON*

LOEK ZONNEVELD, 19 MEI 2011

DE VOLKSKRANT, *ALEX VAN WARMERDAM COMBINEERT ZIJN BEKENDE HOLLANDSE NUCHTERHEID GERAFFINEERD MET VLAAMS ABSURDISME.*

HEIN JANSSEN, 19 MAART 2011

DE STANDAARD, *BIJ HET KANAAL NAAR LINKS*

GEERT VAN DER SPEETEN, 19 MAART 2011

DE MORGEN, *BIJ HET KANAAL NAAR LINKS, EN DAN METEEN HET THEATER IN*

STIJN DIERCKX, 19 MAART 2011

ABKE HARING: FLOU

DE STANDAARD, *FLOU*

WOUTER HILLAERT, 20 DECEMBER 2011

DE MORGEN, *FLOU TOONT KNAP GESTILEERD BEELD VAN EEN KIL GEWORDEN KOPPEL*

STIJN DIERCKX, 19 DECEMBER 2011

BART MEULEMAN

ZONE 03, *GREGORIA*

EVELYNE COUSSENS, 16 MAART 2011

DE STANDAARD, **TONEELHUIS KIEST OPNIEUW VOOR EEN ENSEMBLE**

WOUTER HILLAERT, 1 JUNI 2011

Toneelhuis kiest opnieuw voor een ensemble

VAN ONZE MEDEWERKER

WOUTER HILLAERT

ANTWERPEN | Vanaf 2013 neemt het Toneelhuis weer vijf tot zeven vaste acteurs onder contract, naast Tom Dewispelae-re en Abke Haring, die als spelers-makers nu al deel uitmaken van de Toneelhuisploeg. Wie de nieuwe gezichten worden, kan het Antwerpse stadstheater nog niet kwijt. De onderhandelingen lopen nog.

Het vaste ensemble werd in 2006 de facto afgebouwd, omdat de diverse Toneelhuismakers voor hun projecten met heel verschillende acteurs aan de slag gingen. Die situatie verandert nu door de geplande samenwerking met Ivo Van Hove en Toneelgroep Amsterdam.

'Bovendien stel je vast dat een groot deel van het publiek zich niet met makers identificeert, maar wel met wie op de scène staat. Hoe nauwer dat contact, hoe beter', aldus Cassiers. 'Met een ensemble kunnen we producties ook langer op het pro-

gramma houden. Nu moeten we de helft van de vragen uit het buitenland afblokken, omdat de acteurs elders spelen.'

Tegelijk zal Cassiers zelf zich vanaf 2013 meer richten op het klassieke toneelrepertoire. Hij begint meteen met *Macbeth* en *Hamlet*.

'Zo kunnen we producties langer op het programma houden'

'Ik vond in romans altijd sneller terug wat ik wou vertellen over de wereld, maar nu voel ik de zin en het vertrouwen om 'slechteriken' als Gilles de Rais of Moosbrugger ook in de toneelliteratuur te gaan zoeken. Een grote acteursgroep als die van Toneelgroep Amsterdam stimuleer je

ook makkelijker met klassiekers.' Komend seizoen werkt Cassiers eerst deel twee en drie van zijn Musil-trilogie *De man zonder eigenschappen* af. Voor het laatste deel maakt Yves Petry de tekstbewerking, en speelt Johan Leysen de hoofdrol. Tussenin regisseert Cassiers *Duister hart*, een bewerking door Josse De Pauw van Conrads *Heart of darkness*. De Pauw zelf speelt ook alle rollen. Verder speelt Olympique Dramatique *God van de slachting*, een stuk van Yasmina Reza, en bewerkt het *Onvoltooid verleden* van Hugo Claus. Benjamin Verdonck maakt met *Disisit* en *De worstisaltijdverstoppt* weer werk voor de zaal, terwijl Abke Haring in première gaat met *Flou*. Samen presenteren alle Toneelhuismakers, dus ook Bart Meuleman, de mixproductie *Midden in de nacht*, naar een dierenfabel van Toon Tellegen.

ONLINE
www.toneelhuis.be

DE MORGEN, ANTWERPS TONEELHUIS STELT VOLGEPAKT NIEUW THEATERSEIZOEN VOOR

DIRK LEYMAN, 1 JUNI 2011

Antwerpse Toneelhuis stelt volgepakt nieuw theaterseizoen voor

Josse De Pauw solo in 'Duister hart'

BRUSSEL ● Ook volgend seizoen blijft Guy Cassiers zich vergripen aan literaire klassiekers. Hij rondt in de Bourla niet enkel zijn Robert Musilmarathon af. Samen met Josse de Pauw gaat hij ook aan de slag met de beruchte roman *Heart of Darkness* van Joseph Conrad.

DOOR DIRK LEYMAN

Toneelhuis kiest in zijn komend seizoen voor continuïteit én consolidatie, maar schuwt voorzichtige nieuwe accenten niet. Zo zou de conclusie kunnen luiden na de seizoenvoorstelling 2011-2012 van gisteren, waarvoor de Bourlaschouwburg stevig volliep. De klemtoon blijft liggen op een aantal groots opgezette producties, waarvoor de theatermastodont alles uit de kast haalt, én op de samenwerking met huisgezelschap Olympique Dramatique. Ook vertrouwde makers als Benjamin Verdonck, Abke Haring, Sidi Larbi Cherkaoui en Bart Meuleman krijgen carte blanche, terwijl Stéf Kamil Carlens Admiral Freebee in maart 2012 opvolgt als muzikaal curator voor een week. En vaste waarden zoals het festival Antwerpse Kleppers en de Bourla Beatsfeestjes blijven pal overeind.

Maar Guy Cassiers alludeerde wel op de nauwe samenwerking met Toneelgroep Amsterdam, vanaf 2013 én het nieuwe beleidsplan 2013-2016: "De hoger wordende muren tussen Nederland en Vlaanderen willen we slopen. En, geloof het of niet, mijn interesse voor het klassieke repertoire groeit. Ook de acteur moet weer een centrale plaats krijgen."

De topvoorstelling van het nakende seizoen zou wel eens *Duister hart* kunnen worden, dat eind november in première gaat. Voor de voorstelling gaat Guy Cassiers opnieuw samenwerken met Josse De Pauw, na het veelgeprezen *Onder de vulkaan*. Uitgangspunt is de roman *Heart of Darkness* van Joseph Conrad. "We kennen de roman vooral via de verfilming van Francis Ford Coppola als *Apocalypse Now*", zegt

Cassiers. "Maar het boek is ook een reis naar onze eigen Congolese geschiedenis én naar de afgronden van het menselijk gedrag." Cassiers: "Josse neemt alle personages voor zijn rekening. Binnenkort starten we met de verfilming, hij zal in dialoog gaan met de filmbeelden waarop hij zelf is te zien." Het stuk zal tevens een tijdlang spelen in het prestigieuze Théâtre de la Ville te Parijs.

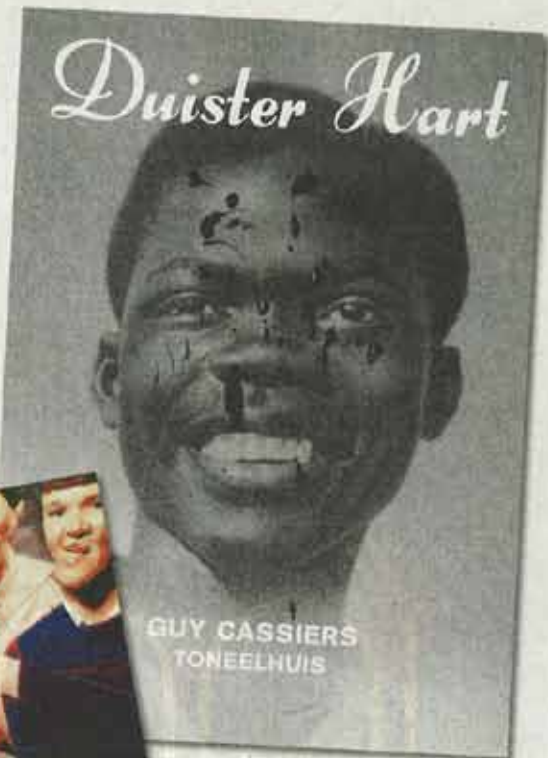
Ander pronkstuk is de encensering van het tweede en derde deel van de panoramische roman *De man zonder eigenschappen* van Robert Musil. Over het tweede deel *Het mystieke huwelijk* valt "het licht van een incestueuze maan", voor het derde deel *De misdaad* gaf Cassiers Yves Petry de vrije hand voor de bewerking. Vanaf 26 mei valt overigens de integrale Musilmarathon in de Bourla te bekijken.

Aandachtstrekker is voorts ook *Midden in de nacht*. Begin 2012 zet Toneelhuis daarvoor al zijn makers- en spelers samen op de planken, een megaproductie voor iedereen vanaf 8 jaar, gebaseerd op de gelijknamige dierenfabels van Toon Tellegen. De voorstelling speelt zich af in het pilsdonker. Begin 2012 volgt een herziening van *Bloed en rozen*, naar de bejubelde tekst van Tom Lanoye.

Huisgezelschap Olympique Dramatique

GUY CASSIERS (ARTISTIEK LEIDER TONEELHUIS):

We willen de muren tussen Nederland en Vlaanderen slopen

■ Boven: *Duister hart*, naar *Heart of Darkness* van Joseph Conrad. Links: *Het mystieke huwelijk* naar Robert Musil.

mag op zijn elan doorgaan. Tom Dewispelgere en co. kondigen "een guldig seizoen" aan. Met *Onvoltooid verleden* bouwen ze een vervolg aan de Clausvoorstelling *De geruchten*, ook herneemen ze de KVS-coproductie *Titus Andronicus* en *God van de slachting*, een toneelstuk van Yasmina Reza. Kunstenaar-theatermaker Benjamin Verdonck maakt onder meer *Divist*, een voorstelling zonder woorden.

Een opgemerkt statement kwam er nog van Bart Meuleman, die in april 2012 een toonmoment voorziet van zijn *No colours*,

no shapes. Hij "kwam erachter dat actualiteit tout court, voor mij als toneelmaker een onhandelbaar gegeven is". Opmerkelijk voor iemand die ooit het docu-theater *Martens* maakte. "Theatermakers moeten zich niet laten dicteren door welke externe roep, welke agenda of drukingsgroep dan ook. Theater mag geen culturele dienstverlening worden in functie van populistische eisen."

i Ticketdag op 18 juni aan de Bourla. www.toneelhuis.be

DE MORGEN, VLAAMS-NEDERLANDSE ALLIANTIES TUSSEN THEATERHUIZEN WORDEN STEEDS POPULAIRDER

LANDER DEWEER, 20 APRIL 2011

Vlaams-Nederlandse allianties tussen toneelhuisen worden steeds populairder

FOTO: JAN VEISWEYELD

■ Voor *Kinderen van de zon* werkte Toneelgroep Amsterdam nog samen met NT Gent. Nu is een alliantie met het Antwerpse Toneelhuis gesmeed.

Wie doet het met wie in theaterland en waarom?

BRUSSEL • Antwerpen-Amsterdam, Gent-Den Haag en Brussel-Rotterdam: dwars door de Moerdijk heen lopen momenteel enkele stevige theaterassen. Grote Vlaamse en Nederlandse toneelhuisen bundelen almaar vaker en inniger hun krachten. De voorbije jaren is er een steeds grotere muur tussen België en Nederland gegroeid, zegt Toneelhuis-directeur Guy Cassiers. **'Samenwerkingen over de grens heen moeten dat ontmijnen.' Artistieke affiniteit, economische realiteit.**

DOOR LANDER DEWEER

Vier gezamenlijke producties, gespreid over vier jaar. Dat is het streefdoel van de nieuwbakken alliantie tussen het Antwerpse Toneelhuis en Toneelgroep Amsterdam (DTG). Terst en vooral zorgt dit ervoor dat we elk maar twee producties moeten betalen", licht landgenoot Ivo Van Hove, artistiek directeur in Amsterdam, toe. "Op die manier kunnen we een hoge kwaliteit behouden in barre tijden. Ten tweede is het ook belangrijk dat we de allerbeste mensen uit Vlaanderen en Nederland samenbrengen. In het verleden, met bijvoorbeeld *Kinderen van de zon* is gebleken dat die krachtenbundeling door iedereen als heel bijzonder wordt ervaren."

Markant: voor *Kinderen van de zon* (2010) werkten de Amsterdammers nog samen met het NT Gent. "Het is belangrijk voor onze mensen om met een internationa-

GUY CASSIERS (TONEELHUIS):

Door quota over subsidies voor volle zalen zijn we verplicht over de grens te kijken

IVO VAN HOVE (TONEELGROEP AMSTERDAM):

Belangrijk dat we de allerbeste mensen uit Vlaanderen en Nederland samenbrengen

genomen regisseur als Guy Cassiers te kunnen werken", zegt Van Hove. "Dat was de hoofdreden om niet meer met het NT Gent in zee te gaan. Een heel moeilijke en emotionele beslissing, maar in Gent ontbreekt momenteel die extra troef van een huisregisseur die aan een internationale standaard voldoet."

Coproducties als *Kinderen van de zon* en *La Grande Bouffe* blijven dan wel op het repertoire staan, nieuwe plannen tussen Gent en Amsterdam: lijn er voorlopig niet. "De samenwerking was in het verleden te mooi om nu plots stop te zetten, maar het zal inderdaad niet meer zo intensief gebeuren als de voorbije jaren", zegt Steven Heene, artistiek coördinator van het NT Gent. "Onze huisregisseurs, zoals Julie Van den Bergh, zijn jong en bespelen de schouwburg nog niet zoals Johan (Simons, LDW) dat deed."

Niettemin blijft Nederland voor huizen als het NT Gent 'het binnenste buitenland', zoals artistiek leider Wim Opbroeck het ooit verwoordde. Artistieke affiniteit, economische realiteit. "Na de grote-Vlaamse Golf in de jaren tachtig en negentig is er de laatste jaren een steeds grotere matur gevormd tussen Nederland en België", zegt Guy Cassiers. "Ik hoop dat samenwerkingen als deze dat op een artistieke manier kunnen ontmijnen. Door bijvoorbeeld de heersende quota over subsidies voor volle zalen is men verplicht om over de grens te kijken."

Ter illustratie: momenteel is het NT Gent volop in onderhandelingen over een structurele samenwerking met het Nationale Toneel in Den Haag. "Suzanne Kennedy registreert al de coproductie *De bittere tranen van Petra van Kant* (naar Fassbinder, LDW) en hun artistieke directeur Theu

Boermans heeft een jarenlange ervaring", aldus Heene. "De ene samenwerking sluit bovendien de andere niet uit, wij willen zoveel mogelijk kleuren op ons palet."

Naast de assen Antwerpen-Amsterdam en Gent-Den Haag loopt er ook een stevige theateerlijn tussen Brussel en Rotterdam. De Koninklijke Vlaamse Schouwburg (KVS) in Brussel knoopt immers al geruime tijd nauwe banden aan met het Rotterdamse Ro Theater. "De meerwaarde van die samenwerking verloopt in twee richtingen", zegt Jan Goossens, artistiek leider van de KVS. "Met Alize Janbewij heeft het Ro Theater een strafte theatermaker met een scherpe neus voor het hedendaagse repertoire in huis. Erg interessant voor onze zaal, zoals bleek uit de drie producties van de Duitse Dea Loher die we hebben gebracht."

Op zijn beurt spint het Ro Theater dan weer garen bij de krachtige stedelijke verankering van de KVS. "Dan is bijvoorbeeld samenwerking weet het Ro Theater zich steeds beter te positioneren in de stad Rotterdam", aldus Goossens. "Bovendien hebben wij veel ervaring op het vlak van hedendaagse dansvoorstellingen. Dat was voor Alize interessant bij het maken van haar dansvoorstelling *Hondsdagen*, die volgend seizoen ook naar Brussel komt."

Allianties door de Moerdijk heen kunnen dan ook als win-winsituatie bestempeld worden. "Cruciaal is wel dat het om samenwerkingen op langere termijn gaat", besluit Goossens. "Maar ook inhoudelijke krachtenbundelingen met kleinere partners zoals de Brakke Grond in Amsterdam zijn voor ons heel interessant. Het hoeyen niet alleen grote toneelhuisen te zijn."

DE MORGEN, GUY CASSIERS VS. HANS BOURLON

GEERT SELS, GEERT VAN DER SPEETEN, 12 FEBRUARI 2011

GUY CASSIERS VS. HANS BOURLON

‘Uiteindelijk wil je iedereen bereiken’

Hoe bouw je een publiek op, in een tijd van hoge drempels en weinig motivatie? Net na de grote enquête over cultuurdeelname klopten we aan bij het Toneelhuis en Studio 100, twee specialisten van de volle zaal.

GEERT SELS EN GEERT VAN DER SPEETEN

De cijfers en tabellen die we deze week over cultuurparticipatie onder ogen kregen, waren niet altijd bemoedigend. Maar het theaterbezoek komt relatief ongehavend uit het onderzoek. Een klein wonder, vindt Guy Cassiers, artistiek directeur van Toneelhuis in Antwerpen. ‘Kijk naar het totale cultuuraanbod en hoe dat is toegenomen. Voor het publiek moet de keuze elk weekend weer verlamdend zijn.’

We brachten Guy Cassiers en Hans Bourlon samen: twee kampioenen van de grote-zaalproducties, maar ook twee uitersten in de cultuurconsumptie. Het repertoiretheater staat hier tegenover commercieel entertainment. Cassiers ontpopte zich de voorbije vijf jaar tot theaterpaus in Antwerpen. Na succesproducties als *Mefisto forever* en *Beszonken rood* is zijn ster in het buitenland sterk gestegen. Onder zijn leiding haalde Toneelhuis, het grootste stadstheater in Vlaanderen, in 2009 150.000 bezoekers, waarvan de helft in de Bourla in Antwerpen.

Bourlon is samen met Gert Verhulst de oprichter van Studio 100. Dat het productiehuis goed boert, is evenmin een geheim. De waaiers aan activiteiten, gebaseerd op tv-helden als Mega Mindy, Samson en Gert, Kabouter Plop en K3, is de voorbije jaren uitgebreid én geïnternationaliseerd. In de portefeuille zitten pretparken, films, games, boekuitgaven en diverse gadgets.

Hans Bourlon: ‘Theater vormt bij Studio 100 nog geen tien procent van het aanbod. Maar de shows waren vorig jaar wel samen goed voor 550.000 verkochte tickets.

Bij ons is alles uitgebouwd rond een gezellige gezinsuitstap en complexoos entertainment. Toch is er een band met theater: de liefde voor het vak, daar doen we het uiteindelijk voor.’

Hoe zijn jullie zelf met cultuur in aanraking gekomen?

Bourlon: ‘Mijn ouders waren operetteliefhebbers. Daar werd ik wel eens mee naartoe getrouwd. Dat ik iets voel voor breed familie-entertainment moet te maken hebben met jeugdervaringen. In mijn dorp was een amateur-toneelvereniging actief, bij scoutsfeesten en kerstfeesten werd gespeeld en gezongen. Wat wij bij Studio 100 brengen, vergelijk ik wel eens met Nonkel Bob die op een namiddag zijn poppenkast bovenhaalde en *Jan Klaassen en Katrijn* kwam spelen. Wij brengen zoets op een multimediale, geprofessionaliseerde manier. Een stuk geglobaliseerder ook. Wij schuimen de dorpen niet af. We organiseren grote-zaalvoorstellingen in Vlaanderen, meestal in Antwerpen.’

Cassiers: ‘Veel dank ik aan mijn vader (de komiek Jef Cassiers, red.). In het commerciële genre had hij op een bepaald moment zoveel geïnvesteerd, dat hij er afstand van wilde nemen. Hij was te veel een publieke figuur geworden. Dat was de periode die ik bewust meemaakte: hoe hij de schuld opzocht en zelf begon te regisseren. Via de omweg van de academie ben ik dan bij theater terechtgekomen.’

Hans, jij hebt ervaring met ‘De slimste mens’. Hoe raakt iemand in de ban van cultuur? Vijf trefwoorden, graag.

Bourlon: ‘Als je zelf een meerwaardezoeker bent of verdieping zoekt. Meegaan met een hype.

Kranten en opiniemakers die je op iets attent maken. Door mond-reclame. Neen, geen enkele juist? **Cassiers:** ‘Ouders en familiale context, denk ik. Maar ook de school mag je niet onderschatten. Eén leraar is vaak genoeg om de cultuurmicrobe door te geven.’

Preket het theater van vandaag nog altijd voor eigen kerk?

Cassiers: ‘Voor een deel is dat zo. Je speelt voor een publiek dat al voor een stuk gewonnen is, want ze komen naar jouw voorstelling. Je probeert die kerk natuurlijk zo groot mogelijk te maken. Voor de stadstheaters is dat zeker gelukt. De drempel is verlaagd, het rendement is de voorbije tien jaar sterk gestegen. Maar de slotsom is altijd dat je in één huis niet voor ieders smaak goed kan doen.’

‘Lange tijd heeft theater zich te veel geconcentreerd op het maakproces en te weinig met publiekswerking. Maar qua opkomst maakt het eigenlijk niet zoveel uit of je twintig nieuwe producties per maand aanbiedt, of twee. Mensen maken nu eenmaal keuzes. Het alternatief is een geslaagde productie tijd gunnen en ze langer op de affiche houden. Zoals *Beszonken rood*, dat al meer dan honderd keer speelde. Dan werkt de mondelinge reclame en slaag je erin nieuwe publieken te vinden.’

Stroomt het publiek door van entertainment naar de traditionele theaters?

Bourlon: ‘We hebben met *Samson & Gert* kerstshows zeker een introductie-effect gehad. Kindjes vanaf drie hebben we de weg getoond naar de grote zaal, het positieve gevoel geboden van iets samen met tweeduizend anderen te beleven. Sinds 1990 zijn 3,5 miljoen mensen naar een van onze

shows komen kijken. Misschien zet zo iets aan om later van het theateraanbod te proeven. Je eerste beleving, het medium leren kennen, is van onschatbare waarde.’

Cassiers: ‘Kinderen hebben behoefte aan sprookjes die telkens opnieuw verteld worden. Sneeuwwitje wordt nooit oud. Dat verhaal telkens opnieuw kunnen beleven, geeft een gevoel van geborgenheid en vertrouwen. Podiumkunsten bezitten die wonderlijke kracht om geborgenheid te bieden, ze zelfs nog te versterken. Maar regisseurs kunnen ook mensen doen twifelen aan waarheden en zekerheden, en dat is dan specifiek de functie van gesubsidieerd theater.’

In welke mate voelen jullie verantwoordelijkheid tegenover het publiek?

Cassiers: ‘In mij zit altijd een drang om mensen te helpen in hun ontwikkeling. Op dat vlak heeft mijn theater iets idealistisch: ik wil het publiek aan het denken zetten en op zijn verantwoordelijkheden drukken.’

Bourlon: ‘Tegenover kinderen voel je altijd een verantwoordelijkheid. Wat je toont, geldt voor hen als een wereld die na te streven valt. Wat wij doen is zo oud als de fictie zelf: kinderen in eendimensionale personages een spiegel voorhouden van hun eigen gedrag. Terwijl Amerikaanse series meer het schema volgen van de aanvaring, goed versus kwaad.’

‘Ook in prijszetting hebben wij een verantwoordelijkheid. Als geen ander weten wij wat een gezinsbudget is. We maken een enorme spreidstand in de ticketprijzen. Omdat we ervoor willen zorgen dat iedereen aan bod komt. Het valt overigens op dat de

duurste tickets eerst weg zijn. Als het om hun kinderen gaat, willen mensen het beste.’

Hoe gaan ondernemers te werk om de zalen vol te krijgen? Leer je zo iets met vallen en opstaan?

Bourlon: ‘Volgens een simpele logica. Je hebt een productiebudget, je mikt op zeg maar zestigduizend mensen en dan heb je een goed verhaal nodig zodat die ook allemaal komen. De boodschap moet voor ons altijd simpel en duidelijk zijn. *De drie biggetjes* met K3 in de hoofdrol trok 180.000 man aan, voor een deel dankzij de affiche van de drie meisjes met hun varkensneusje. Maar *Robin Hood*, artistiek een sterk product met een Nederlandse acteur in de titelrol, haalde minder dan de helft. Misschien lag dat ook aan het affichebeeld, een pijn in een boom. *(Lucht)*

Kunnen de podiumkunsten wat meer ondernemerschap gebuiken?

Bourlon: ‘We hebben nog niet zo’n lange traditie. In Londen is het publiek bereid honderd euro voor een musicalticket te betalen. Ons duurste ticket voor *Daens* kostte 70 euro. Er was een risico-investering bij gemeoed van 9 miljoen euro, waarvoor we onder andere een oud postgebouw verbouwd hebben. De opbrengst stond uiteindelijk niet in verhouding tot die risico-onderneming. Zelfs niet met 220.000 toeschouwers.’

‘Zo iets kan alleen betekenen dat wij dit doen uit liefde voor het theatervak. Maar als de overheid dan beslist één partij subsidiegeld te geven in een landschap waar er maar een drietal actief zijn, zet ze alles op de helling. Het heeft tot gevolg ze dat we momenteel zulke dingen niet meer doen.’

Guy Cassiers van het Toneelhuis (links) en Hans Bourlon van Studio 100. © Katrjn Van Giel

Guy, hoe zie jij de evolutie?
Cassiers: 'Wat de subsidies betreft: gezelschappen moeten in ruil daarvoor echt wonderen verrichten met budgetten. Als we winst of verlies maken, worden we meteen gecorrigeerd. Geen enkel bedrijf kan zeggen dat het elke drie maanden gecontroleerd wordt, zoals dat met theaters gebeurt.'
 Het ziet ernaar uit dat er binnenkort hogere ticketprijzen komen, onder dat we daarbij publiekscategorieën willen uitsluiten. Dat vind ik zeker toe. De lage prijzen varen ingegeven door een te enge politieke logica. Maar verwacht ook geen mirakels van prijsdifferentiatie: de extra inkomsten zullen beperkt zijn. Ik schat iets van tien procent bovenop de 250.000 euro die we nu bij de box office binnenkrijgen. En wat we bij Toneelhuis vrezen: dat ze tot nieuwe subsidiekortingen leiden.'

Valt er nog vooruitgang te boeken in de publieksofbouw?
Cassiers: 'Je zou verstedd staan. Sinds we zondagmiddagmatineeën geven en kinderopvang aanbieden, spreken we een nieuwe bevolkingsgroep aan: die van de jonge gezinnen.'
Bourlon: 'Studio 100 zet allerlei acties op voor kansarme groepen. Uiteindelijk willen we iedereen bereiken. We slagen erin om het volledige sociale spectrum in de

zaal te krijgen. Toch van wie Nederlands spreekt. Alloctonen zijn een ander verhaal. Misschien kan het helpen als ze zichzelf wat meer vertegenwoordigd zouden zien op het podium.'
Cassiers: 'Maar de nieuwe lichte op de theaterscholen weerspiegelt ook niet echt hoe Antwerpen bevolkt is. Er is gewoon onvoldoende kwaliteit. We hebben hierin een opdracht, maar ik zie weinig mogelijkheden om het

probleem op te lossen.'

Is er nog groei mogelijk voor grote kleppers als Toneelhuis en Studio 100?

Cassiers: 'Het buitenland heeft plots deuren geopend. Met de uitkoopssommen die we daar opstrijken, is de omzet gestegen tot 8,7 miljoen euro. Het geld van die extra inkomsten kunnen we integraal investeren in de artistieke werking.'

Bourlon: 'De activiteiten van Stu-

dio 100 buiten de Benelux groeien nog altijd. In Vlaanderen botsen we hier en daar op een verzadigingspunt. Maar we zitten niet stil. De zoektocht naar nieuwe inhoud drijft ons en daarin verschillen we van pure marketeers.'
 'Voor televisie werken we aan de herlancering van weggeedemsterde figuurtjes als Maya De Bij en Wicky De Viking. We hebben de Duitse firma overgekocht die de rechten bezat. Terwijl er een latente emotionele waarde zit in dat soort erfgoed dat hele generaties overleefd heeft. Grote zenders in Europa stappen mee in de nostalgie. Toen we een nieuwe animatiereeks van Maya De Bij aan TFI aanboden, moesten ze daar geen twee minuten over nadenken.'

Zijn kinderen de voorbije twintig jaar veranderd?

Bourlon: 'De kinderen zelf niet. De basisprincipes voor een goed verhaal ook niet. Wel is er een opvallende versnippering, door het gigantische aanbod waar kinderen via internet mee in contact komen.'

Cassiers: 'Toen ik zelf nog jeugdtheater maakte, waren niet de kinderen de struikelblok maar de leraars. Omdat ze niet in vijf zinnen konden samenvatten wat ze gezien hadden. Dat is nu gelukkig veranderd. Al kan je niet ontkennen dat scholen nog altijd op veilig spelen. Maar het jonge publiek heeft de voorbije jaren wel geleerd om iets vrijer met theater om te springen.'

'De beste cultuureducatie werkt volgens mij op deze manier: als je als kleine jongen of klein meisje plots een wereld ontdekt die veel groter en onbegrijpelijk is dan wat je gewend bent. En daarmee dan aan de slag gaan.'

'Podiumkunsten kunnen geborgenheid bieden. Maar regisseurs kunnen ook mensen doen twijfelen: dat is de functie van gesubsidieerd theater'

DE MORGEN, BRILJANT SPIEGELPALEIS VAN TEKST EN BEELD

YVES DESMET, 28 MEI 2011

Imposante 'Bloed & rozen' van Tom Lanoye en Guy Cassiers in het Toneelhuis

Briljant spiegelpaleis van tekst en beeld

Kan een voorstelling té mooi zijn? Als dat het onderwerp van gesprek is op de receptie achteraf, zit je als makers met een luxeprobleem. *Bloed & Rozen* is een esthetisch bombardement van schitterende tekst, beklijvende beelden en magistraal acteurstalent.

DOOR YVES DESMET

De kerk in de middeleeuwen, maar soms eigenlijk ook die van vandaag. Twee uitersten, wit en zwart, goed en kwaad. Maar ook weer niet. Want de maagd Jeanne d'Arc, optimistisch en vitalistisch, die Frankrijk en de kroon voor de Fransen heroverd op de Engelsen, hoort stemmen in het hoofd en is redelijk godsdienstwaanzinnig. Gilles De Rais, inspiratiebron voor alle latere Miswahaardverhalen, is bij zijn proces schuldig aan het misbruiken en vermoorden van honderden schandknappen, maar was ooit een gevierd ridder en trouw medrijder van Jeanne d'Arc en de kroon.

In het verborgene

In de grijze zone tussen goed en kwaad botsen ze allebei met de kerkelijke rechtspraak. Niet om wie ze zijn, maar om wat ze zijn gaan betekenen. Zodra haar rol als reider van het vaderland is uitgespeeld, wordt ze alleen maar een bedreiging voor het hof en de bestaande machtsstructuren, en moet er met haar worden afgerekend. Op een brandstapel, in de ban geslagen, zoals dat een eenvoudig volksmeisje betaamt.

Gilles De Rais' waanzin wordt te lang getolereerd, tot zijn verhaal van macabere excessen en zelfdestructie niet langer weg te stoppen valt en ook hij ter dood veroordeeld wordt. Als christen echter, in gewijde grond begraven. Zijn trouwe dienaar, een geestelijke, wordt in een afgelegen klooster verstopd, om daar in het verborgene te boeten. Iedere gelijkenis met bestaande personen en toestanden is absoluut niet toevallig.

Vanuit de spiegel van goed en kwaad komt telkens de centrale rol van het instituut kerk naar voren, waarbij haast woordelijk dezelfde requisieten gebruikt worden om af te rekenen met devote eerbareid en extreme wreedheid, waarbij de kerk er telkens in slaagt zichzelf als enige slachtoffer voor te stellen, en tegelijk als enige garantie op de rustige vastheid van een samenleving.

Die eeuwige en boeiende kernthema's worden onwaarschijnlijk goed gebracht.

Dankzij de prachtige tekst van Tom Lanoye, die zich nog maar eens absolute meester van het metrum toont. De rijke tekst zweeft in taal, binnenrijm en alliteraties, flitst moeiteloos tussen archaische zeggwijzen en actuele zinnestelsels die telkens een lach van herkenning oproepen. De dialogen zijn sterk, geloofwaardig en flitsend, de monologen pareltjes van geconcentreerde betekenis.

Dankzij de regie van Guy Cassiers, die erin slaagt - in een decor dat uit niet meer dan één groot en twee kleine projectieschermen bestaat - simultaan een wereld van katholieke gezag en kleine intimiteit te creëren. Die door projecties in projecties te vatten telkens weer spiegelpaleis oproept. Zoals wanneer twee acteurs aan

weersrijden van de scène, met de rug naar elkaar toe, door de projecties oog in oog komen te staan op het centrale scherm. Een huizenstukje van beeldtechniek.

Dankzij een supercast ook, waarin Abke Haring - toch de dertig voorbij - schijnbaar moeiteloos een indrukwekkend jonge en nog puberale Jeanne d'Arc neerzet. Er is de dreigende karakterkop en de fabuleuze stem van Johan Leysen, waarover een toeschouwer na afloop opmerkte dat wanneer de man alleen nog maar een gedicht zou voordragen in haar slaapkamer, dat al waanzinnig goede seks zou zijn. Er is de machiavellistische Jos Verbist, die als kerkelijk rechter moeiteloos lavert tussen gespeeld medelogen en brute machtpolitiek. Er zijn de engelstemmen van het Collegium Vocale die polyfoon eerst de stemmen in het hoofd van Jeanne en daarna de demonen in die van Gilles de Rais vertolken. En dan verbiedt plaatsgebrek ons om nog een individuele pluim te geven aan de andere acteurs, die ook perfect hun spiegelrollen waarmaken.

De enige kleine smet op deze magistrale voorstelling is misschien dat de dominantie van de techniek bij sommigen enige afstandelijkheid creëert

Bloed & rozen is niet alleen een literair, maar ook een technisch magistraal hoogstandje. Je wilt niet weten hoeveel looplijnen de acteurs moeten kennen, hoeveel tot op de centimeter gelokaliseerde plekken ze moeten innemen om het samenspel van klank, beeld en montage te laten kloppen. Dat zag je toen de microfoon van Johan Leysen het enkele replieken lang het afweert: onmiddellijk zak alles dan als een kaartenhuisje in elkaar. Die dominantie van de techniek werst dubbel, merkten we na afloop. Aan de ene kant laat het Cassiers toe prachtige tableaux te schilderen, waarbij de ene na de andere verwijzing uit de katholieke liturgie en iconografie wordt uitgebeeld - die kruisafneming van Gilles de Rais op het einde is adembenemend - maar aan de andere kant geeft het een te geconstrueerde indruk, die voor nogal wat toeschouwers een afstand creëerde. Er waren er nogal wat die esthetisch en cerebraal erg geraakt waren, maar hun hart wat verwaarloosd vonden. Maar dat lijkt toch eerder een luxeprobleem voor wat in zowat alle aspecten een topvoorstelling is.

De speellijst vindt u op www.toneelhuis.be

In *DM Magazine* van vandaag een interview met Tim Van Stenberg, die de kostuums voor *Bloed en rozen* ontwierp.

Exclusief bij De Morgen

De teksteditie van *Bloed & rozen* van Tom Lanoye krijgt u op woensdag 1 juni voor maar 4,95 euro extra bij uw krant.

FOTO: KOEN BROOS

■ Johan Leysen en Abke Haring zijn magnifiek gecast als de waanzinnige Gilles de Rais en de nog jonge, puberale Jeanne d'Arc.

DE STANDAARD, **BLIJKBAAR HEBBEN WE ENGELN EN DUIVELS NODIG**

JAN DESLOOVER, GEERT VAN DER SPEETEN, 21 MEI 2011

C8 | CULTUUR

DE STANDAARD
ZATERDAG 21, ZONDAG 22 MEI 2011

GUY CASSIERS EN TOM LANOYE OVER HUN VOORSTELLING 'BLOED & ROZEN'

'Blijkbaar hebben we engelen en duivels nodig'

Theatermaker Guy Cassiers en auteur Tom Lanoye bogen zich over de macht van de kerk in de middeleeuwen. Onderweg kwamen ze maagden en schurken tegen, maar evengoed Vangheluwe en Berlusconi. Het resultaat, *Bloed & rozen*, gaat volgende week in première.

**JAN DESLOOVER
GEERT VAN DER SPEETEN**
Bloed & rozen, een ambitieus theaterproject met een ronkende cast, moet een van de toppers van het seizoen worden. Ook internationaal, want na Antwerpen verhuist de voorstelling meteen naar het Festival van Avignon. Tom Lanoye schreef een nieuwe tekst rond twee historische figuren uit de vijftiende eeuw: Jeanne d'Arc en Gilles de Rais. Allebei botsten ze met het machtsapparaat van de kerk en werden ze ter dood veroordeeld na een proces. Eerder werkten Lanoye en regisseur Guy Cassiers al samen in *Mefisto for ever* (over kunst en extremerechts) en *Atropa* (over de militaire macht ten tijde van de Trojaanse oorlog).

Vanwaar de keuze voor Jeanne en Gilles?

Guy Cassiers: 'Het zijn twee uitersten, wit en zwart. Vandaar onze zoektocht naar het grijs, de zone waarin ze elkaar tegenkomen. Ons fascineerde hoe Jeanne en Gilles zich verhouden tot kerk, gerecht en maatschappij, vanuit een onmiskenbaar religieus standpunt. Ze werden gebruikt en misbruikt voor datgene waarin zij geloofden. En zeker in het geval van Gilles de Rais leidde geloof ook tot extremisme.'

Tom Lanoye: 'Vlak voor het verhaal maakte de katholieke kerk zich nog één keer sterk. Ze voerde processen vanuit een wereldlijke macht. *Bloed & rozen*, waarin we twee processen volgen, is een theaterstuk als een spiegel. Het

begint optimistisch en vitalistisch met Jeanne d'Arc, die alles wilde veranderen. Je ziet hoe de kerk van dat meisje een mythe maakte. Ze werd gerecupereerd, omdat ze bruikbaar bleek voor het instituut. Na de bevrijding van Orléans, de kroning van de koning in Reims en het verjagen van de Engelsen, was haar rol uitgespeeld. Ze moest verdwijnen, liefst definitief. Daarom werd haar as in de Seine gestrooid, zoals bij het zeemansgraf van Bin Laden. Het monster mocht geen bedevaartplek krijgen. Pas bij het begin van de twintigste eeuw is Jeanne door de kerk gerehabiliteerd en heilig verklaard.'

'In het tweede deel van *Bloed & rozen* komen dezelfde acteurs terug, maar dan in andere rollen, die een nieuw licht werpen op hun personage. Deel twee is de nachtkant, een verhaal van excessen en zelfdestructie. De aristocraat Gilles de Rais had vermoord en honderden kinderen op een sadistische manier omgebracht tijdens seksorgiën. Maar omdat hij berouw betoonde, werd hij daarvoor alleen maar beloond. Hij was een bruikbare showfiguur geworden voor de macht van de kerk. In tegenstelling tot Jeanne d'Arc werd hij in gewijde grond begraven.'

Cassiers: '...waaruit je kunt afleiden dat de maatschappij engelen en duivels nodig heeft.'

Jeanne d'Arc is nog altijd actueel. Het Front National claimt haar zelfs als beschermster van het land.

Lanoye: 'Het valt op hoe volkse propaganda met de feiten omringt. De gevoelige thema's van de middeleeuwen waren maagdelijkheid, zuiverheid, mannelijkheid en vrouwelijkheid. Het dragen van mannenkleden werd voor een vrouw als een zwaar vergrijp aangezien. Dat Jeanne d'Arc zich als een man kleedde, moet een subversieve daad zijn geweest. En wat blijkt? In de recuperatie door het Front National zien we haar als een bevallige, langharige hinde opduiken.'

De ondervraging begint met de legendarische 'Zeg ne keer' van kardinaal Danneels. Een kans die u niet kon laten liggen?

Lanoye: 'De actualiteit overvalt je, als je met zo'n thema bezig bent. Maar ook het omgekeerde gebeurt. Dat de beschermeling van Gilles naar een afgelegen klooster vertrekt: ik zweer je dat ik dat geschreven heb in Buenos Aires, zonder iets van de Belgische actualiteit af te weten.'

'In *Bloed & rozen* komen twee bisschoppen voor. Hun argument tegenover de beschuldigde luidt twee keer: niet u, maar wij zijn het slachtoffer. Dat klinkt toch zeer herkenbaar? Van de bisschoppen krijg je ook een echo te horen van het beruchte VT4-interview van Vangheluwe. Dat we allemaal zondaars zijn. En dat niemand de ander iets te verwijten heeft. De link is wel duidelijk, denk ik. Je ziet in *Bloed & rozen* hoe een jonge persoon op een gruwelijke manier wordt uitgeschakeld, zonder enige terughou-

dendheid. Het is een typisch katholiek, oudtestamenteel motief: één persoon wordt uitgekozen om alle zonden te dragen.'

'Wat mij interesseerde, was de tragiek van Gilles en Jeanne, maar ook hoe de kerk als instituut daarmee omgaat. Wat telkens terugkeert, is dat de kerk zich bedient van een retoriek die haar sterk houdt, maar ook monsters creëert. Het centrale element is daarbij de biecht, als een sharia-rechtbank op een vierkante centimeter. Je kunt de absolutie krijgen, één op één, zolang je maar berouw vertoont. En dat zet de deur naar misbruik wagenwijd open.'

Cassiers: 'Als je dit stuk over tien jaar speelt, zouden er weer nieuwe actualiteitsmomenten opduiken die je stelling staven. Voor een deel is dat toeval. Zo was het nieuws rond de spaak gelopen verhouding tussen koning Albert en zijn zoon Laurent een mooi cadeau, omdat in dit stuk hetzelfde gebeurt tussen een koningmoeder en haar zoon, de dauphin.'

De macht van de kerk is verkruid en niet meer vergelijkbaar met vijfhonderd jaar geleden. Hoe komt dat aan bod?

Lanoye: 'Hola, wacht even. Misschien is het in Vlaanderen nog moeilijk om de kracht van de kerk te voelen. De zaak-Vangheluwe heeft daar zeker een rol in gespeeld. Maar in Italië zie je dat politiek en katholicisme nog sterk vermengd zijn.'

'De zaligverklaring van paus Johannes Paulus II vond niet toevallig op 1 mei plaats. De media hoefden dan geen speeches of 1-meibetogingen in beeld te brengen. Berlusconi kreeg bovendien een podium cadeau, in aanwezigheid van alle wereldleiders. Zo kon hij moeiteloos de geruchten de kop indrukken dat niemand hem ernstig neemt.'

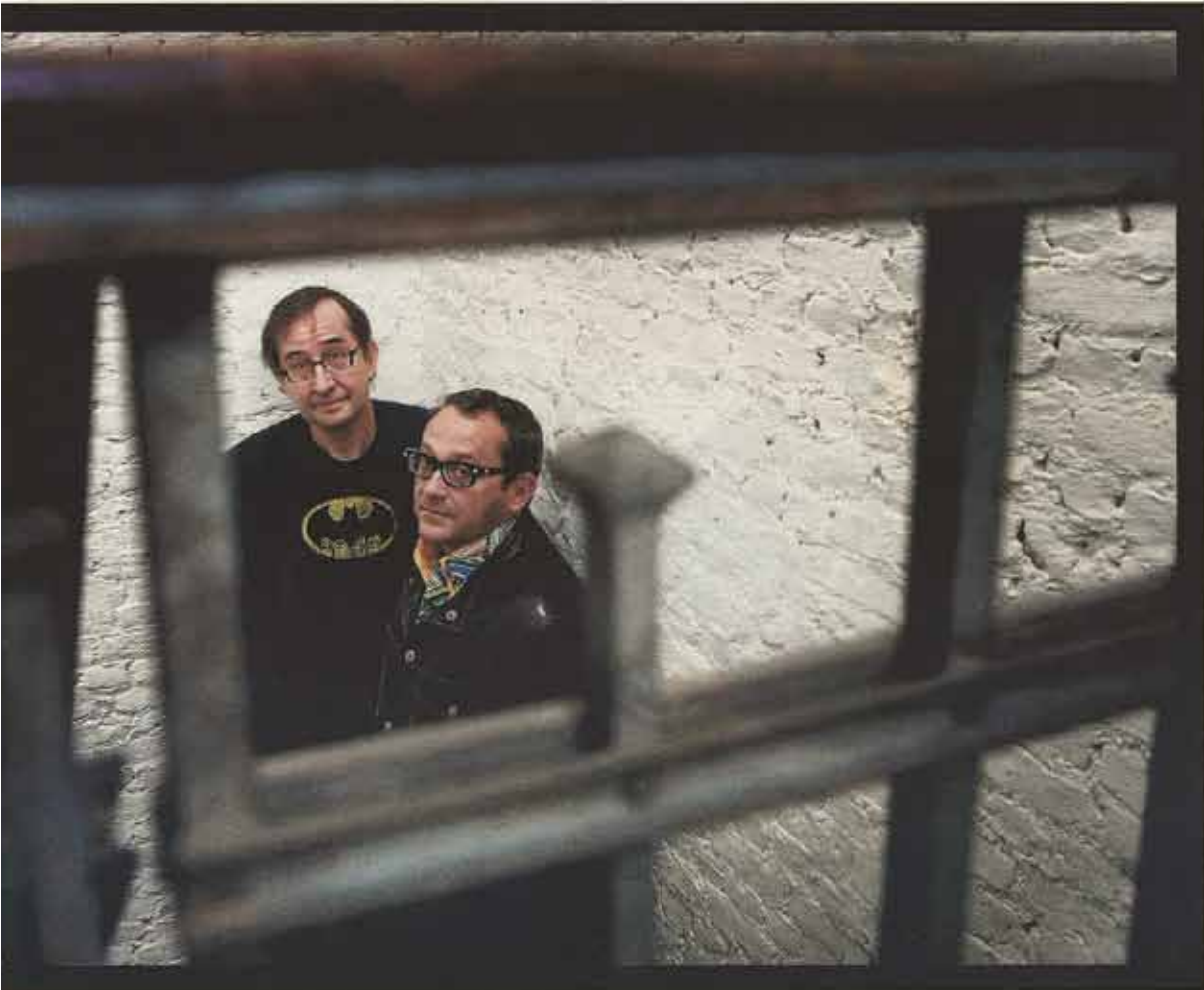
'Het Vaticaan is voor mij nog altijd een theocratische stadstaat in het hart van Europa, met eigen ambassadeurs en wetgeving. Wij staan zo iets blijkbaar toe, terwijl we elders de theocratie bestrijden. Hoe een *bungabunga*-president een pact sluit met het Vaticaan, die je de wegmoefflaars van pedofiele kunt noemen, dat is voor mij één groot complot. Religieuze en politieke macht die zich verstrengelen: *big time!*

Hoe staan jullie zelf tegenover kerk en geloof?

Lanoye: 'Wat mij het meest stoort, is het ontbreken van vrouwen in de katholieke structuren. Jeanne d'Arc werd terechtgesteld omdat ze een vrouw was. Als on-

DE STANDAARD
ZATERDAG 21, ZONDAG 22 MEI 2011

CULTUUR | C9

Guy Cassiers en Tom Lanoye: 'Eén persoon wordt uitgekozen om alle zonden te dragen; het is een typisch katholiek motief.' © Bart Van der Moeren

geletterde stond ze tegenover meer dan honderd oude venten, die tegelijkertijd op haar geilden en een grote afkeer van haar hadden. De slang stond voor hen, en ze was aantrekkelijk.
'Wat seksueel misbruik betreft: treedt er daarbij niet vaak een onuitgesproken mannsolidariteit in werking? Ik maak me sterk dat je een ander verhaal zou krijgen als er op de hoogste niveaus een duidelijker matriarchaat zou bestaan. Als ook moeders in de hoogste cenakels mee zouden kunnen discussiëren over kinderen die misbruikt zijn. Niet het celibaat, maar de afwezigheid van

vrouwen in de kerk is de oorzaak van veel problemen.'
'Daarnaast koester ik ook bewondering en dankbaarheid voor figuren als Anton Van Wilderode, van wie ik les gekregen heb. Ik kan best het engagement zien van individuele geestelijken. En ook al ben ik een ketter, ik besef ook dat er goede kanten zijn aan het geloof. Maar daarnaast erger ik mij aan de groepsprivileges die een machtsgroep opeist, omdat ze het gelijk aan haar kant denkt te hebben.'

Cassiers: 'Ik ben opgevoed in de jaren zeventig, met hun rare kronkels. Mijn ouders vonden dat

ik gedoopt moest worden, zodat niemand het hen achteraf kwalijk kon nemen dat ze het niet hadden gedaan. Maar de relativering was zo groot dat niemand het geloof ernstig nam. Laat staan dat er behoefte was om zich ertegen af te zetten.'

Lanoye: 'In jouw geval, Guy, mag je toch de culturele traditie niet onderschatten. Jij bent een regisseur met een zeldzaam gevoel voor taal, poëzie én beeld. In een calvinistische omgeving zou je werk er totaal anders uitzien. Kijk naar het type kostuums dat je aan Tim Van Steenberghe (vaste kostuumontwerper van Guy

Cassiers, *red.*) vraagt. De zegeningen van de traditie: ze zijn rijk.'

Waarom was er muziek nodig bij deze voorstelling?

Cassiers: 'Jeanne d'Arc was iemand die stemmen hoorde. We zetten ze letterlijk op het podium, geïnspireerd op teksten van Hadewych. We zijn uitgekomen bij polyfonie, een veelheid van stemmen die elk hun eigen melodie behouden. Dominique Pauwels zette ze op muziek, het Collegium Vocale voert ze uit. De toeschouwer moet zelf maar uitmaken of Jeanne psychotische stemmen hoort, of stemmen van God.'

'Bij Gilles gebeurt het tegenovergestelde: het zijn demonen die hem komen plagen. Zijn proces lijkt meer op het tribunaal van Den Haag en hoe machtshebbers zich verdedigen. Dat gebeurt telkens volgens hetzelfde stramien en met dezelfde vragen: wie zijn jullie? En waarom zou ik deze rechtbank moeten erkennen?'

In Avignon speelt het stuk in het voormalige pausenpaleis. Gezien het thema een beladen ruimte.

Cassiers: 'De binnenkoer is ook

een moeilijk te bespelen ruimte. Maar we hebben er wat op gevonden, door Avignon zelf in de voorstelling binnen te halen. Er is geen decor bij *Bloed & rozen*. Er worden alleen beelden geprojecteerd die we zelf in het Palais des Papes hebben gedraaid. De acteurs worden deel van de filmopnames. Het verhoogt het voyeuristische element, alsof je als toeschouwer op een filmset zit.'

Lanoye: 'Als we in Avignon spelen, wordt het helemaal een spiegelpaleis. De stenen krijgen betekenis. Het zal lijken alsof de personages verpletterd worden door wat de kerk heeft neergezet.'
'Avignon wordt een avontuur. Op die plek Franstalig ergoed spelen, in het Nederlands, met Franse ondertitels: dan begeef je je recht in het hart van de francofonie. Kom nu nog eens af met het verwijt dat we de Franse identiteit niet bevragen.' (*lacht*)

'Bloed & rozen', van 26 mei tot 10 juni in de Bourla in Antwerpen. Tournee in het najaar.

• 'Niet het celibaat, maar de afwezigheid van vrouwen in de kerk is de oorzaak van veel problemen'

THE FINANCIAL TIMES, SANG ET ROSES / AVIGNON FESTIVAL, FRANCE

CLARE SHINE, 27 JULI 2011

The Financial Times – 27 juli 2011

Sang et Roses / Des Femmes, Avignon Festival, France

July 27, 2011 5:34 pm - By Clare Shine

The brazen ability of the powerful to manipulate convenient scapegoats and inconvenient truths drives *Sang et Roses: Le Chant de Jeanne et Gilles*, the ambitious new play by Belgian author Tom Lanoye. You could almost hear the sighs of satisfaction and relief rippling round Avignon's medieval Palace of the Popes as this production unfolded: historical substance with overt contemporary echoes, interesting structure, a sterling cast, innovative scenography and rich choral polyphony.

Lanoye's two-parter starts with Joan of Arc's journey, inspired by divine "voices", to deliver Orleans from the perfidious English and get the ineffectual Dauphin crowned king, before her expedient conviction as a heretic. The second part homes in on Gilles de Rais, the powerful aristocrat fascinated by Joan, who slithers into serial sadistic killing alongside his monk lover, Francesco Prelati, and meets a gruesome end when the church ceases its wilful blindness. Avoiding tidy opposition of virtue and vice, the text probes the cracks between religious and judicial process, and the chilling ways in which societies can turn on those living by once accepted rules.

Director Guy Cassiers, of Antwerp's Toneelhuis, again reveals his sensitive mastery of technology in theatre. Conventional stagecraft combines with giant projections from near-invisible cameras to provide TV-style close-ups, distort shadows or show hidden intrigues. The gothic walls of the Cour d'Honneur become a living extension of the action, physically capturing the agony of Joan's imprisonment. Moveable screens bring the palace's interiors to life, glow with fire and spin round to evoke devilish alchemy. From the darkness come the angelic singing of the Collegium Vocale Gent, invoking Joan's heard voices and Gilles' demons.

This deft juggling of perspective is carried through to the direction of the actors, whose microphones allow for extraordinary intimacy despite the venue's scale. There are no weak links but Abke Haring deserves special mention for carrying off the very different roles of Jeanne and Prelati with such concentrated physical intensity and lucidity. Johan Leysen is magnificent as Gilles, combining sensual cruelty with wry intelligence and vibrant passion. And Katelijne Damen is pure scheming poison as the virginity-testing queen.

DE STANDAARD, DE MEESTERLIJKE HEILIGEN EN MONSTERS

GEERT VAN DER SPEETEN, 30 MEI 2011

ds2

DE STANDAARD MAANDAG 30 MEI 2011

DE UITNEEMBARE BIJLAGE

CULTUUR • MEDIA • WETENSCHAP

Gil
Scott-Heron:
dood van een
gevoelsreiziger

> CULTUUR D2

Herman Van
Molle: 'Je mag
tegenwoordig
echt niets meer
zeggen'

> MEDIA D4

© Koert Broos

De meesterlijke
HEILIGEN EN MONSTERS
van Lanoye & Cassiers

'BLOED EN ROZEN' IS PAKKEND THEATER VAN VLEES EN BLOED

'Bloed en rozen': technisch huizenstukje. © Koen Broos

VAN ONZE REDACTEUR
GEERT VAN DER SPEETEN
ANTWERPEN | *Bloed & rozen* begint met een schietgebedje van Jeanne d'Arc en eindigt met het 'amen' van Gilles de Rais. Daartussen: twee spektakelprocessen, een brandstapel, godslastering en sodomie, en veel gekonkel in de coulissen van de macht om dat allemaal een plaats te kunnen geven.

Een geschiedenisles over de woeelige middeleeuwen, ter lering en vermaak? Jos Verbist hoeft als bisschop Cauchon maar de woorden 'Zeg ne keer' uit te spreken bij het proces van Jeanne d'Arc, of we zitten midden in de actualiteit. *Bloed & rozen* gaat over vijftiende-eeuwse heiligen en monsters, over een soldaat van God en een geperverteerde alchemist en kinderlokker. Maar de parallellen met vandaag liggen voor het rapen. Schuldig verzuim en hypocrisie, daders die de afzondering van het klooster opzoeken, het zalvende gezemel en gepreek van de clerus: we herkennen het meteen. Deze groots opgezette theaterproductie sluit aan bij de triptiek van

de macht' van Het Tonselhuis. Ze laat zien hoe ondoorgankelijk de wegen van de kerk zijn, maar ook hoe voorspelbaar. Hoe het Jeanne en Gilles vergaakt: het mechanis-

me is twee keer hetzelfde. Een figuur met aanzien wordt ingeschakeld in de missie van de kerk en het hogere doel. Om na bewezen diensten uitgeschakeld te worden.

Tom Lanoye laat de lotgevallen van de twee hoofdfiguren ingeniëus in elkaar vloeien, door ze te spiegelen. Zijn complexe tekst

Op de brandstapel in hightech

In een decor van bijna niets duiken Guy Cassiers en Tom Lanoye de donkere middeleeuwen in. Geloof en verraad spelen de hoofdrol in het machtige theaterfresco 'Bloed & rozen'.

vonkt en knettert als de brandstapel van Jeanne d'Arc. Het scherpst is zijn pen als hij twee getuigen (rollen van Stefaan Degand en Johan Van Assche) de wandaden van Gilles de Rais in detail laat oproepen. De perverse wordt een *danse macabre* in woorden, gruwelijk en fascinerend tegelijkertijd.

Apocalyptisch

Lanoye toont zich als een zwierige taalkunstenaar, die geen binnenrijm onbenut laat en graag scoort met oneliners. Zijn puntige tekst is een cadeau voor de acteurs. Met dank aan een droomcast, onder wie de meest sonore stem van het Nederlandse taalgebied, Johan Leysen, en een verrassend spitse Abke Haring als Jeanne d'Arc. Haar sterfscène, te midden van rondtollende beelden, is een van de mooiste van de voorstelling. Bij de veelstemmigheid horen ook de goddelijke influisteringen van Jeanne en de spokende demonen van Gilles. Ze zijn toevertrouwd aan de zangers van Collegium Vocale, die hier helaas niet alle polyfone registers kunnen opentrek-

ken. Regisseur Guy Cassiers brengt *Bloed & rozen* vernuftig op de scène. Daarvoor heeft hij nauwelijks meer nodig dan twee camera's en een videoscherm, in de vorm van een metershoge maliën-kolder. De livebeelden worden gemixt met een gefilmd decor: het Pausenpaleis in Avignon, waar de voorstelling deze zomer ook te zien zal zijn. De zetel van de kerkelijke macht wordt hier de achterkamer waar gewichtige beslissingen genomen worden. Ook de pauselijke keukenschouw komt in beeld, in een apocalyptische scène die van roetzwart langzaam naar bloedrood kleurt. De barokke kostuums van Tim

Lanoyes tekst vonkt en knettert als de brandstapel van Jeanne d'Arc

Van Steenbergen toveren kostelijke praalhanzen te voorschijn. Een detail is veelzeggend; op diverse plaatsen zijn er handen op het brokaat bevestigd. Het wekt de suggestie dat er altijd wel een schim is die deze personages op de schouders kan tikken. Ze zijn gegijzeld door de posities waarin ze verzeild raken. De Cassiers-aanpak leidt in *Bloed & rozen* tot een technisch huizenstukje. Hij drijft de kunst van de suggestie ten top, met zelfs een glimp van een naar Orléans oprukkend leger. Hoe kwetsbaar dit hoogvormelijke theater is, bleek tijdens de première. Toen de microfoon van Johan Leysen even uitviel, was ook de suggestie meteen foetsie.

Bloed & rozen is niettemin pakkend theater van vlees en bloed. Het roept een wringende intimiteit op; precies omdat de camera's het gekonkeloes en de heimelijke terzijdes, de wierook en de tranen, opblazen tot de dimensies van het cinemascherm. Hoe je zonder veel hoogdravendheid toch de emoties kan doen zinderen, deze voorstelling is er een uitgelezen demonstratie van.

'Bloed & rozen', gezien op 26 mei in de Bourla in Antwerpen. Tot 10 juni. Tournee vanaf 31 januari tot 17 maart 2012.
★★★★☆

ONLINE
www.toneelhuis.be

LE MONDE, JEANNE D'ARC ENFLAMME LA COUR D'HONNEUR

FABIENNE DARGE, 24 JULI 2011

16 Culture

Le Monde

Dimanche 24 - Lundi 25 juillet 2011

Jeanne d'Arc enflamme la Cour d'honneur

En mêlant les destins de la paysanne de Domrémy et de Gilles de Rais, Guy Cassiers offre un spectacle admirable

Théâtre

Avignon
Envoyée spéciale

La voilà enfin, la grande création théâtrale que l'on attendait depuis le début de ce Festival d'Avignon, qui semble voué depuis quelques éditions à offrir plus de bonheurs du côté de la danse que de l'art dramatique. Avec *Bloed & Rozen. Het Lied Van Jeanne en Gilles* (*Sang & Roses. Le Chant de Jeanne et Gilles*), qui a été salué debout par une large partie du public de la Cour d'honneur du Palais des papes à l'issue de la première, vendredi 22 juillet, le metteur en scène flamand Guy Cassiers emmène dans un sacré voyage théâtral, poétique et réflexif. Un voyage où le bien, incarné par Jeanne d'Arc, et le mal, personnifié par Gilles de Rais, sont envisagés comme les deux facettes d'une même médaille de résistance à la perversité du pouvoir.

Le voyage est d'abord théâtral, parce que ce que l'on voit en premier, c'est l'époustouflante maîtrise formelle à laquelle est parvenu le théâtre multimédia et multisensoriel de Guy Cassiers. Le public d'Avignon, où le metteur en scène est venu presque tous les ans depuis 2006, connaît bien maintenant cet univers sophistiqué où l'image, filmée en direct sur le plateau, le son, la musique et la lumière jouent à parité avec des acteurs remarquablement dirigés.

Dans l'espace de la Cour d'honneur, décor moyen-âgeux idéal et utilisé comme tel, l'art de Guy Cassiers se déploie magnifiquement, dès les premières scènes, qui voient l'arrivée de la jeune paysanne de Domrémy à la cour du dauphin. Filmé en gros plan, le visage

de Jeanne s'inscrit sur l'écran composé de plaques de métal – comme les écailles d'une armure – arriéré devant la muraille du palais. Jeanne entend ses voix, qui sont celles des neuf chanteurs du Collegium Vocale de Gand, présents sur le plateau.

Les scènes de la réception de Jeanne à la cour et du couronnement du roi à Retms sont traitées par Guy Cassiers en tableaux dignes de la grande peinture flamande, et somptueusement grotesques. De ce grotesque participent notamment les extraordinaires costumes de Tim Van Steenberghe. Ils ne sont pas seulement d'une beauté inouïe : chacun d'eux est

L'image, le son, la musique et la lumière jouent à parité avec des acteurs remarquablement dirigés

doté de mains postiches, qui donnent une image synthétique de chaque personnage – mains enlaçant la taille de la reine Isabeau de Bavière, à la réputation sulfureuse ; mains jointes en prière de Jeanne ; mains enserrant l'épée de Gilles...

Sans cesse, Cassiers joue du dialogue entre la présence réelle des comédiens, qui, dotés de micros HF, ne forcent jamais le jeu, et l'image, ou les images, superposées, qui permettent notamment d'inscrire les personnages dans l'espace intérieur du palais. Ces superpositions d'images culminent dans la scène du bûcher, qui évoque, sans s'appesantir, Renée Falconetti dans le *Jeanne d'Arc* de Dreyer. Ce que fait là Cassiers est vraiment fascinant,

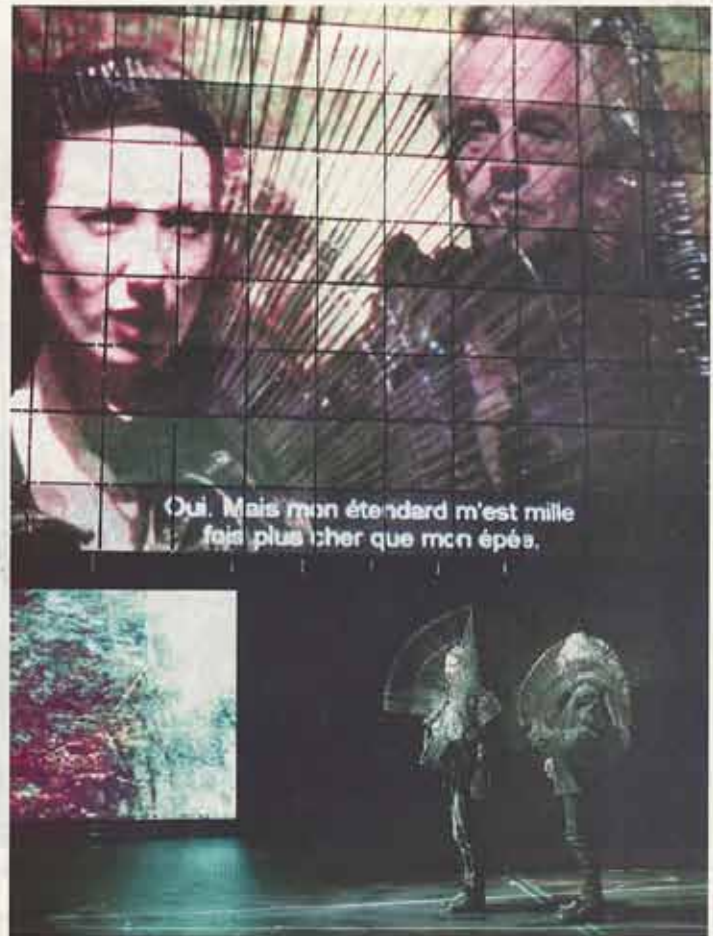
qui calcine l'image de la condamnée, maintenant projetée sur la pierre nue du Palais des papes – quel symbole ! – avant de changer de focale et de faire disparaître Jeanne dans la muraille.

Alors oui, c'est d'abord tout cela que l'on voit, avant que, peu à peu, le sens du projet de Guy Cassiers et de l'écrivain Tom Lanoye de mettre en regard les destins de Jeanne et de Gilles de Rais n'apparaisse. Dans la deuxième partie de *Sang & Roses*, on retrouve Gilles de Rais, dix ans après la mort de Jeanne. On le sait, le maréchal, possédé par ses démons, s'adonne dorénavant à l'alchimie, à la sorcellerie, à des actes sadiques et au meurtre de jeunes garçons.

L'intelligence de Guy Cassiers et de Tom Lanoye, qui signe ici un texte de très haute tenue poétique, est de faire de ce personnage sadien avant l'heure – auquel Georges Bataille a consacré un livre, *Le Procès de Gilles de Rais* –, le double noir de Jeanne, en cette fin de Moyen Âge où le bien et le mal prennent de nouveaux visages.

C'est la violence du pouvoir ecclésiastique et politique qui se dessine alors, en des scènes shakespeariennes. Le roi conclut sa relation incestueuse avec sa mère en l'envoyant en exil et abandonne Jeanne. Mgr Cauchon utilise Jeanne, puis la condamne quand elle ne lui est plus d'aucune utilité. Mgr de Malestroït ferme les yeux sur les actes barbares de Gilles, qui lui sont connus, puis le condamne quand le jeu politique l'impose.

Si l'on est pleinement au théâtre, c'est notamment grâce à des comédiens fabuleux, comme toujours chez Guy Cassiers. De la Jeanne d'Abke Haring, on se souviendra longtemps : son jeu est aussi pur et intense que son visage aux che-

Au-dessus de la scène, un écran composé de plaques de métal. PATRICK AVENTURIER/WIREIMAGE

veux courts, qui garde entier le mystère de Jeanne – mystère de la foi, devenu encore plus profond en notre temps.

Comme on se souviendra du Gilles de Rais de Johan Leysen, barbare, complexe, séduisant, dérangeant. Ou encore de la reine de Katerina Damen, ensorcelante manipu-

latrice, brisée par les hommes. De toute évidence, les Flamands savent de quoi ils parlent lorsqu'ils évoquent, en les mêlant, la folie, la politique et l'Eglise catholique. ■

Fabienne Darge

Festival d'Avignon. « Bloed & Rozen. Het Lied Van Jeanne en Gilles »

(« Sang & Roses. Le Chant de Jeanne et Gilles »), de Tom Lanoye. Mise en scène : Guy Cassiers. Cour d'honneur du Palais des papes, à 22 heures, jusqu'au 26 juillet. Durée : 2h30. En néerlandais surtitré. Tél. : 04 90 14 14 14. De 13€ à 38€. Puis tournée européenne jusqu'en mars 2012, notamment à Paris, au Théâtre de l'Odéon, du 8 au 12 février 2012.

DE STANDAARD, PLEIDOOI VOOR EEN HARTSTOCHT

WOUTER HILLAERT, 3 OKTOBER 2011

DE STANDAARD
MAANDAG 3 OKTOBER 2011

GUY CASSIERS VERDEDIGT DE ONDERBUIK

Pleidooi voor

‘Het mystieke huwelijk’, deel twee van de trilogie ‘De man zonder eigenschappen’ van het Toneelhuis, onderzoekt de kracht van troebele hartstochten.

VAN ONZE MEDEWERKER
WOUTER HILLAERT

BRUSSEL | Leve het volle theater! Het graaft tot de diepste onzekerheden van de mens over zijn bestaan: wie ben ik en waarom? Het doet dat in een literaire en visuele taal die je elders nooit hoort of ziet. Het kwadrateert daarmee die individuele identiteitscrisis tot een hele maatschappijorde: wie zijn wij, waar moeten we samen heen, vandaag?

Dat lijkt allemaal nogal wieses, maar in de praktijk zie je zelden theater zoals de trilogie *De man zonder eigenschappen*, naar Robert Musils gelijknamige Europese roman uit 1930-1932. De mens als geval, de taal als wapen en de maatschappij als idee: ze gaan hier vol in elkaar op. Musils beeld van de geestesverwarring in het Oostenrijks-Hongaarse Rijk, voor en na de Eerste Wereldoorlog, voelt ook nog erg

bij de tijd. Voortdurend gaat er een denkbeeldig lichtje pinken: Belgische politiek, Belgische politiek, Belgische politiek.

Niet zozeer omdat Cassiers' tekstbewerking voor *Het mystieke huwelijk* openlijk knipoogt naar Bart De Wever ('nil volentibus arduum') of Vande Lanotte ('Je kan een paard naar het water brengen...'). Wel omdat die tekst steeds terugkomt op de impasse van het heldere doorzicht, van het hogere verstand. 'De geest', klinkt het ergens, 'is maar beperkt regeringsgeschikt.' Het is de troebelheid die regeert. De onderbuik.

Dat is natuurlijk al vaker beweerd: dat onze huidige crisis er een zou zijn van het Europese verlichtingsideaal. Het Toneelhuis stelt een relevante bijvraag. Kan die geraakte rede niet ook een oplossing uit de crisis zijn?

Opvallend: van de vrouwelijke

DE STANDAARD
MAANDAG 3 OKTOBER 2011

hartstocht

personages op de scène zie je eerst de handen. Gracieuus wentelen ze omhoog van achter een divan of aan de piano, dan pas volgt de rest. Hun stem spreekt niet de taal van het hoofd, zoals Cassiers dat anders altijd uitlicht. Ze verdedigt wat in het lichaam aan waarheden huist, en aan alle ratio ontsnapt. Lusten, intuïtie, erotiek, immoreel gedrag.

Trompe-l'oeil

Centraal in *Het mystieke huwelijk* staat Agathe, zus van hoofdpersoon Ulrich. Hun vader is net begraven, dat drijft hen samen tot iets wat je ontluikende liefde kan noemen, ver van het politieke Wenen. Het maakt dit tweede deel aardser, intiemmer, meer dialogisch. Liesa Van der Aa en Tom Dewispelaere blijken ook een sterk tweespan. Ze krijgen binnen Cassiers' onderkoelde aanpak meer

ruimte dan ooit om te spelen.

Ook de rest van de voorstelling zoomt in op duistere hartstochten, tragisch aan de leidband gehouden door het hoge woord. Waar ligt de grens tussen platonsche mystiek en de verlokking van incest? Waarin verschilt mannelijk van vrouwelijk verlangen?

Antwoord: die grens is niet af te lijnen. Als *Het mystieke huwelijk* zich ergens door kenmerkt, is het de dramaturgie van de verdubbeling, van het trompe-l'oeil. Meermaals schuift een dambordachtig doek naar beneden, waarop het projectiebeeld van een bibliotheek, bron van rationeel inzicht, oneindig vertroebelt. De waarheid van het verlangen is er één vol valkuiljes.

De politieke vertaling daarvan biedt de labiele Clarisse (Katelijne Damen). Gefilmd als een dubbel gezicht pleit ze voor irrationeel geloof en ongerijmde daadkracht, tegen het failliet van de intellectuele elite. 'Wie de wereld begrijpt en verklaart, zal hem nooit veranderen.'

Je ziet zelden theater zoals de trilogie 'De man zonder eigenschappen'

De kracht van Musil, en de al bij al sobere vormvertaling van Cassiers, is dat ze je met dat bizarre appel aan de onderbuik steeds meer weten in te palmen. Wijzelf en dit land hebben hartstocht nodig, weet je tegen het slot. En we moeten vertroebelde kwesties sneller als een rijkdom zien dan als een probleem.

Zo blijft het paradoxaal hoe *Het mystieke huwelijk* toch vooral je intellect blijft aanspreken, en niet echt je gevoel. Misschien omdat echt vol theater slechts een idee fixe is?

Tot 9 okt en 9-10 dec in de Bourla, Antwerpen (03/224.88.44). Op reis tussen 18 okt en 5 nov, in Hasselt, Leuven, Brugge en Gent.

★★★★☆

De mens als geval, de taal als wapen en de maatschappij als idee: ze gaan in 'Het mystieke huwelijk' vol in elkaar op. © Koen Broos

DE MORGEN, EEN PARELTJE VAN VORM EN INHOUD

YVES DESMET, 3 OKTOBER 2011

'Het mystieke huwelijk' van Guy Cassiers in het Toneelhuis overtreft de verwachtingen

Een pareltje van vorm én inhoud

ANTWERPEN • Het nieuwe theaterseizoen is al een maand op gang en het bleef uitkijken naar de eerste toproductie. Gelukkig zijn er dan Guy Cassiers en zijn ploeg van het Toneelhuis om je op je wenken te bedienen. Puur genieten was dit.

DOOR YVES DESMET

Guy Cassiers is een regisseur wiens naam niet eens op de affiche moet staan om onmiddellijk een stuk van hem te herkennen. Hij heeft in de loop van de jaren zijn eigen stijl en taal ontwikkeld, die hij zich steeds meer eigen maakt, uitpuurt en tegelijk vernieuwt: zijn projecties, in deze voorstelling zeer sober gehouden, waarmee hij met wat latten en doeken zoveel sferen en locaties kan oproepen en die hem toelaten zijn acteurs haast minimalistisch te laten spelen. Iedere opgetrokken wenkbrauw wordt uitvergroot tot een gigantische close-up. De microfoontechniek ook, die het hele register van de kleinste zucht tot de hardste schreeuw een plaats geeft.

Cassiers is ook een kunstenaar die zich durft te omringen met ander talent: de ondersteunende, maar zo essentiële soundscape van Diederik De Cock, het licht van Enrico Bagnoli, dat nu eens een *film noir*-uitstraling geeft, dan weer een discotheek oproept, de zeer theatrale maar zo

Guy Cassiers is een kunstenaar die zich durft te omringen met ander talent

functionele en mooie kostuums van Valentine Kempynck. Alleen al de vormelijke aankleding is een esthetisch genot om te bekijken en te beluisteren.

Bovendien speelt de ploeg van het Toneelhuis werkelijk de pannen van het dak. Niet alleen de twee hoofdrollen staan er als een huis, maar ook een ingehouden hysterische Katelijne Damen en een in de liefde ontgoochelde, seksueel geobsedeerde Gilda De

Bal zetten een wauw-prestatie neer. Vic De Wachter als Graaf Leinsdorf en Marc Van Eeghem als generaal Stumm zorgen dan weer voor de grimmig-hilarische noot met hun commentaar op de politieke realiteit en de intriges. Zelden zie je mensen met zoveel spelplezier met elkaar staan te dollen op een podium.

Schatkamer aan betekenissen

En dan hebben we het nog niet eens over het stuk zelf gehad. Ook dat is een schatkamer aan betekenissen en gedachten, zelfs zozeer dat je zin hebt om te vragen of ze niet af en toe een slow motion-replay zouden kunnen inlassen, om het bombardement even rustig opnieuw te kunnen ondergaan. Mooie en diepe observaties worden afgewisseld met pseudo-intellectualistisch inhoudsloos gezwam, en de personages weten dat vaak niet uit elkaar houden, zodat telkens weer als *running gag* de vraag moet gesteld worden: heb jij dat nu eigenlijk begrepen?

Ook het tweede deel van de *Man zonder eigenschappen* speelt weer in de nadagen van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie, de grootste multiculturele, multi-etnische, multilinguïstische en grootste natie die Europa kende. Een staat die al bij al behoorlijk functioneerde, maar ten onder gaat aan haar eigen onbehagen en verveling. Waar woorden steeds betekenislozer worden en iedereen droomt van de Grote Daad die de dingen eindelijk ideaal zou kunnen maken. En als God dat niet kan, loopt er misschien wel ergens een radicale gek rond die het zou kunnen oplossen. De politieke elite zit er gevangen in een cocon van het eigen gelijk en de grote intriges, waarbij eigenbelang, hooggestemde idealen en dromen de plaats van de werkelijkheid daarbuiten innemen.

Iedere vergelijking met bestaande figuren en toestanden is dan ook absoluut geen toeval. Zij die eerst geloofden in een politieke oplossing, zijn gedestilluseerd en zoeken hun heil in de revolutionaire kracht van seksualiteit of zelfs moorddadige waanzin.

Of, in het geval van het verboden liefdeskoppel-broer Ulrich (Tom De Wispelaere) en zuster Agathe (Liesa van der Aa)-in de herin-

■ Tom De Wispelaere vertolkt in *Het mystieke huwelijk*, het tweede deel van *De man zonder eigenschappen*-trilogie, de rol van de jonge Ulrich.

nering aan een onschuldige jeugd waarin alles nog wel mogelijk was en aanvaard werd. Maar nu ze volwassen zijn en hun twee-eenheid incestueus dreigt te worden, is er de ethische en maatschappelijke onmogelijkheid om daar naar terug te keren.

Het hele stuk door bouwt zich de spanning op van het onafwendbare instorten van de samenleving, het menselijke onvermogen tevreden te zijn met het bestaande. Dat doet

je alvast reikhalzend uitkijken naar het derde deel van de trilogie, die op het einde van het seizoen gepland staat.

i Het Toneelhuis speelt *Het mystieke huwelijk* nog tot 9 oktober in de Bourla, Antwerpen. Vervolgens tot het jaareinde op tournee. www.toneelhuis.be

LA LIBRE BELGIQUE, *FRÈRE-SOEUR AVANT LA CHUTE*

GUY DUPLAT, 1 OKTOBER 2011

Découvertes Culture

KOBAL/REXUS

Ulrich (Tom Dewispelaere) dans l'adieu final, avec au fond, Ensor.

■ Scènes

Frère-sœur avant la chute

► Guy Cassiers a créé le second volet de "L'homme sans qualités" de Musil.

► Un texte fort, centré sur le lien mystique et incestueux au bord du volcan.

L'homme sans qualités" de Robert Musil dont le premier tome parut en 1930, avec ses 1700 pages (et encore, le roman est inachevé !) est à la fois un des plus grands romans du XXe siècle (dixit Thomas Mann) et est réputé être intraduisible à la scène ou au cinéma. C'est pourtant le défi colossal que s'est fixé le metteur en scène Guy Cassiers, directeur du Toneelhuis d'Anvers. Il prévoit une trilogie. Le premier volet fut présenté avec un grand succès au festival d'Avignon 2010. Il vient de créer, jeudi à Anvers, le second volet appelé "Le mariage mystique" qui est une très belle réussite (encore hélas uniquement en néerlandais, mais on le jouera à Hasselt le 18/10 avec surtitres en lien avec le Théâtre de la Place). Il créera le troisième volet en mai 2012 avant que l'ensemble ne soit joué en un marathon au Théâtre National pour le Kunstfes-

tivaldesarts 2012.

Ce second volet a une grande force dramaturgique, centré sur les forts liens, mystiques, peut-être incestueux (Musil laisse le flou), entre Ulrich, l'homme sans qualités, et sa sœur Agathe qu'il retrouve après la mort de leur père. Ils se découvrent une complicité d'autant plus forte qu'autour d'eux (nous sommes à Vienne à la veille de la guerre de 14), tout se délite. L'empire austro-hongrois va mourir et personne ne veut le voir. On est en "Cancanie" avec le grotesque général Stumm qui ne s'en fait que pour la diarrhée des chevaux impériaux, et le borné et réactionnaire comte Leinsdorf.

Robert Musil présente ce couple comme la possibilité d'une île, d'un refuge, dans l'effondrement général. Marguerite Duras disait aussi que l'amour entre un frère et une sœur est la forme la plus pure de l'amour. "Tôt ou tard", dit Ulrich, *viendra une ère de camaraderie sexuelle où nous regarderons dans l'étonnement un tas de vieux ressorts cassés qui ont été un jour l'homme et la femme.* Agathe ajoute : "Nous restons seuls, la nuit ne finira jamais. Il ne fera plus jamais jour pour personne. Jamais plus. Le temps viendra où nous ne nous souviendrons plus du nom de ce qui nous unissait." Ils sont comme des jumeaux, le "un" cassé enfin réuni. Mais ils se quitteront, *"c'était un*

voyage au bord de l'impossible", dit Agathe.

Autour de ce duo, gravitent des personnages du premier volet : le général et le politicien qui rêve de la "Grande Action Patriotique", mais aussi Clarisse, qui joue le rôle du cheur noir et démoniaque. Elle est fascinée par Moosburger, le tueur d'une prostituée, enfermé à l'hôpital psychiatrique. Il y a encore Diotime, prototype de l'hystérique, amoureuse transie d'Ulrich, qui soigne ses amours déçues en devenant sexologue avertie (c'est la Vienne freudienne).

Le texte de Musil a à la fois une grande poésie et une force politique. Ses tirades sur l'impuissance des gouvernants (qui répondent chez Musil à la frigidité des hystériques), le rôle tout puissant de la finance, le danger des nationalismes, la volonté que quelque chose bouge (mais quoi ?), prennent des accents très contemporains. Cette danse ironique et intelligente au bord du volcan est parfaitement maîtrisée par Guy Cassiers. Il a opté pour une mise en scène sobre, avec peu d'effets spéciaux et de vidéos. Tout est centré sur le jeu des excellents acteurs qui, comme toujours chez lui, peuvent presque chuchoter leur jeu grâce à des mini-micros.

Tom Dewispelaere est un Ulrich comme il faut, "sans qualités", qui ne trouve pas le chemin de l'action. Mais

c'est surtout Liesa Van der Aa en Agathe qui séduit. Elle veut vivre, survivre, tuer son mari, changer le monde, s'en-

voler avec Ulrich. Elle est dans la vie. Marc Van Eeghem est un truculent général Stumm. Heureusement car il y a aussi chez Musil un côté farce grotesque (avec chez Cassiers des costumes délirants). Le second volet culmine dans le bal masqué, organisé pour l'inauguration de l'aile psychiatrique où se trouve le tueur Moosburger. Les masques sont de rigueur, le monde s'inverse, devient fou, hystérique. Tandis que Cassiers projette petit à petit, sur le fond, l'entrée du Christ à Bruxelles d'Ensor, un contemporain de Musil qui, lui aussi, maniait le grotesque et le message politico-poétique.

Plusieurs scènes utilisent la vidéo de manière magistrale : le début avec le visage en noir et blanc à moitié éclairé d'Ulrich, ou les séquences avec Clarisse dont il filme le visage et les mains doublées par un miroir, devenant Méduse et sorcière infernale.

Un très beau spectacle, très actuel. Ne sommes-nous pas à nouveau au bord du volcan ?

Guy Duplat

→ "Het mystieke huwelijk", Toneelhuis, en néerlandais jusqu'au 9 octobre. A Hasselt, surtitré, le 18 octobre.

DE MORGEN, AFDALEN IN DE DUISTERE DIEPTEN VAN DE GRUWEL

YVES DESMET, 26 NOVEMBER 2011

JOSSE DE PAUW en GUY CASSIERS
laten 'Duister hart' fonkelen in Het Toneelhuis

Afdalen in de duistere diepten van de gruwel

BRUSSEL • Een ijzersterke regie- en acteursprestatie, allebei ten dienste van een indrukwekkende tekst, die tegelijk veel zegt over mens en samenleving. Zo iets levert een indrukwekkende voorstelling op.

DOOR YVES DESMET

Duister hart zit in ons collectieve geheugen omdat Francis Ford Coppola de roman *Heart of Darkness* ook al gebruikte als inspiratiebron voor *Apocalypse Now* met Martin Sheen en Marlon Brando. Helikopters zijn er in Het Toneelhuis niet bij, maar Guy Cassiers weet toch met schuivende decorpanelen en veel sfeerprojecties helemaal de duistere atmosfeer te creëren van de Congorivier, waar de roman zich oorspronkelijk afspeelt.

Stoombootkapitein Marlow vertrekt er aan de monding, met het naïeve idealisme van de jonge westerling die op ontdekkingsreis trekt naar een van de laatst overgebleven witte plekken op de wereldatlas. Maar het draait uit op een afdaling in Dantes Inferno, waar uiteindelijk handelsagent Kurtz hem zal opwachten: succesvol ivoorhandelaar en meester van de welbespraaktheid, icoon van het koloniale ideaal van materialisme en beschaving.

Maar het regenwoud heeft de heldheid van de man opgemerkt en

hem langzaam maar zeker vergiftigd met demonen en krankzinnigheid, waardoor hij een fysiek en vooral moreel wrak is geworden. De jonge Marlow is er gefascineerd door, zelfs in de mate dat hij zich in de ijzingwekkende sterfscène letterlijk volledig met de man identificeert.

Tijdens zijn zoektocht ontmoet Marlow tal van figuren, die allemaal door Jossen De Pauw zelf worden gespeeld via videoprojecties van hemzelf, waarmee hij in interactie gaat. Dat vraagt om millimeterwerk inzake positie en timing van de replieken. Reken daar nog eens de ontelbare lichtposities bij, de voortdurend schuivende decorpanelen, en de nog talrijker projecties, en je beseft het gevaar dat deze productie als bijzonder geconstrueerd had kunnen overkomen.

Maar het tegendeel gebeurt: alle elementen zijn zo naadloos op elkaar afgestemd, dat het resultaat eerder een ingehouden regie lijkt, volledig ten dienste van De Pauw en de tekst. Waarbij niets met plaatjes geïllustreerd wordt, maar alles bijdraagt tot de duistere sfeerschepping.

Wat voor de toeschouwer begint als een vertelling, wordt zo een trip waarin hij zich echt aan boord van de stoomboot lijkt te bevinden. Die tekstbewerking is overigens van de hand van De Pauw zelf, die er een indringende spiegel van heeft gemaakt, waarin de toeschouwer geconfronteerd wordt met de donkerte in zichzelf als "het verguldsel van de beschaving wordt weggekrabd".

Het is niet alleen een scherpe kritiek op ons koloniale verleden, maar tegelijk een heel hedendaagse aanklacht tegen de lege retoriek en de vanzelfsprekendheid waarmee we onze beschaving superieur achten, alleen omdat we het zo mooi kunnen uitleggen.

De natuurlijkheid waarmee De Pauw in deze monoloog zes rollen speelt en ze met elkaar confronteert, bewijst nog maar eens dat hij een van onze beste theateracteurs is. Zeker in dat ene magische moment waarop hij Marlow en Kurtz in symbiose brengt, wanneer die laatste zijn beroemde laatste woorden spreekt: "De gruwel. De gruwel!" Alleen dat ene moment maakt de voorstelling al de moeite waard.

Een uiterst precieze en precieuzere voorstelling, bedrieglijk eenvoudig lijkend, met een centrale plaats voor de acteur en zijn tekst.

i Duister hart, nog tot 22 december in de Bourla in Antwerpen. Daarna op tournee.

DE STANDAARD, REIS NAAR DE HEL IN HET HOOFD

GEERT VAN DER SPEETEN, 28 NOVEMBER 2011

HET HART VAN DE DUISTERNIS VOLGENS GUY CASSIERS

Josse De Pauw als Charlie Marlow: een nonchalante verteltrant met een messcherpe precisie. © Koen Brois

Reis naar de hel in het hoofd

De tocht door de jungle waarop Josse De Pauw ons meeneemt in 'Duister hart', voert recht naar de hel in ons hoofd. Een straffe monoloog, trefzeker op toneel gebracht.

VAN ONZE REDACTEUR

GEERT VAN DER SPEETEN

ANTWERPEN | Een zeebonk zoals Joseph Conrad die schetst in zijn roman *Heart of darkness*, krijgen we niet te zien. Josse De Pauw duikt op in jeans en Cubaans hemd, een flesje Spa in de hand. Hier steekt een verteller

van wal. Tegen een verschroeiend tempo en in ronkende volzinnen filosofeert de scheepskapitein Marlow over het dunne laagje vernis van onze beschaving. Zijn ultieme fascinatie: een 'reusachtige ontrolde slang' op de kaart van Afrika. Hij wil de Congo-

stroom afvaren, een blinde vlek in een pas gekoloniseerd continent. De tocht door de jungle, in een opgelapte stomer, begint pittorek. Maar ze neemt al gauw de vorm aan van een huiveringwekkende afdaling in de nacht. Uiteindelijk mondt ze uit in een reddingsoperatie à la Morton Stanley. Diep in de rimbou, op de meest afgelegen handelspost, houdt Kurtz zich verschanst. De wildernis is deze gulzige ivoorhandelaar in het bloed gekropen. Achtervolgd door waanbeelden en angsten heeft Kurtz zichzelf tot afgod uitgeroepen. De gruweldaden van dit van zijn voetstuk getuimeld 'universeel genie' roepen de uitwassen op van het kolo-

Wat Josse De Pauw in de desolate stilte laat zien, is prachtig

Marlows tocht, zo wordt duidelijk, voert naar binnen. Op de videowall praat Josse De Pauw met diverse afsplitsingen van zijn personage. Ze stappen ons tegemoet in op voorhand opgenomen filmfragmenten, in vermommingen die helaas niet altijd even fris en origineel overkomen. Met deze dubbelbeelden - live en op tape - scherpt Cassiers de techniek van *Bloed & rozen* verder aan.

De finale conversatie met Kurtz draait uit op een krachttoer. Het ultieme beeld wil niet concurreren met de legendarische scène uit *Apocalypse now*, waarin Marlon Brando als ontspoorde Vietnam-GI 'de horror' oproept. In *Duister hart* staat Marlow oog in oog met de demonen in hemzelf. Twee podiumbreed uitgegrote Clausiaanse koppen schuiven in elkaar in dit goed uitgekende identificatiemoment. Een man op de bodem van de afgrond: de onpeilbare, lege blik onthult het delirium.

Mist en duisternis

Wat Josse De Pauw in de desolate stilte laat zien, is prachtig. Zijn doorgaans nogal grimmige en onbehouden acteerstijl is ingedikt tot een nonchalante verteltrant, die tegelijkertijd een messcherpe precisie verraadt. De overdadig aanwezige symboliek rond mist en duisternis maakt hij haast voelbaar.

Opmerkelijk ook hoe trefzeker deze theaterbewerking, na *Onder de vulkaan* in 2009, opnieuw de essentie bloodlegt van een literair meesterwerk. *Duister hart* gaat recht naar de fascinerende kern van dit boek, waarin tragiek en mysterie samenvloeden zonder in de ijte te verdampen.

Wie van de onderkoelde, afgetrimde theaterstijl van Guy Cassiers houdt, wacht hier een mooie verrassing.

'Duister hart' van Toneelhuis.

Gezien op 24 november in de Bourla in Antwerpen. Nog van 16 tot 22 december, april-mei 2012 in Brussel, Gent en Hasselt.

★★★★★

ONLINE

www.toneelhuis.be

niale regime onder Leopold II. Maar zo expliciet toont regisseur Guy Cassiers het allemaal niet. In deze naakte, extreem sobere voorstelling is de anekdotiek gebannen en neemt de suggestie het roer over. Elektronisch geritsel vormt de soundtrack voor een reis naar het einde van de nacht. Welgeteld één keer gaat de volumeknop omhoog.

De bodem van de afgrond

Over de videoschermen schuiven trage slagschaduwen. De beelden en het licht zijn geraffineerd. We zien hoe het water langzaam de voorstelling binnenkomt, hoe bij de centrale slachtpartij het scherm rood kleurt van het bloed.

LA LIBRE BELGIQUE, AU COEUR DE NOUS-MÊMS

GUY DUPLAT, 29 NOVEMBER 2011

Au cœur de nous-mêmes

► Magnifique Josse De Pauw. "Au cœur des ténèbres" de Conrad, adapté par Cassiers.

Il n'y a qu'un homme sur scène, le grand acteur flamand Josse De Pauw, en jeans, chemise flottante, une bouteille d'eau à la main pour se rafraîchir. Il va nous raconter l'histoire de Marlow, le narrateur du roman de Joseph Conrad, "Au cœur des ténèbres". Et petit à petit, par la multiplication des écrans et le jeu des lumières, il nous entraîne loin, en Afrique, au bout de ce fleuve "grand et puissant, un serpent gigantesque qui se délovait, la tête dans la mer, son corps au repos s'incurvant longuement à travers une contrée infinie, sa queue se perdant dans les profondeurs du Continent". Là, au fond de la jungle, il ne trouvera que l'horreur, sa propre horreur, la part d'ombre de l'âme humaine, d'hier comme d'aujourd'hui.

Ce célèbre roman de 1902 dénonçait les heures les plus noires de la colonisation du Congo par la Belgique. Il retrouva la célébrité quand Coppola l'adapta au cinéma en 1979, le transposant au Vietnam, dans "Apocalypse now".

Marlow a été engagé pour commander un vapeur sur le fleuve. Il se rend au Congo. Les débuts de son périple sont exotiques et plutôt agréables, mais quand il s'enfonce dans la jungle, le climat se fait oppressant.

Guy Cassiers, grand maître de la vidéo au théâtre, réussit une fois encore un tour de force en donnant vie à un des plus grands textes littéraires, comme il le fit avec Proust par exemple. Il le fait avec une grande économie de moyens, mais d'une manière qui exige une mise au point d'une extrême complexité, millimétrée. Le seul décor, ce sont des panneaux qui parfois coulissent et sur lesquels sont projetées des images abstraites évoquant la plongée vers l'horreur. D'abord dans les tons verts, avec des ombres qui sans cesse semblent descendre. Comme de beaux tableaux abstraits et mouvants de Gehrard Richter. Le vert laisse bientôt la place au rouge, au sang, qui dégouline, sombre ou carmin, dans de nouveaux tableaux abstraits. Quelques sons rauques ajoutent à l'idée que nous sommes au "cœur des ténèbres".

C'est là que Marlow doit retrouver Kurtz, commerçant "modèle" dit-on, qui achemine à lui seul autant d'ivoire que tous les autres réunis. Mais Kurtz va mal. Et Marlow, s'approchant, va découvrir sa folie. La folie d'abord de l'ivoire: "L'ivoire, on le murmurait, on le soupirait, on lui adressait des prières. Tout était imprégné de rapacité, comme d'une odeur de cadavre." Kurtz "présidait les démons de cette contrée". Par la violence, les têtes coupées "fichées sur des pieux", mais

aussi par des rites cryptoreligieux. Dans ce voyage vers Kurtz, Marlow rencontre quelques colons, et Guy Cassiers a choisi de faire jouer tous les rôles par Josse De Pauw grâce à des vidéos préenregistrées. De Pauw grimé en administrateur colonial, en trafiquant russe et même en femme, surgit sur les écrans et parle au Josse De Pauw en chair et en os. Ce jeu de doubles et de vidéos demande une précision millimétrée, surtout dans sa conclusion, quand Marlow dialogue avec Kurtz lui-même. Cette fois, Kurtz a exactement la tête de Marlow. Car tout ce périple n'a au fond été qu'un voyage dans la part d'ombre de lui-même, dans les ténèbres de l'âme. D'ailleurs, le spectacle ne s'appelle pas "Au cœur des ténèbres" mais "Cœur ténébreux". Et Cassiers nous offre une des scènes les plus fortes de ces derniers mois, quand Josse De Pauw est face à Kurtz, son double, mourant dans un rictus effrayant et lâchant comme mots ultimes: "L'horreur,

l'horreur."

La force du texte de Conrad reste intacte et nous parle aujourd'hui encore à l'heure des dérèglements mondiaux. Mais le succès du spectacle doit beaucoup à Josse De Pauw. Si à Anvers, au Tonneelhuis, il le joue en néerlandais (non surtitré), il le jouera en français du 6 au 11 décembre au Théâtre de la Ville. Une prouesse inouïe quand on sait que le monologue dure 1 h45 et qu'il faut revoir tous les raccords avec les vidéos! S'il sera rejoué ensuite à Anvers, on ne pourra – enfin – le voir avec surtitres en français qu'en avril au Kaai. A ne pas manquer.

Guy Duplat

→ "Duister Hart", "Cœur ténébreux" à Paris, Théâtre de la Ville, en français, du 6 au 11 déc.; au Tonneelhuis à Anvers, en néerl., du 16 au 22 déc., et au Kaaitheater en néerl. surtitré français, du 19 au 21 avril.

Les lumières et vidéos de Guy Cassiers plongent Josse De Pauw au "cœur des ténèbres".

KOEN BROOS

LUXEMBURGER WORT, *UN POIGNANT ÉTAT DE MAL ÊTRE*

ISABELLE TRÜB, 24 JANUARI 2011

Un poignant état de mal-être

«Sunken Red» d'après Jeroen Brouwers au Grand Théâtre

PAR ISABELLE TRÜB

L'étonnant acteur Dirk Roofthoof a brillamment présenté l'adaptation anglaise de «Bezonen Rood», d'après le roman de l'auteur néerlandais Jeroen Brouwers, sur la scène du Studio du Grand Théâtre, vendredi soir. Prenant pour point de départ la mort récente de sa mère, l'auteur nous lègue un monologue poignant de simplicité, retraçant une vie déchirée de bout en bout.

L'enfant de jadis, traumatisé par un long internement en compagnie de sa grand-mère, sa mère et sa sœur dans un camp de prisonniers de guerre tenu par les Japonais, n'a réussi à se libérer ni des images atroces qui ont peuplé son quotidien, ni d'un sentiment accablant d'impuissance et d'incompréhension face à autrui. Ce sentiment s'est d'autant plus profondément ancré dans son moi intérieur, qu'après sa libération du camp, une fois de retour aux Pays-Bas, il a été forcé de se plier aux lois strictes d'un internat pour enfants

inadaptés, ce qui a induit un cruel manque intérieur.

Portant la signature du metteur en scène belge Guy Cassiers, assisté de Dirk Roofthoof et de Corien Baart, cette adaptation a opté pour des phrases brèves et un langage très direct, un texte dont la simplicité a offert une liberté d'expression convenant à merveille à l'acteur belge Dirk Roofthoof. Ce dernier, portant un costume discret et adoptant un accent anglais aussi neutre que possible, s'est littéralement glissé dans la peau du personnage, mettant délibérément en évidence la tendresse et l'innocence de l'écrivain.

Soutenu par une mise scène subtile et aérée évitant adroitement la surcharge, secondé par les rideaux à lamelles servant d'écrans-miroirs en gros plans ingénus, mais aussi par des effets de lumière savamment dosés, l'acteur a invité le public à le rejoindre dans un périple souvent pénible mais toujours intime. Le micro transmettait jusqu'au moindre de ses souffles et appuyait avec une

L'acteur belge Dirk Roofthoof a remarquablement porté le rôle mis en scène par Guy Cassiers. (PHOTO: SOK PAN)

violence inattendue certains de ses gestes, comme celui d'écraser à intervalles irréguliers un gobelet en plastique.

Ecorché vif

Doté d'un talent et d'une sensibilité exceptionnels, Dirk Roofthoof a su créer des instants lé-

gers d'une poésie extrême, leur opposant un flux de paroles croissant avec une intensité terrible, inéluctable. C'est ainsi qu'il a petit à petit dévoilé des moments d'horreur insoutenable, laissant percer un désarroi aigu et un abîme intérieur profond. Dans «Sunken Red», le regard de l'adulte a

conservé intactes les émotions fortes éprouvées enfant dans le camp de prisonniers, alors qu'il se sentait en partie protégé par l'affection dont l'entouraient sa grand-mère et, surtout, sa mère. Alors que sa grand-mère lui avait montré que l'on pouvait transformer le présent en ouvrant toute grande la fenêtre de l'imagination, sa mère lui avait offert un trésor en lui enseignant à lire, après lui avoir offert son premier livre.

Malgré ce soutien, l'enfant ne s'est jamais senti armé pour affronter le présent et l'adulte s'est constamment senti agressé par les images plus ou moins cruelles du monde qui l'entoure.

Traqué par un passé qu'il ne peut assumer, With est resté un écorché vif. Accroché à quelques détails évoquant beauté et tendresse, il cherche désespérément un baume à ce déchirement quotidien. Un texte et une performance puissants, au terme desquels le public, saisi, a éprouvé beaucoup de peine à briser le silence pour laisser éclater son empathie.

DE STANDAARD, HET ABC VAN BENJAMIN VERDONCK

GEERT VAN DER SPEETEN, 14 NOVEMBER 2011

THEATERPERFORMANCE VOL TAALVUURWERK

Het abc van Verdonck

In 'Disisit' vuurt Benjamin Verdonck een salvo van absurde poëzie en ongerijmdheden af.

VAN ONZE REDACTEUR

GEERT VAN DER SPEETEN

ANTWERPEN | Benjamin Verdonck is de knuffel van de kunstwereld, gewild en veelgevraagd. Zijn *Kalender*-project in Antwerpen, met onverwachte interventies in de publieke ruimte, kon hij naar eigen zeggen in wel 28 steden overdoen.

Het typeert zijn tegendraadsheid dat hij resoluut voor iets anders kiest. *Disisit* is een soloproject waarin Verdonck terugkeert naar de grote zaal. Het is een nieuw begin: een theatervoorstelling die zich sterk naar binnen keert, waarin Verdonck voor zichzelf de dingen op een rijtje zet. Het is ook: de wereld willen ordenen en vatten in woorden, in een tot mislukken gedoemde poging. Daarbij trekt Verdonck je binnen in een volstrekt eigen universum. Te nemen of te laten, het is wat het is: een voorstelling die naar zichzelf verwijst, zoals de titel al aangeeft.

Verdoncks vocabularium is er een vol wilde fantasie, die alle richtingen uitschiet. In zijn abc komen we twee stukken Toblerone tegen, een lijk in een doek, een luchtkarabijn om een brik sojamelk mee lek te schieten, een doos met kapotte voetballen. Maar evengoed vliegt er een dwergpincher door de lucht, wordt een schip tot zinken gebracht, maken we kennis

De chaos van 'Disisit'. © Koen Broos

met een nachtdier genaamd Hide Behind of met het personage Simplicissimus.

De stoorzender en activist, de knutselaar, de performer en beeldend kunstenaar in Verdonck: ze moeten in *Disisit* wijken voor de poëet en taalveelvraat. In een spervuur van stijlen, gebracht met een koortsachtige drive, passeren losjes aan elkaar geplakte teksten en notities. Ze zijn geleend van wondere geesten als Jorge Luis Borges of Daniil Charms, maar komen evengoed uit de koker van Verdonck zelf. Tekstflarden schieten voorbij als flietslichten, maar blijven soms

ook tergend raadselachtig. Een bizarre dierenencyclopedie, een alfabet van supermarktartikelen ze zitten allemaal in de caleidoscoop van *Disisit*. Er duikt zelfs een staaltje woordacrobatie in het Duits op, een reeks associaties die een verband suggereren tussen de klank van een woord en zijn gevoelslading.

Naar een spanningsboog zoek je in dit sprokkelproject tevergeefs. De tekstfragmenten zijn verpakt in een dadaïstische revue met bruuske overgangen. Verdonck heeft de complete breedte van de scène nodig, waardoor we hem voortdurend zien heen en weer rennen. Hilarisch is het hindernissenparcours dat hij uitzet met schragen, opbergboxen en stoelen. Hoe hij holderdebolder over deze obstakels stuitert: op dezelfde manier gaat Verdonck in *Disisit* met tekst en taal aan de slag. Even krijg je de indruk dat hij zich wil verschansen in een veilig nest van zelfverzonnen verhalen. Een huis van taal, waar de sneeuwvlokken romantisch rondwarren. Maar geleidelijk verdwijnt alle samenhang. De chaos, bestudeerd en georkestreerd, krijgt de overhand.

Disisit is een theaterperformance die niet samen te vatten valt, zo volgepropt zit ze met rare bokkensprongen en taalvuurwerk. Uit de manier waarop hier gemikt wordt, spreekt verbeterheid en kwaadheid. Al is dat in het wilde weg.

'Disisit'. Gezien op 10 november in de Bourla in Antwerpen. Van 15 tot 25 november in de KVS in Brussel. Daarna tournee.

★★★★☆

DE MORGEN, INVENTARIS VAN DE WERELD ALS EEN SPEL

STIJN DIERCKX, 14 NOVEMBER 2011

'DISISIT' brengt Benjamin Verdonck weer naar het midden van het podium

Inventaris van de wereld als een spel

BRUSSEL • Spelen, dat is wat Benjamin Verdonck doet. Vaak, meestal, vermoedelijk nog het liefst van al alleen. In de stilte van zijn atelier, hoog boven de drukte van een stad, of zoals dit keer: in het midden van een podium. In DISISIT speelt een mens zijn spel. Ongeremd, ongestoord, ongerijmd, ongeregeld.

DOOR STIJN DIERCKX

Alles wordt stil op een zwarte, naakte Broulascène. Witte neonlampen springen af en toe hoorbaar aan of uit. Een jongeman loopt wat te scharrelen tussen de lijnen van een tennisveld zonder net. Hij is alleen. Ik denk: hij is een kind dat op zijn kamer zit. Op een rommelzolder, in een schattenkelder, op zijn eigen verdieping. Op een plek waar niemand anders lijkt te komen.

In een zelfbedacht niemandslandje trekt hij onzichtbare grenzen, dicteert hij ongeschreven wetten. Tussen kussens, stoelen, planken, boeken, platte voetballen, hangende en liggende trektouwjes, tussen vellen papier, propjes aluminiumfolie, lege groentebakken en schragen, meerdere schragen in meerdere maten, nodigt hij de mens uit om eventjes te gaan zitten. Om te kijken en te luisteren naar alles wat hem bezighoudt.

Hij tovert een dood vogeltje tevoorschijn, rangschikt een alfabet van merknamen, somt met enige trots de wezens op waarin hij zich kan veranderen. Hij bouwt een hindernissenparcours, gaat plat op zijn gezicht, veert met verduibelde energie weer op. Hij stelt vervelende vragen uit een boek, geeft alle antwoorden uit een ander boek. Hij zingt een vergeten hitje over de eeuwige jeugd, vindt de leeuw tussendoor een overroepen beest, zeker ten opzichte van de dwergpincher.

Hij holt van links naar rechts, geleid en afgeleid door alle prikkels op zijn pad. Hij vertelt verhalen over vogels die vierkante eieren leggen, over een man die maar bleef krimpen. Af en toe wordt het stil, verdwaalt

de jongen in eigen concentratie. Dan bouwt hij een huisje op afstandsbediening, of laat hij zorgvuldig een scheepje zinken.

Benjamin Verdonck beschrijft, citeert, inventariseert de wereld waar hij in rondloft, huppelt, struikelt, danst, verstilt, verlicht, verzwaart. Door vriend noch vijand gestoord, gaat hij rusteloos aan de slag met alles en met niets. *DISISIT* is een aaneengeregen ode aan eigen verbeelding. Alles is spel. Soms vrolijk en argeloos met allebei de handen, maar al even vaak boos en geagiteerd, met woorden op scherp. Soms vermoed ik een verwaarloosd kind, soms een trippend genie, high van de overdosis zinloze kennis en wetenschap.

Met deze voorstelling wilde Verdonck iets vertellen in een taal die het hart verstaat. Het hoofd schiet hier schielijk tekort, zoveel is duidelijk. Wie in staat is om het eigen den-

Wie zich een uur lang gewillig in het zog van Verdonck mee laat glijden, krijgt een geschenkje

ken eventjes los te laten, om een dik uur lang gewillig in het zog van Verdoncks verbeelding mee te glijden, krijgt een geschenkje.

DISISIT is een hoekig springend reisje door de logica van het gevoel. Een blinde sporentocht op snelheid. Een associatief klankdicht zonder handleiding. Een chaotisch avontuur vol risico. Een ervaring die niet perse begrepen hoeft te worden. Een van begin tot einde fascinerende toneelvoorstelling die niet dramaturgisch verantwoord werd opgebouwd, maar spelenderwijs werd uitgevonden. Een teveel om op te noemen. Een aanrader.

i *DISISIT* nog tot 25 november in KVS, daarna op reis.
Tickets en info: www.kvs.be

FOTO: ALAN BROOS

■ *DISISIT* is een aaneengeregen ode aan de eigen verbeelding. Alles is spel.

DE GROENE AMSTERDAMMER, *BLOOT IN DE ZON*

LOEK ZONNEVELD, 19 MEI 2011

Bloot in de zon**TONEEL****Bij het kanaal naar links**

Gedurende de laatste 55 lange seconden van de voorstelling *Bij het kanaal naar links* (tekst, regie en scenografie: Alex van Warmerdam) houden wij collectief onze adem in. Wij, dat zijn de zo'n 850 toeschouwers in de Hamlet-zaal van schouwburg Het Park in Hoorn op de avond van 12 mei. Wanneer het licht dooft waait er een collectieve huiver door het publiek, als na een duister stuk van Maurice Maeterlinck, een Waalse symbolist in wiens teksten uit de voorvorige eeuwwisseling het ruisen van de zwarte mantel van de Dood hoorbaar was. Dan is het heel even stil, enkele seconden. Onder een orkaan van applaus komen de zes toneelspelers op. Zij grijzen. Ons hebben ze vanavond veelvuldig laten lachen. Maar dat lachen, dat is ons tegen het eind van die negentig minuten vergaan.

De speelvloer is een strenge, licht hellende rechthoek, met erachter een doek dat een mix lijkt van Matisse en Kiefer. Links en rechts staan aan beide kanten van de bühne een bed, een tafel, wat stoelen, rechts achter een hoge opbergkast, links achter een soort tuinhuisje dat je kant-en-klaar koopt bij Intratuin of Praxis - maar een echte Van Warmerdam hebben ze daar vast niet. Links woont de uitgedunde familie Bouman, waarvan alleen vader Lou en zoon Lucien nog over zijn. Rechts woont de familie Meyerbeer, vader Arnold (die bij de politie werkt), zoon Machien (die eindeloos knutselt in het tuinhuisje), moeder Christientje (die lijkt te leven op water en bètablokkers) en dochter Angélique, die graag bloot in de zon ligt. De burens hebben oude vetes die moeten worden geruimd, want ze gaan elkaar nodig hebben, de Boumans en de Meyerbeers. Christientje is alvast voornemens bij de Boumans te gaan werken in een onheldere administratieve functie. Lucien Bouman heeft andere zorgen: hij houdt zijn bangige maar praatgrage vader in een terroristische wurggreep. En hij wil de dochter van de burens neuken. Tot instandhouding van de soort. De witte soort, om precies te zijn, de ongekleurde, de van smetten vrije.

Over de urgentie daarvan worden wij mondjesmaat, in kleine porties geïnformeerd. De hele wereld (behoudens het blanke deel) lijkt in deze door een kanaal doorsneden omgeving neergestreken. Je hoort hun aanwezigheid in een alle grenzen van het menselijk gehoor aftastende geluidswal (ontwerp: Robert van Delft, een Oscar die man!), je ziet ze niet maar ze zijn er, zoveel is zeker, de Paki's en de Roemenen, de Congolezen en de Albanen. Alle zenuwen van de zes wel zichtbare personages worden erdoor beroerd en alles zal aankomen op die ene daad, de inseminatie, gestimuleerd door dat ene zinnenetje dat Christientje zegt, zo tegen het eind, als een onthulling die als bevrijding is bedoeld maar niet zo werkt: 'Hij wil onze soort redden.'

De voorstelling oogst zoals gezegd veel lachsalvo's. Maar in de loop van die tergende, o zo sinistere, haar geheimen bijna terloops

en soms met de rem erop, als het ware met tegenzin, prijsgevende vertelling, sterft die lach in ons strottenhoofd, slikt zichzelf weg. O ja, niet vergeten: er wordt van god gegeven, alle machtig prachtig, keelsnoerend lalalgeslagen toneelgespeeld. Dit behoort tot het beste wat de afgelopen veertig jaar Nederlands theater heeft opgeleverd. U moet snel zijn, als u tegen uw kinderen en kindskinderen wilt kunnen zeggen: ik was erbij, ik heb ze nog gezien. Ze dragen al meerdere namen, de kunstenaars van deze troep, voor de onderduik ongetwijfeld: Mexicaanse Hond, Olympique Dramatique, Toneelhuis, Orkater vooral. Bij gelijkblijvend cultuurbeleid van de zittende regering zal dit toneel namelijk definitief afsterven.

LOEK ZONNEVELD

Bij het kanaal naar links is gekozen tot een van de beste producties van het seizoen voor het aankomend Theaterfestival in september, door een jury onder leiding van Clairry Polak. Het stuk is nog te zien in Amsterdam, Arnhem, Zoetermeer, Deventer, Alphen aan de Rijn, Gouda, Groningen, Den Haag, Den Bosch, Hoofddorp, Almere en Maastricht. www.orkater.nl

DE VOLKSKRANT, ALEX VAN WARMERDAM COMBINEERT ZIJN BEKENDE ...

HEIN JANSEN, 19 MAART 2011

Recensies

'Zij drinken koffie met suiker, het is een achterbakse familie'

Alex van Warmerdam combineert zijn bekende Nederlandse nuchterheid geraffineerd met Vlaams absurdisme. Het stuk, dat gaandeweg steeds meer bizarre wendingen neemt, behoort tot zijn beste werk **BIJ HET KANAAL NAAR LINKS**

BOURLA SCHOUWBURG
ANTWERPEN

Vooral Annet Malherbe (links, staand) is met haar soepele en perfecte timing heer en meester over de tekst.

Foto Ben van Duijn

THEATER

★★★★

BIJ HET KANAAL NAAR LINKS

Bourla Schouwburg,
Antwerpen

Bij het kanaal naar links van Alex van Warmerdam. Door De Mexicaanse Hond/Olympique Dramatique, t/m 26/3. Nederlandse première 12/4 in Stadschouwburg Haarlem, daarna tournee t/m 11/6. orkater.nl

Het publiek kan zich verwonderen over al die karte, kale zinnen, die zo simpel lijken en zo veel zeggen.

'Ik heb mijn horloge stilgezet, ik kan de tijd niet meer verdragen', zegt een van de personages. Op papier lijkt het een tamelijk depressieve zin, maar in de voorstelling is het een van de vele opmerkingen die tussen neus en lippen door worden gemaakt.

De tijd niet meer kunnen verdragen; dat geldt eigenlijk voor iedereen in dit ogenschijnlijk komische, maar in wezen nogal treurige stuk, dat tot het beste theaterwerk van Van Warmerdam behoort. Op verzoek van het Vlaamse collectief Olympique Dramatique schreef hij *Bij het kanaal naar links* voor de Vlaamse acteurs Tom Dewispelaere en Stijn van Opstal en zijn eigen groep De Mexicaanse Hond, met dit

keer Pierre Bokma, Annet Malherbe, Aat Ceelen en Eva van de Wijdeven. Met elkaar vormen zij twee gezinnen die naast elkaar wonen, maar die elkaar niet kunnen verdragen. 'Zij drinken koffie met suiker - het is een achterbakse familie', zegt de een over de ander. Totdat de moeder van het ene gezin (Malherbe) solliciteert bij de zoon (Dewispelaere) van het andere en het contact schoorvoetend tot stand komt. Moeder is bovendien neurotisch en leeft op kalmerende tabletten. Aan iedereen zit trouwens een steekje los.

Dat is het uitgangspunt van deze voorstelling, waarin Van Warmerdam zijn bekende Nederlandse nuchterheid geraffineerd combineert met Vlaams absurdisme. Vanuit die droogkomische, bijna stripverbaalachtige situatie krijgt de voorstelling steeds meer bizarre wendingen. Zeker als de zoon van de ene familie zijn oog laat vallen op de dochter van de andere.

'Wij zijn de laatste blanken', constateren ze ten slotte gezamenlijk. In een wereld waarin deze mensen worden omringd door Marokkanen, Iranërs, Chinezen en Albanesezen proberen ze vanuit hun enclave het blanke ras hoog te houden. Daarna wordt de voorstelling grimmiger, maar nooit loodzwaar. Tegen het eind komen dan nog thema's als uit-huwelijking en eervraak aan de orde - onverwacht, net een slag gedraaid, vol dubbele bodems - en daardoor ontregelend. In de scène waarin het meisje tegen haar wil en bijna letterlijk wordt gedekt, klinkt

in de verte Arabische muziek. Hier plaatst Van Warmerdam een serene uitroep tegen bij de angst- en haatgevoelens van de blanken en de barbaarse rituelen van de niet-blanken. Als altijd ontwerpt Van Warmerdam

zelf het decor en regisseerde hij de voorstelling. Op het podium staan twee bedden, twee tafels en wat stoelen, met als achterwand een donker bos. Ten geweer en een drillboor zijn de schaarse attributen. De speelstijl

is licht, snel en scherp, met Aat Ceelen als bluffende en Bokma als tragikomische vader. Vooral Malherbe is niet haar soepele en perfecte timing heer en meester over de tekst; Dewispelaere is bijna angstaanjagend monotaan. De scène waarin zij hem adviseert hoe haar dochter te verleiden, is zowel grappig als schrijnend. Eva van de Wijdeven is precies op haar plaats als dertig ding dat voortdurend een vermoeden van het naderend onheil heeft.

Het is te hopen dat de spelers niet met het stuk aan de haal gaan. Te veel lolbroekerie kan dit bouwwerk niet verdragen

Het is te hopen dat *Bij het kanaal naar links* tijdens de tournee net zo strakgespannen blijft als tijdens de première en de spelers er niet mee aan de haal gaan. Te veel lolbroekerie kan dit bouwwerk niet verdragen, het is een kwestie van op de millimeter nauwkeurig acteren. Zodat het publiek zich kan verwonderen over en lachen aan al die korte, kale zinnen, die zo simpel lijken en zo veel zeggen. Over een tijd die soms maar moeilijk te verdragen is.

Hein Jansen

ADVERTENTIE

DE STANDAARD, BIJ HET KANAAL NAAR LINKS

GEERT VAN DER SPEETEN, 19 MAART 2011

kort geding

THEATER

Bij het kanaal naar links
De Mexicaanse hond en
Olympique Dramatique.
 Gezien in de Bourla in Antwerpen op 17 maart. Tournée in Vlaanderen tot 5 mei.

★★★★☆

Voor Olympique Dramatique schreef de Nederlandse auteur, regisseur en scenograaf Alex Van Warmerdam een nieuwe theatertekst in zijn onnavolgbare stijl. Twee families bevinden zich op voet van oorlog. Ze dragen de ballast van het verleden mee, zonder dat we daar veel details over te weten komen. Het ondraaglijke is

vooral dat de Meyerbeers en de Boumans constant op elkaars lip moeten leven. Getuige daarvan het scènebeeld, waarin alleen een denkbeeldig muurtje de twee kneuterige huiskamers van elkaar scheidt. Ongemerkt raken burenhaat en onuitsprokene vreemdelingenhaat subtiel met elkaar verweven. In deze naargeestige komedie blijken de twee families de enige blanken te zijn in een multiculturele wijk. Als Lucien Bouman het in zijn hoofd haalt dat hij 'de blanke soort moet redden', gaan de poppen aan het dansen.

Er doet zich een vreemde omkering voor, waarbij principes wijken voor eigenbelang en merkwaardige deals gesloten worden. Het culmineert in een uithuwelijking. In een grotesk ritueel dat je alleen aan andere culturen zou durven toeschrijven.

Ook al liggen gevleugelde woorden als 'Kolererog an toe' Vlaamse acteurs niet echt vlot in de mond, de twee leden van Olympique Dramatique hebben zich perfect ingepast in de oer-Hollandse theatertaal van Alex Van Warmerdam en zijn vaste ensemble De Mexicaanse Hond. Het is een theatertaal van de klare lijn, met heldere beelden, een messcherpe timing en korte, afgemeten zinnestjes die veel suggereren. Een soort kinderlijke naïviteit en verraderlijk simplisme kleuren *Bij het kanaal naar links*. De personages lijken stripfiguren, maar zijn dat allerminst. Koddigheid en zieligheid vermengen zich. De voorstelling, die anderhalf uur duurt, ontvouwt zich als een absurd schaakspel. Elke volgende zet, in gebeitelde woorden en beelden, komt onverwacht. Maar in de bizarre

© bvd

logica van De Mexicaanse Hond lijkt alles doodnormaal. Het maakt *Bij het kanaal naar links* tot een grappige voorstelling, met een boosaardig en grimmig randje.

GEERT VAN DER SPEETEN

DE MORGEN, BIJ HET KANAAL NAAR LINKS EN DAN METEEN HET THEATER IN

STIJN DIERCKX, 19 MAART 2011

Bij het kanaal naar links, en dan meteen het theater in

Olympique Dramatique en Alex van Warmerdam van De Mexicaanse Hond vinden elkaar in *Bij het kanaal naar links*, een loepzuiver toneelstuk. Alles klopt op de checklist: acteurs spelen een tekst, met kostuums in een decor. Het verhaal heeft een begin en een einde. Het is om te lachen zo tragisch, om te huilen zo komisch.

DOOR STIJN DIERCKX

Alex van Warmerdam is perfectionist, wat perfectionisten zelf doen, doen ze beter. Van Warmerdam tekent bij zijn voorstellingen voor tekst, regie en decor, zelfs voor de affiche. Alles tot in detail, alles precies op maat. In al zijn werk, in alle disciplines - Van Warmerdam schildert ook, hij regisseerde zeven films, schreef een roman en een dichtbundel -

zit een heldere, gestileerde lijn. Een herkenbare toon, een terugkerende kleur. Griezellige en groezelige wereldjes worden stevast bevolkt door meelijwekkende, op het eerste gezicht karikaturale personages. De absurdistische toon doet elk opwendend medeleven een beetje schiften in een onbehaaglijk lachen. Elk oplichtend geestigheidje wordt een ogenblik later genadeloos gecounterd door een huiltverwikkend schrikbeeld.

Geniaal

Die zuivere lijn wordt in *Bij het kanaal naar links* met vaste hand doorgetrokken: Van Warmerdam lukt de toeschouwer dit keer tot aan de drempel van een vierkant universum, scherp in tweeën gedeeld door een onzichtbaar tuinmuurtje. Tegen een achtergrond van onkruid en wildgroei

■ In *Bij het kanaal naar links* houden twee families krampachtig stand als enige blanke buren in een multiculturele wijk.

houden de families Meyerbeer en Bouman krampachtig stand als enige blanke buren in een multiculturele wijk. Omringeld door zwarte joden, witte negers en elke

menselijke kleur daartussen, zijn ze aangewezen op elkaar. Vanzelfsprekend is dat allerminst: een of ander niet nader bepaald verleden maakt hun onderlinge

relatie onmogelijk. Lucien Bouman, de zoon van de ene, biedt Christijntje Meyerbeer, moeder van de andere familie, een job aan. Een regelrechte vernedering is dat, een daad met bijbedoelingen.

Volgehouden flirten

Geef de spelers van Olympique Dramatique de vreemde verbeelding en de afgemeten lijntjes van Van Warmerdam cadeau en je krijgt vonkjies op toneel. Dat leek hij voorbaat zo, dat staat na alloop vast. Sjoen Van Opstal en Tom Dewispelaere blinken tussen hun al even blinkende Nederlandse collega's Aat Ceelen, Annet Malherbe, Eva van de Wijdeven en Pierre Bokma. In een volstrekt unieke spelstijl, volgehouden flirterend met de uitvergrooting, slagen deze spelers er toch in om het karikaturale te overstijgen. Nooit zwart-wit, maar ook nergens grijs.

Alles lijkt voor de hand te liggen in deze voorstelling. En net daarom is ze zo verrassend

Niets is louter eenlagig lollig of triest, lieflijk of brutaal. *Bij het kanaal naar links* is een toneelstuk zoals er weinig gemaakt worden. In verhaalafwikkeling, in decor en rekvisieten, in muziekjes en loophintjes, in alles lijkt deze voorstelling de meest voor de hand liggende wegen in te slaan. En net daarom, omdat dit slag keuzes in het hedendaags toneel nog maar zelden overwogen wordt, is deze voorstelling zo verrassend. Zo eenvoudig. Zo helder, zo fris. Ik durf zelfs stellen: zo geniaal.

DE STANDAARD, FLOU

WOUTER HILLAERT, 20 DECEMBER 2011

THEATER

Flou

Abke Haring

Tot 22 december in De Singel, Antwerpen, op reis van 22 maart tot 15 mei

www.toneelhuis.be

★★★★☆

Over de tristesse waarin liefde verzandt zodra ze zich in een formule nestelt, zijn al tientallen theaterproducties gemaakt. Ook Abke Haring waagt zich bij het Toneelhuis in dit grote donkere liefdesbos, maar zij weet elke valkuil wonderwel te ontlopen. Haar geheime trucs zijn die van de fotografie: stileren en contrast. Dat contrast ligt in *Flou* niet tussen de vrouw en de man op scène. Je ziet geen ruzie. Er is zelfs nauwelijks dramatiek.

Hand in hand staan Haring en Han Kerckhoffs op de rand van het podium voor zich uit te staren.

Hun openingsdialogen behandelen de grootste banaliteiten. Groenten en andere ingepakte winkelproducten. Camping De Heygraaf met een herfstpromotie. Hoe het nog gaat met de moeder van Egbert.

Harings tekst speelt met dezelfde schaarste als de toneelacteur Jon Fosse, maar verkiest het concrete boven het abstracte. De bevreemding wordt er niet minder om.

'Dialogen' is trouwens een groot woord. De vrouw begint *Flou* met een tweespraak die ze in haar eentje voert. Ze heeft de antwoorden van haar man simpelweg ingevreten. Het toppunt van eenzaamheid: het decor van haar huwelijk is haar eigen hoofd geworden.

Het is veeleer de vorm die voor dialoog en contrast zorgt. Haring en Kerckhoffs staan op een abstract podiumblok zonder muren, maar met een zwevend plafond.

Terwijl je in ander theater over de liefde meestal de hoofden tegen elkaar ziet knallen, opent zich hier het schedeldak

Water drupt neer in vies beslagen glazen die in trosjes op de scène staan. Ploink, ploink, plets. Vaak is dat het enige wat je hoort en ziet: de tijd die tikt, het ritme van de sleur, het huwelijk als een desolate cel. Zelfs de eettafel komt mechanisch uit de grond.

Tegen zoveel treurnis werken de banale

woorden niet als een paraplu. Ze maken alles juist nog killer. Net omdat tussen tekst en ruimte zo'n kloof gaapt, voelt *Flou* als een grote open wonde.

Een schone wonde, wel. Zo vaag de titel klinkt, zo scherp en gestileerd blijkt *Flou* op scène, met een paar prachtige poses. Met de armen hoog smeekt Kerckhoffs erbarmen af. Zelf kantelt Haring zich als een slachtlam op de tafel.

Hier wordt schoonheid betracht, maar vooral een vergeestelijkte ruimte. Terwijl je in ander theater over de liefde meestal de hoofden tegen elkaar ziet knallen, opent zich hier het schedeldak. Binnenin lilt nog het verlangen naar passie en erotiek. Aan de buitenkant is die liefde een lekkende ijsklomp geworden. Zo kraakhelder was Abke Haring nooit eerder.

WOUTER HILLAERT

DE MORGEN, FLOU TOONT KNAP GESTILEERD BEELD ...

STIJN DIERCKX, 19 DECEMBER 2011

'FLOU' toont knap gestileerd beeld van een kil geworden koppel

BRUSSEL ● Abke Haring en Han Kerckhoffs spelen *FLOU*, een prachtig gestileerde voorstelling over vergroeiing tussen twee mensen. Over het huwelijks geluk dat doffer is geworden met de jaren.

DOOR STIJN DIERCKX

In koud, wit aanzwellend tegenlicht tekenen zich twee silhouetten af. Een man en een vrouw staan op de voorgrond, bijna op de rand. Hij houdt haar hand stevig in de zijne gekneld. Hij kijkt bedrukt, zij lijkt verward. Wanhopig zelfs. Het nat van hun machteloosheid staat hen beiden glimmend in de ogen. Het duurt lang, erg lang voor zij de stilte tussen hen doorbreekt: "Ik denk dat ik even moet gaan liggen." Zij krijgt hier geen adem. Geen adem en ook geen gesprek. Toch praat zij tegen hem. Terwijl druppels druppelen, pookt en peu-

tert ze in zijn starheid. Met onbenullige vragen en zelfgeformuleerde antwoorden. Ze weet: vroeg of laat kan hij niet anders, moet hij toch iets terugzeggen. Hier staat een huwelijk van jaren, live te roesten onder een zwaar lekkend dak. Hij is het archetype van de norske zwijger, zij van de monotone zeur.

Ondanks het grote leeftijdsverschil tussen Han Kerckhoffs en Abke Haring, zetten ze zonder veel gebaar een vreugdeloos, maar volstrekt geloofwaardig koppel neer. Via uitgesleten omwegen komen ze elkaar toch telkens weer tegen in eigen leegte. In eigen onvermogen. Woorden willen af en toe nog net lukken. Aanrakingen, als die er al ooit waren tussen hen, lijken voorgoed uit den boze. Al zouden ze wel willen, ze kunnen niet.

Zij stuurt hem langs winkels, om groenten en - meer nog - om gesprekstof. Hij geilt op de tietten van de winkelaf en is niet gek van koolraap, zoveel kom je onge-

veer over zijn gevoelsleven te weten. Zij informeert naar de grootte en kleur van de wortels. Hij weet dat die wortels er goed uitzagen, al kan hij dat niet met stellige zekerheid zeggen. Ze stonden namelijk ingepakt, in de aanbieding. Groenten inpakken in een plastiekje, dat doen ze voor de mensen. Mensen vinden dat dingen er beter gaan uitzien als ze blinken. Door banale babbels priemen tragische metaforen. Subtiel leggen ze de kilte in deze relatie bloot. Het huwelijks geluk is flou, als in: doffer geworden met de jaren.

Door banale babbels priemen tragische metaforen. Subtiel leggen ze de kilte in deze relatie bloot

Waar de abstractie van Harings vorige voorstelling (*HOUT*) nog erg veel openliet aan de verbeelding van de toeschouwer, zijn de tekens in *FLOU* concreter leesbaar. Zowel tekst als spel blijven nog steeds sterk gestileerd, maar komen een heel stuk dichterbij. Deze grotere herkenbaarheid is een welgekomen opluchting en blijkt niets af te doen aan Harings poëzie. Die lijn wordt overigens ook doorgetrokken in de scenografie van beeldend kunstenaar Jean Bernard Koeman. Een sterk uitgepuurd decor, dat nog altijd, maar minder ongreepbare sciencefiction dan bij *HOUT*. Op een krakende houten vloer staan groepjes laboratoriumglaswerk verspreid. Zij vangen de wonderlijk geritmeerde druppels op, onder de lekkende echtelijke zoldering. Net als de witte objecten uit de stillevens van Morandi staan ze daar verticaal te staan: uitgekiend gepositioneerd en expliciet in hun

verstomde aanwezigheid. Ook lichtontwerper Mark Vandenesse en geluidsontwerper Senjan Jansen voelen na eerdere samenwerkingen feilloos aan hoe, waar en wanneer ze met hun zuinige ingrepen de esthetiek van Haring kracht bijzetten.

Abke Haring lijkt al een tijdje te puzzelen aan het theatervocabularium van overmorgen. Met het mooie *FLOU* - voor velen vermoedelijk nog steeds toneel, eerder van morgen dan van vandaag - slaagt ze erin de afstand met het brede publiek aanzienlijk te verkleinen. En dat zonder in te boeten aan eigen eigenzinnigheid. Grote kunst, als u het ons vraagt.

FLOU, nog tot 22 december in de Singel, Antwerpen. Daarna op tournee door Nederland en Vlaanderen. Speellijst, info en tickets: www.toneelhuis.be

ZONE 03, GREGORIA

EVELYNE COUSSENS, 16 MAART 2011

GREGORIA

PODIUM

'Het is niet onmogelijk om de bladeren van een boom te tellen, maar zijn verstand verliest men erbij.' Het is maar een van de bloedmooie frasen uit Bart Meulemans bewerking van Maurice Gilliams' *Gregoria of een huwelijk op Elseneur*. Meuleman encenseert deze *Gregoria*, wars van elke roep om hedendaagsheid, als een gestileerd horrorsprookje, een tranche ongemak gestold in de tijd. Het is niet alleen een moedige keuze, het levert ook een voorstelling op van een grootste esthetiek.

'Morgen trouw ik met Gregoria', zo begint Gilliams' autobiografisch geïnspireerde verhaal. Een eenzaam jongmens van adellijke afkomst hoopt een 'innerlijk gemis' gevuld te zien. Hij is verloofd met de welgestelde burgerdochter Gregoria, maar jaren

lang is het nooit tot enige vrijage gekomen. Hoe kan het ook, bezoek aan zijn geliefde geschiedt onder het spiedend oog van mama, die er met haar toekomstige schoonzoon een vreemde intimiteit op nahoudt. Die ene keer dat hij steeds een blik kan werpen op een open commode stijgt uit Gregoria's ondergoed 'de geur van kil putwater' op - het had de naïeve bruidgom kunnen waarschuwen. Elke toenaderingspoging

stult bij Gregoria op panische hysterie. Zijn dominante schoonmoeder compenseert dan weer ruimschoots de frigiditeit van haar dochter - of is ze er de oorzaak van?

Tegenover een tekst waarin seksuele vitaliteit onbewust de hoofdrol speelt, plaatst Meuleman een symbolistische encensering zonder leven. Het kille, blauwgrijze decor met hope wanden drukt de personages claustrofobisch neer. Op de tafel,

warm symbool van familiale nucleus, davert het servies bij de donderende soundscape. Het schemerlicht plaatst de handeling in een maeterlinckachtige luchtbel.

Het is begrijpelijk dat Meuleman kiest voor de afstandelijkheid van een voice-over, toch verstoort de switch tussen 'tape' en spel soms de fragiele sfeer. Dat doen ook sommige live tekstscènes die volks-expressionistisch aandoen - in deze kaalheid slaat het minste spelrelief in als een bom. Het zijn schaarse momenten waarop wij uit ons mededogen worden gerukt. Voor de rest houden wij de adem in en 'bloeden binnenwaarts mee' met dit huwelijksdrama.

(Evelyne Coussens)

30/3 - 2/4, dagelijks om 20u.
Bourla, Komedieplaats 18,
2000 Antwerpen.
Info: www.toneelhuis.be.

'Een huiveringwekkend huwelijksprookje.'

TONEELHUIS
ORGELSTRAAT 7
2000 ANTWERPEN
03/224 88 00

ARTISTIEKE DIRECTIE

ZAKELIJKE DIRECTIE

EXTERNE RELATIES

GUY CASSIERS

LUK VAN DEN BOSCH

KRISTEL MARCOEN